

YU ISSN 0021-6933

**JEZIK IN
SLOVSTVO**

letnik XXXI – leto 1985/86 – št. 2-3

Jezik in slovstvo

Letnik XXXI, številka 2-3

Ljubljana, november-december 1985/86

Časopis izhaja mesečno od oktobra do maja (8 številke)

Izdaja ga Slavistično društvo Slovenije v Ljubljani

Glavni in odgovorni urednik: Gregor Kocijan, Ljubljana, Aškerčeva 12

Uredniški odbor: Gregor Kocijan (slovstvena zgodovina), Hermina Jug-Kranjec (jezikoslovje),

Aleksander Skaza (primerjalna slavistika), Franc Zagar (metodika)

Lektor in korektor: Jože Sever

Tehnični urednik: Ivo Graul

Svet časopisa: Marjeta Vasič (predsednica), Marjan Javornik, Marko Juvan, Mira Medved,

Jože Munda, Pavle Vozlič, France Vurnik in uredniki

Tisk Aero, kemična, grafična in papirna industrija, Celje

Opremila inž. Dora Vodopivec

Naročila sprejema uredništvo JiS, Ljubljana, Aškerčeva 12

Tekoči račun: Slavistično društvo Slovenije, Ljubljana 50100-678-45265

Letna naročnina 400.– din, polletna 200.– din, posamezna številka 50.– din

Za dijake in študente, ki dobivajo revijo pri poverjenikih, 100.– din

Za tujino celoletna naročnina: 1.200.– din

Rokopise pošiljajte na naslov: Uredništvo JiS, Ljubljana, Aškerčeva 12

Revijo gmotno podpirata Kulturna skupnost SRS in Znanstvenoraziskovalni center SAZU,

razliko med polno in znižano ceno za dijake in študente pa krije

Izobraževalna skupnost SRS za družboslovje

Naklada 2.600 izvodov

Vsebina druge in tretje številke

- 41 *Breda Pogorelec*, V spomin akademikoma dr. Antonu Bajcu in dr. Jakobu Riglerju

Razprave in članki

- 51 *Matej Rode*, Zgodnja recepcija Iva Andrića pri Slovencih
55 *Viktor Majdič*, Oblikoslovna podoba samostalnikov moškega spola na -e

Bibliografija

- 63 *Marko Kranjec*, *Alenka Logar-Pleško*, Slovenistika v letu 1984

Slovenščina v javni rabi

- 80 *Katja Podbevšek*, Praktičen primer filmskega lektoriranja

Ocene in poročila

- 85 *Denis Poniž*, Moderna misel in slovenska književnost
88 *Mihael Glavan*, Zbrano delo Janka Kersnika
92 *Vilko Novak*, Simpozij ob štiristoletnici reformacije pri Južnih Slovanih v Chicagu
93 *Jurij Rojs*, Bibliografija jugoslovenske lingvističke rusistike

Polemika, odgovori

- 94 *Marija Petrov-Slodnjak*, Po prekmurščini ni treba paberkovati

Zapiski

- 97 *Konstantin Palkovič*, Prvi lektor za slovenski jezik na univerzi v Bratislavi
97 *Zoran Božič*, Vrednotenje znanja iz slovenskega jezika in književnosti
99 *Zoltan Jan*, Tekmovanju za Cankarjevo priznanje na rob

Knjižne novice

- 2-3/IV Nekaj novosti Knjižnice oddelka za slovanske jezike in književnosti
Filozofske fakultete v Ljubljani

V SPOMIN AKADEMIKOMA

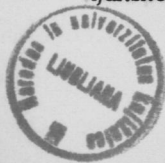
dr. ANTONU BAJCU IN dr. JAKOBU RIGLERJU

Slovenski jezikoslovci smo se letos poleti poslovili od dveh svojih odličnih mož: od Antona Bajca in Jakoba Riglerja. Slavistično društvo Slovenije se ob petdesetletnici svojega obstoja s spoštovanjem spominja Antona Bajca kot svojega ustanovnega in častnega člana, sodelavca pri številnih strokovnih podjetjih, pobudnika in sourednika strokovnih glasil, Jakoba Riglerja pa kot nedavnega predsednika, urednika Slavistične revije in izjemnega znanstvenega delavca.

Vsak odhod pusti za seboj praznino. In čeprav tako pogosto ponavljamo krilato misel, da nihče ni nezamenljiv, je res, da po neki poti nihče več ne bo hodil – ali vsaj ne bo hodil s prav tako mislijo, vero, skrbjo, dvomom, kakor je hodil tisti, ki ga ni več in se ga spominjamo, ko začenjamo pogovor z besedo, ki je ostala po njem, z opominom, ki smo ga shranili vase, z zapleteno mero čustvovanja, ki preprega tudi znanstveno misel. Tako je, kadar se izteče dolgo, plodno življenje, kakor se je izteklo našemu učitelju Antonu Bajcu – in nemara še bolj boleče smo občutili izgubo, ko je neozdravljivi boleznii podleegal Jakob Rigler, nekako sredi svoje zrele ustvarjalnosti, ko so čakale nanj številne, za slovensko slavistiko nič manj aktualne naloge od tistih mnogih, ki jih je lahko izpolnil. In vsak tak odhod pomeni zmeraj tudi spoznanje, da je dokončno minila možnost poklicati, se pogovoriti, primerjati stališča. Življenjel A zdi se, da njegove danosti še toliko bolj zarežejo v strokah, kjer ni bilo mogoče zadosti razširiti znanstvene skupnosti in je zaradi tega vrzel ob vsakem odhodu toliko bolj opazna.

Anton Bajec in Jakob Rigler sta pripadala dvema rodovoma, rodu očetov in rodu sinov; obema je bilo skupno, da so razmere v našem narodnem življenju ter možnosti in naloge slovenske znanosti v marsičem soodločale pri konkretni delovni usmeritvi in pri razumevanju družbenega in znanstvenega trenutka, v katerem sta zastavila svoje pero in izpolnjevala naloge. Skupno jima je bilo, da sta se jih lotevala nekam samoumevno, brez velikih besed, kakor se je pač pokazalo smiselno in aktualno. Pričujoči spominski zapis nima namena natanko izmeriti njunega deleža v našem jezikoslovju, za to je potrebno večje časovno obdobje, treba bi bilo širše – in ne samo v obrisih – prikazati znanstvena izhodišča, perspektive, potrebe slovenske jezikoslovne znanosti, metodo in dosežke. Pa tudi če bi bilo to mogoče opraviti, je več kot verjetno, da bi bila ocena o njunem delu le z zelo osebnega stališča, saj lahko pišem le o tem, kako vidim njuno delo ob svojem lastnem presojanju sodobnega trenutka v slovenskem jezikoslovju.

Med delom Antona Bajca in Jakoba Riglerja je velika razlika; razlogi zanjo niso samo v različnih osebnostnih lastnostih obeh znanstvenikov, ampak predvsem v drugačnih razmerah, v katerih sta lahko nastopila svojo pot, prvi kmalu po prvi, drugi vrsto let po drugi svetovni vojni, ko je obnova skorajda že izzvenela; seveda pa so na njuno delo vplivala tudi vsaj deloma različna teoretična izhodišča in študijska naravnost: Bajec je bil po študiju slavist in romanist, Rigler je študiral čisto slavistiko s slovenščino in ruščino. Bajec je moral zaradi materialne in verjetno tudi konceptualne omejitve v programu ljubljanske slovenistike (predmeta knjižni jezik niso predvidelil) po širšem študijskem razvedanju na več univerzah v srednjo šolo, podobno kot tudi nekateri drugi njegovi tovariši; akademijiski inštitut za slovenski jezik, ustanovljen neposredno pred drugo vojno, je zaživel šele vrsto let po vojni. Rigler je sicer takoj po diplomi nadaljeval znanstveno delo, sprva se je posvetil dialektologiji, in že po nekaj letih doktoriral; toda čeprav je nadaljeval tedaj glavno študijsko in raziskovalno usmeritev ljubljanske slovenistike, zgodovinsko slovnico in dialektologijo, ga je kasneje nujna naloga pri-

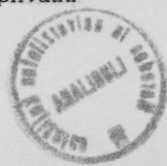

peljala v intenzivno raziskovanje slovenskega knjižnega jezika. Za svoje delo kakor da ni potreboval intenzivnejše tuje spodbude. Čeprav tujih teoretičnih spoznanj ni zavračal kot »tujo učenje«, jih je sprejemal le, če so pomenila možnost za bolj celostno dojetje obravnavanega problema (tako je na primer že 1963 v prikazu razvojnih stopenj v samoglasniških sestavih slovenskega jezika dosledno upošteval razmerja znotraj sistema in je tako prikazoval tudi razvojne stopnje; tak način gledanja je ostal pri Ramovšu le na izhodiščni ravni, sicer je obravnaval razvoj vsakega posameznega glasu posebej).

Smeri, v katerih je raslo slovensko jezikoslovje po prvi svetovni vojni, je mogoče shematično takole označiti:

Na univerzi se je z Rajkom Nahtigalom gojila še stara, in vendar v svojih metodah, spoznanjih in ciljih moderna filologija, ki se je v sodobnem razvoju naravnavala v primerjalno slovensko jezikoslovje. Fran Ramovš je videl svojo nalogo v izdelavi sintetičnega prikaza slovenske zgodovinske slovnice, svoje gradivo je opiral po eni strani na praslovansko izhodišče, po drugi strani na vse znane vire zapisane slovenske besede, jezikovne pojave oziroma njih najstarejšo (tudi v njegovem razvidu domnevno) podobo je primerjal s stanjem v sodobnih slovenskih dialektih. Pri tem je – ne da bi svoja spoznanja že tudi tako označeval – upošteval tako imenovane zunajjezikovne vplive na jezikovni razvoj in bil s tem v svoji sintezi predhodnik sodobnega družbenega pojmovanja jezika. Razloček med tem pojmovanjem in današnjo sociolingvistiko je v tem, da so prej nejezikovna dejstva uporabljali za dodatno utemeljevanje jezikovnih pojavov, če so se ti razvili v nepričakovani smeri, manj pa je bilo govora o jeziku kot o družbenem dejstvu v celoti. Tako R. Nahtigal kakor Fr. Ramovš sta videla temeljno nalogo nove slovenistike v utemeljevanju slovenske narodne samobitnosti, dejanskih meja slovenskega narodnega ozemlja, samostojnosti jezikovnega razvoja (prim. Ramovšev teorijo o slovensko-kajkavsko-čakavski prvotni povezanosti in kmalu nato ločenem nadaljnjem razvoju, slovensko teorijo izvora Brižinskih spomenikov itd.), kar je bilo spričo poskusov širjenja unitaristične plemenske teorije o Slovencih tedaj tudi z narodnopolitičnega stališča aktualna naloga znanosti. Njena aktualnost se je posebej poudarjeno izkazala v besedilih, ki jih je vodilno slovensko jezikoslovje prispevalo za mirovno konferenco v Parizu 1947, ko so razpravljali o etničnih mejah Slovencev zlasti v zvezi s Primorsko, pa tudi v zvezi s Koroško. Zlasti Fr. Ramovš je ob teoretskih izhodiščih, ki si jih je razvil v Gradcu pri slovitem Schuchardtu, izdelal temelje izvirnega slovenskega teoretskega izročila, ki je bilo v dograjevanju svojih spoznanj odvisno ne le od jezikoslovja, ampak je upoštevalo tudi dosežke drugih raziskovalcev nacionalnih ved; ta lastnost naše znanosti v svojem času ni bila posebej reflektirana, pomenila pa je način gledanja, vsaj v znanstvenem vrhu – in danes poskušamo to v novih razmerah oživljati z večdisciplinskimi simpoziji jezika, literature in kulture.

Ob takem snovanju pa žal ni bilo prostora za univerzitetni študij in temu primerne raziskave knjižnega jezika kot jezika slovenskega javnega življenja. Kot pred ustanovitvijo univerze so vse do druge svetovne vojne te raziskave prepuščene raziskovalni vnemi posameznikov, priročniki – zlasti slovnice in jezikovne vadnice – so bili v najboljšem pomenu namenjeni srednji šoli. Le polagoma je formalistična izhodišča izpodirala sodobnejša funkcijska misel, ki se je približevala sodobnemu (predvsem češkemu) jezikoslovju. Z vprašanji slovenskega knjižnega jezika pa se ni ukvarjal samo Anton Breznik, ki je med leti 1916 in 1934 štirikrat izdal slovnico, poskusil l. 1920 na novo definirati tendence sprejemanja v knjižni jezik z močno skrajšanim pravopisnim slovarjem, se dotaknil vprašanja zvrstnosti ob razpravljanju o ljudskem in knjižnem, umetniškem in publicističnem jeziku; Anton Breznik je dalje v posebnih študijah obdelal besedoslovni razvoj, nekatera besedotvorna in skladijska vprašanja. S Franom Ramovšem sta izdala Slovenski pravopis (med 1935 in 1937), Ramovš je nato l. 1946 pomagal tudi Mirku Ruplu pri Slovenskem pravorečju. Načela normiranja so zanimala Jožo Glonarja, programsko in z novega družboslovnega in funkcijskega gledišča je obravnaval vprašanje knjižnega jezika v Krogu 1933 Božo Vodusek. S sodobnih stališč sta o jeziku pisala Edvard Kocbek in zlasti Anton Trstenjak. Najdlje v novem razumevanju jezika je prišel mladi privatni

docent ljubljanske univerze Aleksander Isačenko, pa naj je šlo za dialektologijo, zlasti narečja, ki se je oblikovalo pod vplivi jezikovnega stika (Narečje vasi Sele, Ljubljana 1938), za sociolingvistične pojave ali za druga jezikovnozgodovinska vprašanja. Žal je Isačenko med vojno izdal na Slovaškem študijo o Brižinskih spomenikih in jih zgodovinskim dejstvom in dovolj prepričljivi Ramovševi teoriji navkljub pripisal Slovakom (kar je bilo tedaj politično dejanje utemeljevanja slovaške kulture samobitnosti ob ustanovitvi satelitske države Slovaške). Anton Bajec je v posebnem članku v Slavistični reviji (2, 1949, 160–163) poudaril izsledke slovenskega jezikoslovja, ovrigel nekatere Isačenkove argumente, med njimi tezo o neslovenskem zapostavljanju pridevnika v nekaterih poudarjenih besednih zvezah; z njimi je zavrnil dvomljivo Isačenkovo tezo o domnevnem nastanku Brižinskih spomenikov v Nitri.

Ta prikaz nekaterih znanstvenih in miselnih tokov slovenskega jezikoslovja v času po ustanovitvi ljubljanske univerze ni izčrpen, a vendarle utegne prispevati k razumevanju pomena Antona Bajca in Jakoba Riglerja za razvoj slovenistike in za širjenje njenih spoznanj.

ANTON BAJEC je bil rojen 6. januarja 1897 v Polhovem Gradcu, po študiju slavistike in romanistike v Zagrebu, Ljubljani, Pragi in Parizu od 1918 do 1924 je več kot dve desetletji delal na srednji šoli (vrsto let kot ravnatelj nekdanje Mestne ženske realne gimnazije); šele po vojni ga je Fran Ramovš lahko 1947. pritegnil na univerzo, najprej kot lektorja za slovenski knjižni jezik, nakar je bil od 1948 najprej docent, nato od 1951 izredni profesor za predmet, ki ga ob ustanovitvi ljubljanske slavistike žal niso mogli vpeljati (naj je šlo za pomanjkanje materialnih možnosti ali za premalo samostojno razumevanje nove vloge študija slovenščine kot materinščine in jezika javnega življenja). Predmet je bil sprva uvajalen in prof. Bajec je velikokrat poudarjal, da mu je Fr. Ramovš naročil, naj bo študij tako zasnovan, da bo slušatelje pripravil na poznejši študij zgodovinske slovnice. Leta 1957 se je zaradi očitnega nesporazuma ob uvajanju novega elekcijskega sistema za univerzitetne učitelje dal predčasno upokojiti, vendar je do šolskega leta 1963/64 še honorarno predaval, obenem pa že delal kot urednik Slovarja slovenskega knjižnega jezika; član glavne redakcije je ostal malodane do dokončnega slovesa (zato je tudi še v četrti knjigi naveden med glavnimi uredniki). Te tri postaje njegovega dela so usmerjale interese in vplivale na njegovo delo. Prvo, študijsko obdobje ni izzvenelo v logično nadaljevanje samostojnega raziskovanja na univerzi, ampak ga je pritegnilo k sestavljanju slovenističnih priročnikov.

Skupaj s tovariši: Rudolfom Kolaričem, Mirkom Ruplom, Antonom Sovretom in Jakobom Šolarjem (pomagala sta jim France Stele in Božidar Jakac) je 1931 še pod Breznikovim vodstvom izdal prvo Slovensko čitanko in slovnico za 1. razred srednjih in sorodnih šol; za vse štiri razrede nižjih srednjih šol je bilo to delo po vrsti opravljeno do l. 1935. Leta 1939 so vse štiri čitanke ponovno izdali v popravljeni izdaji, slovnica za 3. in 4. razred pa je izšla posebej l. 1940 (pri prvi izdaji je še podpisan tudi A. Breznik). Slovnico so med vojno in po vojni še izdajali, bila pa je tudi predloga za tako imenovano anonimno slovnico, ki so jo izdali 1947 in v kateri ni bilo več napisano, da je namenjena srednji šoli, čeprav je iz potrditve ministrstva za prosveto razbrati, da je bila odobrena kot učbenik. Drugo izdajo te slovnice z letnico 1957 so podpisali Bajec, Kolarič in Rupel, tretja izdaja 1964 je ponatis druge. Šolar je pri tem delu sodeloval, vendar v učbeniku ni naveden. V oceni prvih povojnih slovenskih slovnici je Jakob Šolar (SR IV/1951, 1–2, str. 150–151) opozoril na novosti glede na Breznikovo slovnico iz leta 1934 (kljub opustitvi nauka o sklonih) pri števniku, zaimku, glagolu in prislovu, pa tudi na nesorazmerja v obravnavi, saj so nekatera druga poglavja (npr. glasoslovje, besedotvorje, samostalnik in skladnja) ostali »na višini nižješolskih potreb«. Ne glede na to se vendarle zdi, da je Šolar prezrl, da je glasoslovje v tej povojni slovnici vendarle natančneje obdelano, kar je nedvomno nasledek dejstva, da je 1946 M. Rupel izdal (ob pomoči Fr. Ramovša) Slovensko pravorečje in da so marsikatero teh vprašanj načeli tudi med pripravami za Slovenski pravopis 1950. Čeprav J. Šolarju tudi anonimna slovnica (in vse druge šolske slovnice) ne odtehta potrebe po samostojni slovnici nešolskega tipa, je treba priznati, da jo odlikuje velika

zaokroženost, preglednost in normativnost, kar je razumljivo, če upoštevamo njeno večnamenskost. Teoretske podstave niso bile posebej razložene, lahko bi ocenili, da je nihala med tradicionalnim slovnicaškim formalističnim opisom in poskusi funkcijskega razvrščanja pojavov, kakor so se uveljavljali v slovenskem izročilu z analizo besedil. Med varljiva načela, ki pa so jih skušali dosledno izvajati, spada načelo, da slovnica (verjetno za šole) ne sme vsebovati nedognanih in zato »spornih« spoznanj.

Za razumevanje dela jezikoslovcev v tistem času so posebej pomembne tudi čitanke oziroma jezikoslovni in literarnoteoretični komentarji k besedilom. Ta so bila razvrščena neprisiljeno, umetnostno besedilo se je pomešalo z neumetnostnim, če je tako terjala tematika, med slovenska besedila so uvrstili besedila avtorjev drugih jugoslovanskih kultur in svetovne literature. Poudarek je bil na široki, odprti kulturnozgodovinski informaciji in vzgajanju občutka za jezik in literarne vrednote ob dovolj natančni jezikovni in literarnovedni strokovni informaciji. Besedila so bila najprej filološko razložena (beseda in jezik), posebna pozornost je bila namenjena frazeologiji; pri tem se zdi danes posebej pomembno opozoriti na težnjo po zvrstnostnem razlikovanju, čeprav teorija o tem pri nas takrat še ni bila izdelana v današnjem obsegu. Problem zvrstnega oziroma socialnega razlikovanja je bil v slovenskem jezikoslovju nasploh veliko bolj navzoč, kakor v novejšem času spričo natančnejših teoretskih podstav na splošno mislimo (prim. Ramovšev članek Osnovna črta v oblikovanju slovenskega vokalizma, SR IV, 1-2, 1-9).

Glede na to, da avtorji čitanke in slovnice sistematičnih pomagala in izdelane teorije niso imeli na voljo, je priprava učbenikov, če naj bi bili količjak sodobni, terjala veliko mero znanstvene inventivnosti, zlasti v poskusih kvalificiranja besed. Poleg učiteljev (mednje štejem tudi Breznika) je idejo zvrstnostnega razlikovanja uveljavljal marsikateri avtor (Vodušek, Glonar itd.), po vojni pa so s praktičnim razvrščanjem vsaj nekaterih opaznih besed (nepravilnih, zastarelih, knjižnih, strokovnih itd.) poskusili nadaljevati pri prvem povojnem pravopisu 1950 in nato v še večji meri pri drugem leta 1962: pri obeh teh delih je bil Anton Bajec član uredniškega odbora. Le Anton Bajec je bil zraven tudi pri snovanju tretjega povojnega pravopisa v sedemdesetih letih, skupaj z Jakobom Riglerjem in Jožetom Toporiščem je sestavljal ožje jedro pravopisne komisije, ki je nato predložilo osnutek razširjeni komisiji. Spomladi 1976, malo preden je skupina končala z delom in oddala predlog uvodnega besedila, je Anton Bajec izstopil iz komisije: ni se strinjal z dolžino novega uvoda, s terminologijo, motilo pa ga je tudi marsikdaj burno ozračje, v katerem je tedaj komisija zaključevala besedilo. Dokončne verzije uvodnega besedila ali kar celega novega pravopisa ni več čakal. Toda priprave na tretji pravopis in deloma že delo za prvi in drugi pravopis segajo v tretje delovno obdobje Bajčevega življenja, obdobje, v katerem se je mogel posvetiti znanosti.

Študijska leta na štirih univerzah je Anton Bajec posvetil slovenski in romanski problematiki, s tega področja so tudi njegov doktorat filozofije na podlagi disertacije z naslovom Nominalni akcent v rezijskem narečju in razprava O prvotnem slovenskem padajočem naglasu v rezijskem narečju (ČJKZ 3, 1921/2) v slovenistiki ter razpravi Filius regi en roman (RDHV 2, 1925, 327-377) in Romanizacija in jezik rimskih provinc Norika ter obeh Panonij (RDHV 4, 1928, 43-56). Bajca so zanimale najprej zunajjezikovne okoliščine in zlasti v zadnji študiji izkazuje tako poznavanje klasičnih pričevanj kakor sodobne strokovne literature tega obdobja, pa tudi možnost sklepanja na jezikovni položaj. Njegova predstava zgodovinskega dogajanja sicer ni tako izbrano in zadržano prikazana kakor pri Ramovšu, zato pa so tudi močno domnevna spoznanja povedana živo, mestoma skoraj brez potrebne znanstvene distance, a tako, da bralca močno pritegnejo. Iz jezikovnega gradiva ga je pritegnilo tisto, kar ni bilo uradno, napisano v klasični latinščini, ampak »neuradno«, saj so ga zanimale inovacije, ki kljub okvimi klasični normi kažejo na dejansko rabo na jezikovno tako zelo mešanem ozemlju. Da je nameraval s temi razpravami nadaljevati, je mogoče sklepati po napovedi objave dokumentov, virov posameznih spoznanj; do te objave ni več prišlo, ker ga je pritegnilo delo za priložnike in druge obveznosti.

Da ga priteguje znanost, je pokazal, ko je postal leta 1935 soustanovitelj Slavističnega društva in pozneje sourednik njegovega glasila Slovenski jezik. V I. letniku tega glasila je objavil kratek recenzijski prikaz Ramovševe sintetične Kratke zgodovine slovenskega jezika (SJ 1, 1938, 185–187). Prikaz, ki ga uradne bibliografije ne omenjajo, kaže lastnosti Bajčevega razmerja do jezikoslovne predmetnosti: osebno razumevanje pomena slovenističnih študij za slovensko narodno skupnost, nenaklonjenost razumu, razosebljenemu načinu pisanja, izrazito pripadnost ne le Ramovševi šoli, ampak nemara še starejšemu izročilu ter malodane absolutno vero v realnost sprejetega teoretskega izhodišča, občudovanje učiteljevega smisla za sintetično in kritičnost do nedodelanega in ne dovolj dokumentiranega.

Po vojni so ga ob dnevnih nalogah zanimala najprej vprašanja besedoslovja. Iz polemike z Božom Voduškom ob SP 1950 se je izoblikovala samostojna publikacija Rast slovenskega knjižnega jezika. (Novinarsko društvo Slovenije, 1951. 46 str.) Publikacija je napisana pregledno, zgodovinski del, v katerem je ne preobloženo z argumentacijo navedel zglede za jezikovni razvoj, je še danes privlačna informacija o širjenju slovenskega besedišča v stikih s sosedi in drugimi kulturnimi narodi. V svojem času je bilo to delo tudi prva kritika jezikovnih poimenovanj, strukturiranih po sovjetskem modelu. Do danes so nekatera jezikoslovna kakor tudi nejezikoslovna spoznanja dobila v luči novejših družboslovnih, zgodovinskih in socialnih raziskovanj natančna pojasnila z vso potrebno strokovno distanco do zgodovinskih interpretacij. Pri tem se ob delu Antona Bajca in tudi v naši znanosti nasploh postavlja zanimivo vprašanje recepcije spoznanj: Bajčeva beseda je naletela na širok sprejem, in četudi bi strokovna kritika marsikdaj terjala jasnejših teoretičnih izhodišč, obsežnejše dokumentacije in večje natančnosti, je zmeraj presenetljivo učinkovala velika mera posluha za dojemljivost širšega kroga bralcev. Nasledek te izjemne profesorjeve lastnosti je v ljubeznivem spominu učencev in v veliki avtoriteti, ki je je bil deležen pri igralcih ljubljanske Drame; tem je bil dolga leta lektor odrskega govora. Njegovo znanje ali razmišljanje o jeziku je bilo zlasti v kasnejšem razdobju kakorda zunaj teorije ali nad njo: o besedah, besedišču in jeziku je pisal in razsojal iz nekakšnega globalnega védenja, ki je vključevalo tudi izkušnjo in se ni branilo govoriti tudi o jezikovnem občutku, kakor je bil seveda lasten njegovemu rodu in njemu osebno. Tako stališče mu je omogočalo dovolj široko spremljanje jezikovnih pojavov, zato je znal razmejevati med dejansko jezikovno napako kot kršenjem norme in med »napako« zaradi puristične ocene: prispevek puristov je zaradi tega ocenjeval glede na aktualni pojav in se mu ni nikoli v celoti pridruževal (prim. njegov prispevek O purizmu in puristih, JiS 5, 1959/60; zavračal je puristično obsojanje tako imenovane uršep lut in tako dalje).

Z besedoslovjem se je Anton Bajec ukvarjal še v vrsti krajših razprav: Sprehodi po slovenskem besedišču (JiS I, 1955/56), Ljudske izposojenke in Slovanske izposojenke (JiS II, 1956/57) in drugod. O teh vidikih je pisal tudi v razpravah o knjižnem jeziku; v razmišljanju Kakšen bi bil idealen slovenski knjižni jezik (JiS VI), Razvoj knjižne slovenščine po Levcu (JiS VIII, 1962/63) itd. Med prvimi se je dotaknil – nemalo zaradi novih govornih teženj v gledališču – vprašanja slovenskega pogovornega jezika (JiS I, 1955/56); prozodičnih vprašanj, ki so povezana z govorom, se je lotil v razpravi O slovenski rimi (JiS III, 1957/58).

Večina drugih člankov, ki jih je objavljajl zlasti v prvem desetletju izhajanja Jezika in slovestva, revije, za katero je bil Anton Bajec med pobudniki in prva štiri leta tudi med uredniki (za jezikoslovno področje), je bila namenjena pravopisnim in deloma besedotvornim vprašanjem. Temu področju se je Bajec raziskovalno posvetil najprej v svoji univerzitetni dobi do 1957 oziroma 1963, pa tudi v obdobju redigiranja Slovarja slovenskega knjižnega jezika v zadnjem obdobju. Med leti 1950 in 1959 je objavil v treh knjigah poglavitna poglavja slovenskega besedotvorja in v članku Prislovni paberki (SR 5/7, 1954) nakazal tudi problematiko prislova. (Knjige: Besedotvorje slovenskega jezika I. Izpeljava samostalnikov. SAZU. Ljubljana 1950. – Besedotvorje II. Izpeljava pridevnikov. III. Zloženske. SAZU. Ljubljana 1952. – Besedotvorje IV. Predlogi in predpone. SAZU. Ljubljana 1959.) Kritika je prvi knjigi (J. Šolar, SR 4, 1–2, 1951) očitala primanjkljaj glede teoretičnega okvira in terminoloških pojasnil,

gradiva, ki se po njenem mnenju sicer pravilno razširja in navezuje na Miklošičevo primerjalno slovansko besedotvorje pred 75 leti, a je po njenem mnenju nedosledno dopolnjeno in žal ne upošteva besedotvorja krajevnih in osebnih imen (A. Bajec je to kasneje upošteval pri obravnavi zložen), naglasnih razmerij in tudi tistih pomenskih razločkov, ki izvirajo iz sintaktičnih zvez v podstavah tvorbe. Zdi se, da je avtor kritiko vsaj deloma upošteval, razmejil je vsaj žive tvorbe od neživih, načeloma pa je ostal pri svojem jezikoslovnem nazoru, ki je besedo kot jezikovno znamenje obravnaval izolirano od domnevno izvirnega do današnjih dni. Škoda, da smo v tistih prvih povojnih letih v jezikoslovju močno občutili strokovno izoliranost od sodasnega dela v drugih slavističnih središčih. Toda ne glede na vse to je treba zapisati, da je bilo njegovo delo doslej za domače in tuje jezikoslovje najbolj obsežna in zaokrožena informacija o slovenskem besedotvorju po drugi vojni, informacija, ki se šele v novjšem času ob sodobnih raziskavah polagoma umika v slovensko jezikoslovno zgodovino. Študiju besedišča je bilo namenjeno tudi delo, ki ga je Anton Bajec opravil pri Slovarju slovenskega knjižnega jezika: izdelal je gesla za tako imenovane slovnične besede, predvsem veznike in predloge, deloma tudi za členke. Razloček med besedotvorjem in slovarskimi obravnavami je v sinhronem obravnavanju v sodobnem slovarju, kar kaže odprtost za nova spoznanja.

Poleg naštetega nam A. Bajca in njegov pogled na jezik razodeva tudi zanimiva študija Jezik v Župančičevi pripovedni prozi (JiS XII, 1970), v kateri so ga zanimale jezikovne in tudi jezikovno-zvrstnostne posebnosti Župančičevih proznih prevodov; s spoznanimi Župančičevimi načeli Bajec opozarja na živa pozitivna načela slovenske jezikovne kulture (kakor jih je oblikoval zlasti Breznik) nasproti nekakšnemu brezsmernemu antipurizmu. O prevajanju je premišljeval iz lastne skušnje: njegova bibliografija navaja nekaj prevodov iz francoščine in angleščine, razen tega je s soavtorjem P. Kalanom izdal 1941 obsežen italijansko-slovenski slovar (1960). Miniaturalni kritiki prevodov sta namenjeni še Antonu Sovretu ob prevodu Iliade (JiS 2, 1956/57) in Mateju Boru ob prevodu Shakespearjevega Henrika IV.

V tem bežnem prikazu seveda ni prostora za nadrobnejši opis temeljnega Bajčevega razmerja do knjižnega jezika, do njegovih živih prvin, ki jih je razumel kot »ljudske«, in do vsega, kar je zavračal kot izumetničeno in papirmato. Tudi s temi stališči, ki so na svoj način nadaljevala Breznikovo izročilo in so v času moderne urbanizacije terjala temeljito preoblikovanje, je A. Bajec naletel na velik odmev. Zdi se, da je ključ v razumevanje te odmevnosti prav v ubranosti z okoljem, ki mu je obzirno in nevsiljivo sporočal svoja jezikoslovna spoznanja.

Naj sklenem svoje besede še z manj znanim in nemara le osebnim spominom: ko sem pri njem nastopila asistenturo in sva se pogovarjala o načrtih za organizacijo študija knjižnega jezika, je izrazil vizijo, ki ni bila manj ambiciozna od tistega, kar smo stroki izbojevali kasneje. Toda: zvest šoli in načelom diahronije se za te spremembe pozneje ni potegoval, čeprav je sprejemal tudi marsikatero novo pobudo.

Trinajstega marca 1972 je bil izvoljen za dopisnega in 23. marca 1978 za rednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Za svoje delo in vlogo v slovenskem jezikoslovju je prejel leta 1978 Kidričevo nagrado za življenjsko delo.

JAKOB RIGLER se je rodil 2. decembra 1929 v Novih Lužinah pri Kočevju. Družina je pozneje živela v Ribnici, v gimnazijo je hodil najprej v Kočevju, maturiral pa je 1948 v Ljubljani. Tu se je vpisal na slavistiko, študiral je slovenski in ruski jezik in književnosti, med študijem je napisal več razprav in od leta 1952 do 1954 prejel tri Prešernove nagrade za študente. Diplomiral je l. 1954. Leta 1961 je doktoriral z disertacijo Južnoontranjski govori. Leta 1969 je bil habilitiran za izrednega profesorja za slovensko zgodovinsko slovnico.

Zaposlen je bil vseskozi v Inštitutu za slovenski jezik. Od 1. decembra 1954 je bil najprej asistent, od 1961 do 1966 je bil višji znanstveni sodelavec, leta 1969 pa je bil izvoljen za znanstvenega svetnika v Dialektološki sekciji Inštituta; od leta 1961 je bil njen načelnik.

Od leta 1963 je bil član komiteja (pozneje medakademijskega odbora) za dialektološke atlase, od leta 1964 član komisije za Splošnoslovenski dialektološki atlas pri Jugoslovanskem nacionalnem slavističnem komiteju, od 1972 član predsedstva Komisije za pravopis, pravorečje in gramatiko pri SAZU, od 1975 član Komisije za historične slovarje slovenskega jezika pri SAZU. Zadnja tri leta je bil tudi član pravopisne komisije, ki sta jo imenovali predsedstvi SAZU in RK SZDL za dokončno oblikovanje besedila Načrta pravil slovenskega pravopisa.

Od leta 1972 do 1974 je bil predsednik Slavističnega društva Slovenije, v letih 1971 do 1974 je bil član Sveta humanistične sekcije Raziskovalne skupnosti Slovenije.

Leta 1985, dober mesec pred smrtjo, je bil izvoljen za dopisnega člana SAZU; predlagan je bil že davno prej.

Razen poslednjega so skopi podatki povzeti iz Riglerjeve akademijske avtobiografije; zgovorni postanejo, ko jih primerjamo z njegovimi deli in ko se ga spomnimo kot strokovnjaka in tovariša.

Jakob Rigler v svojem življenjepisu ni navedel dveh pomembnih nalog, najprej tiste, ki jo je opravljal pri Slovarju slovenskega knjižnega jezika, kjer je za vse štiri knjige deloma s sodelavci poskrbel za glasoslovno, naglasno, intonacijsko, pravorečno (tudi pravopisno) in oblikoslovno informacijo gesel, med člani glavnega uredniškega odbora pa je naveden šele od druge knjige naprej; velika naloga, ki jo je opravljal od sedemdesetih let sem, pa je bilo sourednikovanje pri Slavistični reviji. Prav tako navedene funkcije ne izpričujejo velikega dela, ki ga je opravil za dialektološke atlase (za slovenskega sta s Tinetom Logarjem dopolnila mrežo, izdala sta tudi Karto slovenskih narečij; za splošnoslovenski lingvistični atlas je l. 1981 izdelal sedem fonoloških opisov: za govore Cerknega, Luč, Hrušice, Ribnice, Spodnje Ložnice, Vidma ob Ščavnici in Breznice pri Št. Jakobu v Rožu: opisi so izšli v Sarajevu 1982). Natančnejši pregled bo moral opozoriti tudi na njegovo delo za Slovenski biografski leksikon in za Enciklopedijo Slovenije: poskrbel je za celo vrsto člankov. Prav tako v sodelovanju s T. Logarjem je začel izdajati Zbrano delo Frana Ramovša (doslej je izšla 1. knjiga), v pripravi je kot skupno delo posebna knjiga krajevnih in iz njih izpeljanih osebnih imen. In najbrž bo ostalo še marsikaj, kar ne bo niti omenjeno: od nasvetov igralcem in predvsem filmskim delavcem do cele vrste drobnih strokovnih posredovanj, ki niso nikjer zapisana, a vendarle pomenijo jezikoslovčevu razdajanje moči, časa in misli.

Vse to je Jakoba Riglerja odvrnilo od prvotno začrtane poti slovenskega dialektologa in jezikovnega zgodovinarja, poti, na katero ga je tedaj po smrti Fr. Ramovša v veliki meri spodbujal prav Anton Bajec. Spoštljivo razmerje do učitelja je Rigler gojil vse življenje; nemara najbolj vidno ga je pokazal v članku O rezijanskem naglasu (SR 20, 1972), objavljenem v Bajčevem zborniku revije ob profesorjevi petinsedemdesetletnici. Petdeset let po objavi Bajčeve razprave o rezijanskem akcentu ugotavlja, da profesorjevega dela medtem ni nihče preveril niti nadaljeval. Z zgledno metodičnostjo nato obravnava posamezna stališča dosedanjih raziskav glede rezijanskega naglasa oziroma konkretno premika cirkumfleksa, postavi možne teze s stališča dosedanje metodologije, jih ovzrže in se odloči za novo, pozicijsko teorijo, spodbujeno v teoretskih podstavah strukturalnega jezikoslovja. Za Riglerja je še pomembno, da s tem ne misli, da bi bil problem dokončno rešen, ampak opozori na druga, nerešena vprašanja in na potrebo po nadaljnji raziskavi.

Prednost njegovega raziskovalnega postopka je bila v tem, da je svoja izhodišča navadno ekspliciral, tako da je mogoče jasno slediti njegovemu spoznavnemu razvoju: od zgodovinskega pojmovanja, ki ga je še v petdesetih letih uveljavljala ljubljanska šola, in prek razumevanja posameznih pojavov se je dokopal do strukturalističnega pojmovanja diahronije in do razumevanja pojavov v sistemu. Delo pri Slovarju slovenskega knjižnega jezika mu je polagoma izoblikovalo pogled na sočasne pojave v jeziku in na dejavnike, ki nanje vplivajo. Za zgled te poti naj iz Riglerjeve bibliografije navedem najprej prvi objavi, ki po svoje zgovorno na-

kazujeta Riglerjevo raziskovalno področje: Vokalna disimilacija v slovenščini (SR VIII, 1955) in K našemu pravorečju (JiS II, 1956–57). Iz članka o slovenskem pravorečju je mogoče razbrati še eno posebnost že zgodnjega Riglerjevega pristopa. Pravopisu 1950 očita, da »ne loči boljših in slabših poudarkov«, to je, da ne razvršča pojavov po njihovi normativni vrednosti. »Trebja je postaviti pravilnejše poudarke na prvo mesto«, pravi. Najbrž je bil med največjimi raziskovalci Rigler prvi, ki je podobno kot pri pridevniku mlád,-a,-ó in -o pohvalil pravilno rangiranje vóde na prvo mesto in vodé na drugo. »Ločitev med boljšimi in slabšimi naglasi pa bi prišla prav tistim, ki naj bi imeli najbolj vzorno izreko.«

Priprave za disertacijo Južnonotranjski govori, ki jo je obranil l. 1961, knjiga je izšla 1963 (Ljubljana, SAZU, 236 str.), so zahtevale natančno terensko delo, sama obravnava pa ga je navajala na temeljito tehtanje pojavov: v razpravah in krajših zapiskih, kakor npr. Notranjski nepoudarjeni y in razvoj u-ja v slovenščini (SR 11, 1958), Glasoslovni razvoj predlogov in predpon na, za, nad (SR 12, 1960) in tudi Akcentski tip kólo v južni notranjščini (SR 12, 1960), je mogoče razpoznati Riglerjev način razmišljanja o jezikoslovnih pojavih, tehtanja posameznih tez in obzirnega, nevsiljivega, a navadno jasnega stališča, tudi če ni šlo za širšo sintezo. Prispevek njegove disertacije ni le v opisu naglasi in glasoslovja govorov med Snežnikom in Slavnikom (podnaslov njegovega dela), ampak tudi v ugotovitvi, da tako imenovane brkinskega govora ni, ampak da spadajo govori Brkinov med tako imenovane južnonotranjske govore. (Prim. tudi objavo O sponiranem slovenskem brkinskem dialektu. Rocznik slawistyczny [Wrocław-Kraków] 21, 1960.) To spoznanje je pomembno tudi zaradi širšega ujemanja jezikoslovnih razmerij z zgodovinskimi dejstvi.

V drugo obdobje njegovih jezikoslovnih raziskav spada najprej glede na jezikoslovno izročilo izjemno napredno zastavljen Pregled osnovnih razvojnih etap v slovenskem vokalizmu (SR 14, 1963), napredno zaradi obravnave, ki v tem letu v slovenski dialektologiji prevlada: vse glasoslovne procese razumejo v sistemu (prim. v istem zborniku tudi Logarjevo študijo o sistemih dolgih vokalnih fonemov v slovenskih narečjih). Riglerjeva študija je sporočilno izjemno izčiščena, videti je, da je natanko prevrednotil gradivo, da je ne le spoznal razvoj, ampak je opravil tudi tipološke primerjave sistemov. Za razumevanje dragoceno je tudi sklepno spoznanje, v katerem opozarja na razločke med posameznimi sistemi, vendar le »s tipološkega stališča«: nekateri so znatno bogatejši od drugih. »V resnici (pa) je jezik, če je preveč izgubil na enem področju, to vsaj indirektno nadomestil na drugem – seveda ne vedno v enaki meri.«

Ta spoznanja je seveda takoj dopolnil s konkretnimi primeri: s funkcijsko primerjavo cerkljanskega in sosednjega obsoškega vokalnega sistema, pa tudi z morfološkim dejstvom: izguba intonacije se lahko nadomesti z večjo ohranitvijo končnic in narobe. Čeprav je v jeziku zmeraj določena redundanca, je to po njegovem bolj ali manj prehodno obdobje, saj »novi razvoji /zmeraj/ spet vzpostavijo neko ravnotežje/. . ./« itd. (o.c., str. 76). Kasneje je ta Pregled dopolnil še z razpravo Pripombe k pregledu osnovnih razvojnih etap v slovenskem vokalizmu (SR 15, 1967). Rigler sicer disciplinirano ostaja v okvirih svojega temeljnega raziskovalnega področja: glasoslovja in naglasoslovja, vendar je iz obravnav videti, da razume jezik (jezikovna znamenja) v njegovi širši pojavnosti. Kako zelo temeljna študija je bil Pregled, kaže še razprava Fonološka problematika slovenskega črnovrškega dialekt (Zbornik za filologiju i lingvistiku Matice Srpske 9, 1966); v njej je dopolnil Pregled s sistemsko ureditvijo gradiva, ki mu ga je nudila knjiga Ivana Tomince Črnovrški dialekt (Ljubljana, SAZU, 1964): iz Tominceve po tradicionalnih načelih napisane obravnave je izluščil samoglasniški in konzonantski sistem in k temu dodal še poskus rekonstrukcije »evolucije črnovrškega fonološkega sistema.« Čeprav je v najnovejšem času izdal omenjenih 7 fonoloških opisov za OLA in z njimi dopolnil svoja spoznanja, je prav gotovo škoda, da Rigler ni utegnil svojih spoznanj slovenskega zgodovinskega glasoslovja tudi monografsko prikazati. S področja glasoslovja je treba med drugimi študijami navesti še eno obravnavo: slovenskega narečnega akanja. V teh prispevkih je bolgarskemu lingvistu V. Georgievu in drugim dokazal, da je slovensko akanje

posebnost slovenskega jezikovnega razvoja in da pri tem pojavu ne gre za skupnoslovensko lastnost, da gre torej za mlad jezikovni pojav znotraj slovenskega jezikovnega razvoja. V polemiki, ki jo je vodil v sovjetskih Voprosih jazykoznanija (1964, 1969) in v bolgarskem časopisu *Balgarski ezik* (1966), je odločno branil izsledke slovenistike in dokazoval napako tistih tujih raziskovalcev, ki manipulirajo s slovenskim gradivom. Pokazal se je tudi, da je izjemen in nadvse kultiviran polemik, ki je znal zmeraj z argumenti uveljavljati svoja spoznanja, pri tem pa ni prenesel nenatančnosti in izkrivljanja dejstev zaradi kakih vnaprej pripravljenih tez. Pri tem ni nikomur prizanašal (prim. odgovor H kritikam pravopisa, pravorečja in oblikoslovja v SSKJ I, SR 19, 1971; 20, 1972). Za Riglerjev nastop je bila lastna na prvi pogled skromnost, zadržanost, kar prevelika nevsiljivost in zanesljivost; za to zunanjo podobo pa se je skrivala samozavestna strokovna trdnost, živ in tako zelo redek smisel za povezovanje dejstev, v družbi prijazna duhovitost, pri strokovnih, zlasti neargumentiranih nasprotovanjih tudi jedka nepopustljivost (prim. članek Akcentuacijska zmeda v naših slovarjih, SR 30, 1982, in Reproducirani ponatis Pleteršnika, SR 14, 1976). V razpravi K članku o rezijanski besedi za polento (SR 29, 1981) je bil sicer vesel, da se polagoma, a vztrajno »množi število tujih slavistov, ki se začenjajo zanimati za slovenščino«, obenem pa je obžaloval, da »prihajajo tuji v slovensko jezikoslovje« »s prepričanjem, da ni še nič napravljenega in raziskanega« in da poskušajo po eni strani odkrivati že znane stvari ali pa jih reševati drugače, kakor da bi slovenskih stališč sploh ne bilo. Po takem uvodu opomni znanega ameriškega jezikoslovca E. P. Hampa, kako je s problematiko rezijanskega metonimičnega poimenovanja za polento s splošno oznako jesti, in sicer tako s stališča slovenskega glasoslovja kakor besedoslovja. Z resno argumentacijo je zavrnil tudi teoretski konstrukt glede etnogeneze kajkavščine in slovenščine (prim.: Junkovičeva kajkavska teorija in slovenščina, SR 24, 1976, in O slovensko-kajkavskih jezikovnih razmerjih, XIII. seminar SJLK, 1977). Z vrsto dokazov je opozoril, da je treba sicer upoštevati znano dejstvo, da sta slovenščina in kajkavščina v marsičem podobna jezika, a prav tako, da sta se razvijali – kot je slovensko jezikoslovje že pokazalo – v drugačnih zgodovinskih okoliščinah in da je slovenščina v vsem prostoru razvila dovolj svojih sistemskih lastnosti, da se kot samostojen jezik razlikuje od kajkavščine. Glede metode je ostro zavračal dodatno argumentiranje konstruktov. Seveda to stališče ne pomeni, da Rigler sam ni nikoli tako ravnal; lahko pa rečemo, da ga teoretsko izhodišče in mikavnost teze nista nikoli zmogla do take mere uročiti, da bi jima žrtvoval materialno zaledje, (gradivo): navajen videti obravnavani pojav v živem zaledju drugih pojavov ali v razpravnih kontekstih, svojih teoretskih spoznanj ni gradil na nekaj dejstvih.

To se je posebej pokazalo ob naslednji Riglerjevi veliki tezi o genezi Trubarjevega jezika, ki jo je prvič objavil v članku Osnove Trubarjevega jezika (*JiS* 10, 1965), nato v knjigi Začetki slovenskega knjižnega jezika (Ljubljana, SAZU, 1968, 279 str.), v razpravi Über die Sprache der slowenischen protestantischen Schriftsteller des 16. Jahrhunderts v: *Abhandlungen über die slowenische Reformation, München 1968*, in v krajši razpravi z naslovom Register v Dalmatinovi Bibliji (*JiS* 12, 1967). Natančneje: v prvih treh študijah, zadnja je bila v nekem smislu izrabila ogromno gradivo, ki ga je J. Rigler nabral pri izredno obsežni ekscerpciji protestantov. Čeprav so se tedaj že pojavljali dvomi v pravilnost teze o dolenskem, domačem poreklu Trubarjevega jezika (dvomi zaradi stilistične dognanosti kar od prve knjige dalje itd.), se je J. Rigler lotil problema na sebi lasten način: izjemno natančno je obdelal glasoslovje, zapis in predvideno izreko (ob teoretični podpori navedenega pregleda razvojnih etap slovenskega vokalizma itd.), deloma opozoril tudi na oblikoslovje in prišel do zaključka, da osnova Trubarjevega jezika – in s tem glavni vzorec jezika slovenskih protestantov – ni bila dolensščina z Raščice, ampak jezik izobraženih ljubljanskih meščanov, zapis pa knjižni konstrukt. To je dokazoval zlasti s primerjavo refleksov in zapisov za jat. Pokazal je, da dolenskega e_j niso zapisovali po dolenski šegi, ampak funkcijsko v določenih položajih, in dokazal, da so se ga zunaj teh položajev kot narečnega celo izogibali (prim. nav. delo, Dalmatinov jezik). Pri tem je vztrajal pri spoznanju, da so bili protestanti začetniki, da niso poznali nikakršne druge, starejše rabe. Zgodovinar knjižnega jezika ima bodisi domnevno, pa tudi

dokazljivo možnost misliti drugače, vendar najbrž res težje, če izhaja od glasoslovne ravnine. Kakor koli že – Rigler je tudi pri tej raziskavi trdno v svojih izhodiščih in v svojem znanju, naravnano ob vsej teoriji zmeraj v konkretno dokazljivost. Ker je Riglerjeva teza povezana s teorijo in se je dvignila nad dotlej običajno navajanje Trubarjevih lastnih izjav, je razumljivo, da smo jo sprejeli predvsem tedaj mlajši raziskovalci, posebej še, če se je ujela z našim razumevanjem; s časovno odmaknjenostjo skoraj dvajsetih let bo polagoma prešla v splošno zavest. – Zdi se, da je ob tem skorajda po krivici ostala v ozadju manj znana študija Jezikovno-kulturna orientacija Štajercev v starejših obdobjih (Svet med Muro in Dravo, 1968).

Za konec je ostalo tisto jezikoslovno področje, v katerega je zašel Rigler zaradi izjemnosti svojega znanja in zaradi tiste nuje, ki nam jo je, ob Slovarju slovenskega knjižnega jezika pred mnogimi leti napovedal prof. Karel Oštir: »Vsi slovenski jezikoslovci bi se morali zbrati in končati slovar.« Od zgodovine ga je delo že zgodaj pritegnilo k slovarju, zanj je izdelal osnovne vzorce glasoslovnih, pravorečnih in oblikoslovnih informacij in nato še ustrezno informacijo za vsako geslo posebej. O problematiki, ki se mu je pri tem delu odprla, je napisal vrsto razprav, med njimi naj opozorim le na dve značilni: na Premene tonemov v oblikoslovnih vzorcih slovenskega knjižnega jezika (JiS 11, 1966) ter na Akcentske variante I, (SR 18, 1970) in Akcentske variante II (SR 19, 1971). V sedemdesetih letih je bil Rigler močno zaposlen s pripravo novega slovenskega pravopisa, škoda je le, da so mu veliko časa vzeli odgovori na pogosto nesmiselne in neutemeljene kritike. Ko zdaj ob strokovni praznini, ki jo za slovensko jezikoslovje pomeni Riglerjeva smrt, premišljujemo o njegovem delu, se spominjamo tudi ob marsikateri krivici zaradi nepriznanja in ob nepotrebnih, strokovno neutemeljenih trenjih. Zdi se, da bi se morali v stroki ravnati po Riglerjevem zgledu: ob resnem strokovnem dialogu bi morali poskusiti upoštevati tudi človeške dimenzije naše jezikoslovne skupnosti. Ne nazadnje zaradi naših nalog doma in v svetu.

Breda Pogorelec

Matej Rode

UDK 886.1/2.09:929 Andrić I.

Srednja zdravstvena šola v Celju

ZGODNJA RECEPCIJA IVA ANDRIĆA PRI SLOVENCIH

Ko danes prebiramo domala vse, kar je napisal Ivo Andrić, tudi v slovenščini, navadno ne razmišljamo, kako je prišlo do teh prevodov. Zdi se nam samoumevno, da imamo dela našega edinega nobelovca tudi v slovenščini. In vendar je to, da imamo vse te prevode, le krona, le lepši del procesa, ki mu pravimo recepcija ali sprejemanje nekega avtorja v književnosti drugega naroda. Kajti naj se tega zavedamo ali ne, je vsaka besedna umetnina, ki je objavljena v nekem jeziku, del besedne umetnosti tega jezika. In to ne glede na to, ali je besedilo napisano izvorno v tem jeziku ali je bilo vanj le prevedeno. Bralci praviloma ne delajo razlik. Zato bi bilo prav, če bi podobno, kot počnemo pri preučevanju nastanka izvornih, preučevali tudi, kako so nastajali in prihajali k nam prevodi. Tudi pri tem namreč obstajajo zakonitosti. O tem, kako neki narod sprejema in se seznanja z deli ustvarjalca, ki je pisal v njemu tujem jeziku, obstaja celo določeno model. Navadno o takem avtorju najprej pišejo bodisi o njegovih delih bodisi o njem samem. Šele nato se pojavijo tudi prevodi. Le-ti so navadno rezultat navdušenja posameznika, poznavalca avtorjevega dela, marsikdaj pa tudi rezultat osebnih stikov. V drugem obdobju, ko navadno avtor postane bolj znan v lastni književnosti, se poveča zanimanje za njegova dela tudi v književnosti prejemnici. Temu marsikdaj sledi še tretje obdobje. Avtor iz tega ali onega razloga postane svetovno znan in v književnosti prejemnici nastane potreba po popolnejšem spoznavanju tako avtorja kot njegovega dela. Rezultat je večje število člankov, posvečenih avtorju, in marsikdaj tudi bolj ali manj obširen izbor prevedenih del. Neredko tudi zbrana dela.

Za nas bo zanimivo, da preverimo, ali ta model velja tudi za recepcijo Iva Andrića pri Slovencih. Preveril sem ga na gradivu, ki ga ponuja knjiga *Ivo Andrić. Bibliografija dela, prevoda i literature*,¹ ter na lastnih raziskavah. Ugotovil sem, da je tudi pri Andriću mogoče govoriti o treh obdobjih pri recepciji njegovih del pri Slovencih. Prva sega do začetka druge vojne. V tem obdobju smo se z Andrićem seznanili predvsem po člankih, ki so ocenjevali njegova dela. Le kot izjema je v tem času izšel tudi prevod enega njegovih del. Drugo obdobje obsega čas od 1945 do 1961, do tedaj, ko je bila Andriću podeljena Nobelova nagrada. Od tedaj dalje pa traja tretje obdobje. Za zdaj se bom omejil le na prvo obdobje, na obdobje zgodnje recepcije.

Kdaj so Slovenci prvič slišali za Iva Andrića, je, kot je to skoraj pravilo v podobnih primerih, nemogoče zanesljivo ugotoviti. Ni pa nobenega dvoma, da je bilo to že zelo zgodaj. Razloge za to je treba iskati ne le v velikem zanimanju za srbsko in hrvaško književnost pri Slovencih v času, ko je Andrić začel objavljati, v času tik pred prvo svetovno vojno. Ivo Andrić je bil zanimiv za nas tudi zato, ker je bil tiste čase eden redkih prevajalcev iz slovenščine. Njegovi prevodi pesmi Vide Jerajeve, Vladimira Levstika, Antona Medveda, Josipa Murna in Otona Župančiča niso mogli ostati neopaženi. Ne bomo se ukvar-

¹ Ivo Andrić. *Bibliografija dela, prevoda i literature*. Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd 1974.

jali z vprašanjem, kako se je Andrić seznanil s slovensko književnostjo in kako je prišlo do prav takega izbora prevedenih pesnikov in pesmi. To je posebno vprašanje. Zanima nas pač, kako smo Slovenci spoznali Andrića in njegovo delo.

Prvo dokumentirano omembo Andrićevega imena v slovenskem tisku srečamo v oceni zbornika *Hrvatska mlada lirika*,² ki jo je pod psevdonimom dr. Zober objavil Vladimir Knaflič v Ljubljanskem zvonu 1914. V njej omenja tudi Andrića.

Prav gotovo pa so bile tudi druge možnosti, da smo se Slovenci seznanili z Andrićem. Omenimo samo revijo *Književni jug*, ki je v letih 1918 in 1919 izhajala v Zagrebu. V njej je sodelovala cela vrsta slovenskih avtorjev: Fran Albrecht, Ivan Albreht, Božidar Borko, Ivan Cankar, Anton Debeljak, Janko Glaser, Joža Glonar, Igo Gruden, Fran Ilešič, Miran Jarc, Ferdo in Juš Kozak, Zofka Kvedrova, Ivan Lah, Anton Loboda, Ksaver Meško, Anton Novačan, Anže Novak, Jože Pahor, Radivoj Rehar, Janko Samec in Oton Župančič. Nekateri so objavili le eno ali dve besedili, drugi pa so bili stalni sodelavci. Navedel sem ta dokaj dolg seznam z namenom, da pokažem na pisano sestavo sodelavcev in s tem opozorim na možnost, da je vsak vsaj v svojem ožjem krogu lahko razširjal informacije o reviji in s tem tudi o Andriću. Andrić je bil namreč eden od urednikov in zelo ploden sodelavec. Razen tega obstaja možnost, da je imel Andrić s kom od njih tudi osebne stike.

Da so podobni stiki bili, dokazuje izvod Andrićeve pesniške zbirke *Ex Pontu*, ki ga hrani Knjižnica Edvard Kardelj v Celju.³ V njem je z Andrićevo roko napisano posvetilo:

»Mom dragom drugu Antonu Novačanu. U Zagrebu 1918. Ivo Andrić«

Novačan je bil tiste čase tajnik češkega poslaništva pri Narodnem veču v Zagrebu, obenem pa je bil eden od urednikov *Književnega juga*.

In prav zbirka *Ex Pontu* je dala povod za prvo literarno oceno kakega Andrićevega dela pri nas. Miran Jarc, tedaj eden glavnih poročevalcev o dogajanjih v srbski in hrvaški književnosti pri nas, je v Ljubljanskem zvonu v svojem eseju *O novejši srbski in hrvaški književnosti*⁴ obširno pisal tudi o tej Andrićeви zbirki. Med drugim pravi:

»Resnični naravni razvoj prehoda iz gledanja sub specie temporis v sub specie aeternitatis se je izvršil pri Andriću, ki je podal v »*Ex Pontu*« verno sliko takega duševnega preobrata. Ta knjiga je za našo literaturo biser, kot so Cankarjeve Podobe iz sanj.«⁵

In malo dalje:

»Iz teh pesmi v prozi veje tako intimen, pravemu človeku soroden duh, da se ti zdi, da čitaš iz svojega dnevnika.«⁶

Ko postavi Andrićevo zbirko v okvir celotne srbske in hrvaške književnosti, pravi Jarc:

»Če je za Krležo in Cesarca značilno nasilno popenjanje k višku brez ozira na levo in desno, vidi Andrić rešitev svoje utrujene duše v usmiljenju. (Kako neprimerno blažilneje učinkuje to krščansko razpoloženje od nietzschejanstva!)«⁷

Oceno zaključí z besedami:

² Dr. Zober. *Hrvatska mlada lirika*. LZ 1914, str. 438–440.

³ Signatura 34935.

⁴ Miran Jarc: *O novejši srbohrvaški liriki*. LZ 1921, str. 42.

⁵ Prav tam, str. 43.

⁶ Prav tam.

⁷ Prav tam, str. 44.

»Tako je Andričevo delo najčistejša, najgloblja in najsimpatičnejša izpoved iskavca poeta, ki je prebogal v svoji duši, da bi se ogrinjal v talmi preroška ogrinjala (Cesarec in drugil).«⁸

Tudi preostale knjige, ki jih je objavil Andrič v tistem času, so bile deležne po večini ugodne kritike v slovenskem tisku. Tako je že leta 1920, zopet v Ljubljanskem zvonu izšla ocena Ivana Zorca, posvečena knjigi *Put Alije Djerzeleza*.⁹ V njej je tudi naslednja oznaka:

»Z nekoliko potezami, včasih z enim samim stavkom ali celo z vzklikom, nam pisatelj pove več nego marsikdo v celem gostobesednem poglavju. Iva Andriča po pravici smemo prištevati med dobre jugoslovanske naturaliste, med najboljše naše pripovednike.«¹⁰

Med drugim kaže omeniti, da je osnovna misel celotne ocene pravzaprav obsodba številnih turcizmov v Andričevem besedilu. Bil je to pač čas, ko je jezikovni purizem pri nas doživljal svoj razmah in je ta ocena ena od njegovih manifestacij. Tako je Andričevo ime tudi na ta način povezano s slovensko kulturo.

Tudi o drugih Andričevih knjigah so pisali sočasni slovenski kritiki. Skoraj da ni dela, ki je izšlo v tistem času, da bi ne našlo odmeva tudi pri Slovencih. Tako je Anton Debeljak pod psevdonimom J. Šega pisal o *Pripovetkah* iz 1924.¹¹ Vinko Košak je poročal o *Pripovetkah* iz 1931.¹² Božidar Borko pa je že prej poročal o zborniku *Sa stana zamagljenih*.¹³ Vse te ocene so bile objavljene v Ljubljanskem zvonu, kar je treba posebej poudariti. Domu in svetu se Andrič pač ni zdel zanimiv.

In prav zbornik *Sa strana zamagljenih*, v katerem je med drugim izšla tudi novela *Most na Žepi*, je bil pobuda za nastanek prvega prevoda kakega Andričevega besedila v slovenščino. Tone Potokar, zelo razgledan informator za srbsko in hrvaško književnost pri Slovencih v času med dvema vojnama, je prevedel *Most na Žepi* in ga objavil v dveh nadaljevanjih v Slovincu.¹⁴ S tem je bila dana možnost, da se tudi širši krog bralcev seznanil z umetniško besedo bodočega nobelovca. To je bilo leta 1929.

Žal je bil to še dolgo potem edini prevod kakega Andričevega dela. Tako ni bilo prave možnosti, da bi se Slovenci seznanili podrobneje s pisateljem in njegovim delom. Vendar pa kaže, da kljub temu Andričevo ime ni bilo popolnoma neznano. Za to obstaja zanimiv dokaz. Tone Potokar, ki je tudi eden najbolj razgledanih Slovencev po bolgarski književnosti, je med drugim napisal članek o Jordanu Jovkovu, enem najboljših bolgarskih proznih piscev. Izšel je v Slovincu 1936. V njem med drugim pravi:

»Sploh imam pri prebiranju del Jordana Jovkova vtis sila globokega in notranje zgrajenega človeka in umetnika. Ponekod se mi vsiljuje sorodnost med njim in prozo najboljših srbohrvaških pripovednikov: Iva Andriča.«¹⁵

Potokar, kasneje tudi eden od najplodnejših prevajalcev Andriča pri Slovencih, je v želji, da bi kar najbolj plastično predstavil bolgarskega pisatelja, segel po primerjavi z Andričem. Se pravi, da je domneval, kako Slovenci vsaj nekoliko poznamo tega pisatelja, da ga je lahko uporabil kot primerjavo. Kaj je prispevalo k takemu mnenju, bo treba še raz-

⁸ Prav tam.

⁹ Ivan Zorec: Ivan Andrič. *Put Alije Djerzeleza*. LZ 1920, str. 379.

¹⁰ Prav tam, str. 379.

¹¹ J. Šega: Ivo Andrič. *Pripovetka*. LZ 1926, str. 154.

¹² Vinko Košak: Ivo Andrič. *Pripovetke*. LZ 1932, str. 374.

¹³ B. Borko: *Sa strana zamagljenih*. LZ 1929, str. 58–59.

¹⁴ Ivo Andrič. *Most na Žepi*. (Iz srbohrvaščine Tone Potokar.) *Slovenec* 1929, št. 137, str. 3, št. 138, str. 3.

¹⁵ Tone Potokar: *Jordan Jovkov*. *Slovenec* 1936. št. 160, str. 5.

iskati, kajti gotovo so bile možnosti, da bi Slovenci zvedeli še kaj več o Andriću. Pri tem ne mislim samo na možnost, da so ga brali v izvorniku. Prav v tridesetih letih se pojavijo prvi prevodi Andrićevih del v nemščino in dokaj lepo število prevodov v češčino. Ne smemo pozabiti, da so bile prav v tistem času slovensko-češke zveze izredno živahne.

Če skušamo rezimirati prvo, zgodnje obdobje recepcije Andrićevih del pri Slovencih, smo lahko zadovoljni. Razen vrste poročil o njegovih knjigah je takrat izšel tudi prvi prevod. S tem je bila dana solidna podlaga za naslednje, drugo obdobje, ki se lahko ponaša kar s skoraj tridesetimi prevodi: od posameznih člankov do celotnih knjig. Razen tega v drugem obdobju o Andriću pišejo najuglednejši slovenski literarni kritiki in preučevalci srbske in hrvaške književnosti. Tako lahko trdimo, da model o recepciji kakega avtorja v kulturi jezika prevoda, ki ga ponuja prevajalska veda, velja tudi za primer Iva Andrića pri Slovencih.

Summary

AN EARLY RECEPTION OF ANDRIĆ BY THE SLOVENES

The early reception period of Andrić's works by the Slovenes occupies the period until the year 1941. It started already with Andrić's interest in the Slovene poetry and with his translations from the Slovene, as well as with his acquaintance with Anton Novačan. The first mentions were linked with the book *The Croatian Young Lyrics*. The collection *Ex Ponto* gave rise to the first critical review. Then, the Slovene criticism, in its own manner, followed the entire Andrić's creativeness. In the year 1929, there was published the first translation. It was Tone Potokar's translation of the narrative *The Bridge on the Žepa*. All this was a solid basis of a further interest taken in Andrić and his works among the Slovenes.

Pedagoška akademija v Ljubljani

OBLIKOSLOVNA PODOBA SAMOSTALNIKOV MOŠKEGA SPOLA NA -e

Samostalniki, ki se v edninskem imenovalniku končujejo na -e, so oblikoslovno zelo zanimivi, saj je način njihovega pregibanja odvisen od vrste dejavnikov, kot so naglašenost / nenaglašenost končnega *e-ja*, deloma neprevzetost / prevzetost, občnoimenskost/lastnoimenskost, pri neprevzetih tudi čas nastanka, konverznost / nekonverznost nastanka, pa še glasovna podoba končaja, nekoliko tudi dolžina besede, prenosniškozvrstna determiniranost itd.

Večina obravnavanih samostalnikov se pregiba po 1. moški sklanjatvi (s premenjeno ali nepremenjeno osnovo), nekaj po 3., nekateri po 1. in 3., nekaj malega pa je med njimi tudi samostalnikov, ki jih sklanjamo po 2. moški sklanjatvi. Takšna oblikoslovna pestrost kot tudi prehajanje iz enega tipa v drugega povzroča nemalo težav v vsakdanji rabi, predvsem pa pogoste nedoslednosti, ki dostikrat begajo uporabnike knjižnega jezika.

Naši normativni jezikoslovni priročniki to skupino samostalnikov sicer obravnavajo, vendar slika, ki jo nudijo slovnice in pravopisi, ni popolna in tudi ne daje vedno ustreznih odgovorov na vprašanja, ki se v zvezi z rabo teh samostalnikov porajajo, recimo o tem, kateri priimki na -e osnove ne podaljšujejo, kateri jo podaljšujejo s *t* in kateri z *j*, ali katera prevzeta občna imena osnovo podaljšujejo in katera ne itd. Rado se omenja dejstvo, da se domačim samostalom osnova podaljšuje s *t*, nedomačim z *j*, kar je le deloma res, saj imamo poleg *oče očeta*, *Francé Francéta* tudi *kofé koléta*, *Nóe Nóeta*, *Jósue Jósuetá* in na drugi strani poleg *komité komitéja* tudi *enobé enobéja*, *cé céja*. V glavnem nepotrebno je ločevanje lastnoimenskih poimenovanj od občnoimenskih, kar je bilo pred leti že kritizirano,¹ saj se obe skupini samostalnikov morfološko načeloma enako obnašata; še manj primerna je trditev Slovenskega pravopisa 1950 /dalje SP 1950/ in Slovenskega pravopisa 1962 /dalje SP 1962/, da se občna imena »ravnajo po pravilih za lastna«.² Nasprotno temu pa pravi Slovenska slovnica A. Bajca, R. Kolariča, M. Rupla in J. Šolarja /dalje SS 1956/, da se »/o/sebna imena in priimki/. . ./ v glavnem ravnajo po pravilih za občna III. sklanjatve«,³ kar je seveda dosti bližje resnici. Neustrezna pa je trditev, da se »/n/ekatera italijanska imena na -e /. . ./ sklanjajo po slovenskih zgledih: *Belvedere Belvedera*, *San Michele San Michela* (*san mikéla*); *Giuseppe (džuzépe) Giuseppa*«,⁴ podobno trdita tudi SP 1950 in SP 1962, le da je tu govor o (večzložnih) romanskih, ne zgolj italijanskih (lastnih) imenih. Če razumemo formulacijo dobesedno, kot je zapisana, bi dejansko pomenila, da navedeni samostalniki osnovo podaljšujejo s *t* (kot *oče, Francé*) ali z *j* (kot *enobé*), v resnici pa do podaljšave praviloma ne pride (očitno je v gornji formulaciji mišljeno pregibanje po osnovnem vzorcu 1. moš. sklanjatve).

Med občnimi imeni romanskega izvora se v normativnih priročnikih navajajo le *bréve*, *konkláve*, *ciceróné*⁵ ipd., ne pa tudi *dúče*, *kónte*, *tenénte*,⁶ ki so ravno tako romanska, a jih v slovenskem jeziku morfološko drugače obravnavamo kot prva.

¹ J. Toporišič, Oblikoslovna segmentacija, predvidljivost spola in vključenost tujk v jezikovni sistem slovenskega knjižnega jezika, SR 1969, s. 351.

² SP 1950, s. 31, SP 1962, s. 68.

³ SS 1956, s. 101.

⁴ N. m., s. 109.

⁵ SP 1950, s. 26.

⁶ SP 1950 in SP 1962 v slovarskem delu sicer navajata tudi nekaj na koncu nenaglašanih občnoimenskih samostalnikov romanskega izvora, ki osnovo podaljšujejo z *j*, npr. *parte*, *duce* /slednjega ima samo SP 1962/, vendar uvodu ta tip ni posebej omenjen.

Morfoloških informacij o samostalnikih m.sp. na -e je v novejših normativnih priročnikih (Slovenski knjižni jezik 1–4 dr. J. Toporišiča, dalje SKJ, Slovenska slovnica istega avtorja, dalje SS 1976, Načrt pravil za novi slovenski pravopis, dalje NP 1981) manj in tudi lastnih imen ne obravnavajo posebej. Zdi pa se, da so nekatere ugotovitve presplošne, tako da si uporabnik priročnika z njimi ne more zadosti pomagati, zlasti glede predvidljivosti tipa pregibanja, ponavljajo pa se tudi nekatere slabosti iz starejših, npr. trditev, da (samo) domači samostalniki podaljšujejo osnovo s *t*. Tudi trditev, da je tako podaljševanje značilno le za ljubkovalna ali zaničevalna poimenovanja ali pa za lastna imena, ne ustreza povsem,⁷ saj besed, kot so *óče*, *drúže*, *kozlè* (kot lovski termin) ipd. ni mogoče uvrstiti v nobeno od navedenih skupin. Nanovo pa je dodana informacija o pregibanju samostalnikov tipa *kamikáze*, *Pijáde* po 2. moški sklanjatvi.

Primerjava med v normativnih priročnikih zapisanimi pravili in dejansko jezikovno rabo kaže na pogosta razhajanja. Zlasti neslovenska južnoslovenska osebna lastna imena na -e se često ne sklanjajo z glasovnimi končnicami, čeprav ni nikakršnega razloga, da jih ne bi morfološko obravnavali enako kot tipološko podobna slovenska imena. Za ilustracijo le nekaj primerov take rabe: »V Delčevu so pripravili dvodnevno manifestacijo v počastitev ideologa in velikana makedonskega revolucionarnega gibanja Goce Delčeva . . .« (prav: *Goceta*, Delo, 28. 5. 1984), » . . . to je besedni rezime likovne interpretacije Dimče Nikolova . . .« (prav: *Dimčeta*, A. Bassin, Katalog likovne razstave, Galerija Ars, Lj., 1979), » . . . Branko Mamula /je/ odkril doprsna kipa revolucionarjev in narodnih herojev generala armade Ivana Gošnjaka in admirala Mate Jerkoviča.« (prav: *Mateja*, ev. *Mateta*, Delo, 21. 12. 1982), » . . . klavrno vlogo, ki so jo pri oblikovanju tako imenovane 'Nezavisne države Hrvatske' imeli ustaški zločinci z Ante Pavelićem na čelu.« (prav: *Antejem*, Delo, 6. 12. 1975), » . . . ob izvrstni igri Rade Šerbedžija.« (prav: *Radeta*, Delo, 8. 1. 1983) itd.

Neslovenskost imen te vrste v slovenskem jezikovnem prostoru, obenem pa (v nekaterih primerih) njihova podobnost s slovenskimi brez končnega *e-ja* povzroča še druge oblikoslovne odklone, npr. občutenje končnega *e-ja* kot končnice, kar jih v odvisnih sklonih izenačuje z oblikami, regularno izpeljanimi iz imenovalnika na soglasnik (z ničto končnico) ali na končnico -o, npr. »Izbrana dela Blaža Koneskega« (prav: *Blázeta*, NRazgl., 21. 1. 1983), »Besedilo Stipa Šušarja bo objavljeno v 17. številki. . .« (prav: *Stipeta*, Delo, 12. 11. 1983), » . . . se je na koncu zlila v romantično / . . . / obujanje spominov na prvo srečanje s Tomom.« (prav: *Tómetom*, ker je v im. *Tóme*, ne *Tómo*, Delo, 20. 2. 1980), »Potem ne bo Rada Končarja nihče silil, da bi moral kupovati v Zagrebu. . .« (prav: *Rádeta*, ker je v im. *Ráde*, ne *Rádo*, Delo, 4. 2. 1985), »Ob koncu leta so v Boru / . . . / našli mrtvega rudarja Djordja Adamovića. . .« (prav: *Djórdjeta*, ker je v im. *Djórde*, ne *Djórdj*, Jana, 6. 2. 1985).

Pod vplivom drugih slovanskih jezikov, zlasti še srbohrvaščine, v kateri je kategorija srednjega spola pri samostalnikih še produktivna in lahko nanovo sprejete samostalnike na -o in -e še vedno uvrščajo med srednjepolne, kar v slovenščini že dolgo ni več mogoče, se npr. *finále* med športniki in športnimi novinarji rabi tudi kot samostalnik srednjega spola, npr. »To je četrto finale tega velikega smučarskega tekmovanja.« (RTV Ljubljana, TV-I. pr., 27. 3. 1983), pogosteje na radiu in televiziji kot v drugih sredstvih obveščanja. V slovenščini je lahko ta samostalnik seveda samo moškega spola.

Lahko bi se torej reklo, da je dejanska oblikoslovna podoba obravnavane skupine samostalnikov, občno- in lastnoimenskih, občutno pestrejša, deloma pa tudi drugačna, kot nas poučujejo slovnice in pravopisi. Če npr. v ponavljajoči se formulaciji, da se domačim samostalnikom podaljšuje osnova s *t*, nedomačim pa z *j*, domač razumemo kot sinonim za slovenski, so tako izpuščena ne samo nekatera biblijska (*Nóe*, *Jáhve*, *Jóshue*, *Mánue*), ampak tudi številna srbohrvaško-makedonsko-bolgarska osebna lastna imena na -e, kot so

⁷ NP 1981, s. 151.

Báne, Cúne, Rále, Šíme itd., ki se jim osnova prav tako kot analognim slovenskim podaljšuje s *t*. Ne velja pa to za tista, ki se končujejo na *-te*, katerim – očitno zaradi večje blagoglasnosti – osnovo podaljšujemo z *j*: *Ánte Ánteja, Ksén-te, Ksén-teja, Máte Máteja*. Tudi slovenska in biblijska imena tega tipa težijo v takšno podaljševanje: *Ánte, Ánteja* (v slovenskem jezikovnem prostoru), *Jéfte Jéfteja* ipd., kljub temu da SP 1962 pri geslu *Ánte* predpisuje samo podaljšavo s *t* (*Ánte -ta, Ántetov -a -o*, s. 108), medtem ko je bilo po SP 1950 pravilno le podaljševanje z *j*, podaljšava s *t* pa celo prepovedana (*Ánte -ja* [+*Ánteta*], *Ántejev -a, -o*, s. 74).

Dvojna raba se je uveljavila pri imenu *Máte*: če je njegov nosilec Slovenec, se osnova ponavadi podaljša s *t* (npr. *Mateta Dolenca*), če Neslovenec, z *j* (npr. *Mateja Parlova*). Kadar pa je končni *-e* kratek naglašen, do pravkar obravnavanega odstopanja ne pride, zato *Bohtè Bohtéta, Kantè Kantéta, Matè Matéta*.

Južnoslovanskim (a ne tudi slovenskim) lastnim imenom s končajema *-oje* in *-ije* se osnova ne podaljšuje: *Vidoje Vídoja, Mároje Mároja, Sládoje Sládoja, Miléntije Miléntija, Ignácije Ignácija*, dokaj zapletena pa je oblikoslovna podoba priimkov na *-e*, katerih nosilci so Slovenci. Če se končujejo na naglašeni kratki *-e*, se jim osnova brez izjeme podaljša s *t*: *Cigalè Cigaléta, Palmè Palméta, Tencè Tencéta*, enako tistim na *-ide, -óle, -á/re, -ánje, -ájne, -čè*⁸ in še nekaterim drugim: *Samíde Samídeta, Vérbole Vérboleta, Kandáre Kandáreta, Féndre Féndreta, Blagánje Blagánjeta, Lapájne Lapájnetá, Marénče Marénčeta*, medtem ko priimki na *-erle* osnove praviloma ne podaljšajo: *Májerle Májerla, Jénšterle Jénšterla, Púterle Púterla* ipd., variante *Majerléta, Jenšterléta, Puterléta* pa izpeljujemo iz (tudi možnih) oksitoniranih imenovalnikov *Majerlè, Jenšterlè, Puterlè*.⁹ Večina preostalih, ne na končnem *e*-ju naglašeni priimkov te vrste osnovo podaljšuje z *j*: *Bréde Brédeja, Fórte Fórteja, Vígele Vígeleja, Vúte Vúteja* ipd.

Od občnih imen podaljšujejo osnovo s *t* vsa, ki se končujejo na naglašeni kratki *-e*, ne glede na pomen in izvor: *fantè fantéta, počasnè počasnéta, zmenè zmenéta, kozlè kozléta, kofè koféta*, in vsa domača, končujoča se na nenaglašeni *-e*: *óče očéta, sine sinéta, družè družéta*, medtem ko tudi domačim samostalnikom na končni dolgi ozki *-e* osnovo podaljšujemo z *j*: *afežè afežéja*,¹⁰ *apezè apezéja, enobé enobéja, cé céja*, enako kot oksitoniranim prevzetim: *ateljè ateljéja, komitè komitéja, besežè besežéja*.

Ločevanje domačih samostalnikov od prevzetih pri tem tipu morfološko torej ni upravičeno, zato se ti dve skupini v večini normativnih priročnikov brez potrebe ločeno obravnavata. Razlika med prvimi in drugimi je le v tem, da med domačimi občnimi imeni ni takih, ki osnove ne podaljšujejo, medtem ko jih je med prevzetimi neoksitoniranimi kar nekaj, npr. *belvedère belvedéra, bienále bienála, ciceróne ciceróna, faksimile faksímila, finále finála, konkláve konkláva, magistrále magistrála, penále penála, promile promíla*¹¹ itd. Pri oksitoniranih je podaljševanje obvezno.

⁸ Tako oblikoslovno razvrstitev potrjujejo tudi rezultati ankete, opravljene po telefonu med ca. 50 slovenskimi nosilci priimkov na *-e*, pri katerih načina pregibanja vnaprej ni bilo mogoče natančno predvideti.

⁹ Ljubljanska *Púterlejeva ulica* bi pravzaprav morala biti *Púterlova* ali kvečjemu *Puterlétova*. Pregibanje *Púterle Púterla*, ne pa *Puterléta* ali *Púterleja*, potrjujejo tudi v Ljubljani živeči nosilci tega priimka, med katerimi je bila opravljena že omenjena telefonska anketa.

¹⁰ Tega tipa domačih samostalnikov naši normativni priročniki ne omenjajo, registriran pa je v razpravi dr. J. Toporišiča, Prevzete prvine slovenskega knjižnega jezika, SR 1972, s. 305. Kot samostalniki 1. moške sklanjatve so gosti zlasti v govorni prenosniški zvrsti, medtem ko spadajo v pisni često v 3. sklanjatev.

¹¹ Morfološka predstavitev te skupine samostalnikov je v SP 1962 v formalnem pogledu zelo neenotna. Pri nekaterih je edninski imenovalniški obliki dodana le rodilniška končnica, pri drugih poleg končnice še končni soglasnik osnove, pri tretjih pa poleg tega še pred soglasnikom stoječi samoglasnik: *numérale-a, pastorále -la* in *magistrále -ála* ali *semifinále -a*, toda *finále -la* ali *mizerere -a*, toda *kondotiere -ra* itd. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (dalje SSKJ) so ti samostalniki enotno predstavljeni, vedno le z rodilniško končnico ob imenovalniški podobi geselske besede: *bienále -a, finále -a, konkláve -a*.

Tako kot pravkar omenjeni občni samostalniki se pregibajo tudi nekatera, praviloma več kot dvožložna tuja lastna imena, vendar ne izključno romanska, kot menita oba povojna pravopisa:¹² *Belvedere Belvedera, Bonaparte Bonaparta, Cimabue Cimabua, Čile Čila, Giuseppe Giuseppa, Niederle Niederla, Pordenone Pordenona, Selassie Selassija, Val d'Isere Val d'Isera, Zaire Zaira, Berlinale Berlinala* itd. V novejšem času se tudi pri samostalnikih te vrste vse bolj kaže težnja po pregibanju s podaljšano osnovo; zato prej *Napoleona Bonaparta*, sedaj *Napoleona Duarteja*, v starejših besedilih *Bondarta, Bramantà, Emanuela, Piava*, danes pogosteje *Bondarteja, Bramanteja, Emanueleja, Piaveja*. Tako pregibanje je med nedomaćimi lastnoimenskimi samostalniki, tudi neoksitoniranimi, sploh prevladujoče, zatorej poleg *Ayme Aymeja, Debre Debreja, San José San Joséja, Sao Tome Sao Tomeja* tudi *Allende Allendeja*,¹³ *Belafonte Belafonteja, Jorge Jorgeja, Felice Feliceja, Mugabe Mugabeja, Nakasone Nakasoneja, Palme Palmeja, Pijade Pijadeja, Ševardnadze Ševardnadzeja, Halle Halleja, Harare Harareja, Lotse Lotseja, Mbabane Mbabaneja, Odense Odenseja, Zimbabve Zimbabveja* itd. Od občnih prevzetih imen se tako vedejo – kot že rečeno – vsa oksitonirana: *ateljé ateljéja, kupé kupéja, makramé makraméja, renomé renoméja, sižé sižéja, želé želéja* ipd., in pa neoksitonirana osebna imena (večinoma kot statusna poimenovanja), npr. *dúče dúčeja, kónte kónteja, tenénte tenénteja*, nepredvidljivo po tem tipu pa tudi *párte páртеja, pórsche pórscheja*. Samostalni *parte* je oblikoslovno sploh nenavaden, saj spada po navedbi SSKJ predvsem v 3. moško sklanjatev, rabi se tudi kot množinski samostalni ž. spola, lahko pa se pregiba, kot je navedeno zgoraj, četudi bi bilo sistemsko pravilnejše pregibanje po zgledu *bienále*, torej *párte páрта*. Za sicer nesistemsko pregibanje *pórsche pórscheja* pa sta dve možni razlagi: ta samostalni je zelo pogosto oksitoniran (SSKJ tega dejstva ne upošteva), razen tega pa je občno ime *pórsche* nastalo iz osebnega lastnega in je torej v obeh primerih podaljšava z j predvidljiva.

Priimek *Pijáde* SS 1976 (s. 223) in NP 1981 (s. 152) izrecno uvrščata v 2. moško sklanjatev (*Pijáde Pijáde Pijádi . . .*), česar pa jezikovna raba ne potrjuje. Pregled nekaterih zgodovinsko-pisnih in memoarskih del, ki omenjajo revolucionarja in politika Mošo Pijadeja, je pokazal, da pisci in prevajalci skoraj brez izjeme pregibajo to lastno ime tako kot večino neslovenskih priimkov na -e, torej mu osnovo podaljšujejo z j: *Pijáde Pijádeja Pijádeju . . .*, pridevnik *Pijádejev -a-o*, le enkrat po zgledu *bienále* in enkrat samkrat po 2. moški sklanjatvi.¹⁴ Zato bi tudi časopisni in radiotelevizijski novinarji ravnali bolj prav, če bi poročali npr. o podelitvi nagrad *Moše Pijadeja*, ne *Moše Pijade*, pa o avtomobilski nesreči na *Ulici Moše Pijadeja*, ne *Moše Pijade* ali *Moša Pijade* ali celo na *Moša/Moše Pijadovi ulici*, kar je enako narobe, kot bi bilo na *Ivan/Ivana Cankarjevi ulici*.¹⁵ Sicer pa bi bilo enostavneje in pravilneje, če bi se ulice, ceste, trgi, poimenovani po Moši Pijadeju, imenovali kar *Pijadejeva ulica, cesta, trg*, tako kot *Dalmatinova ulica, Prešernova cesta, Titov trg*. Dodajanje rojstnega imena priimku je v poimenovanjih te vrste nujno, kadar se komunikacije v naseljih imenujejo po ženskah (npr. *Ulica Zofke Kvedrove, Ane Ziherlove, Danile Kumarjeve* ipd.) in kadar je potrebno ločevanje med več ljudmi istega priimka (npr. *Ulica Rudolfa Janežiča* proti *Janežičeva ulica*, ki je dobila ime po koroškem rojaku Antonu Janežiču), drugače ne.

¹² Gl. SP 1950, s. 26, in SP 1962, s. 58, SS 1956, s. 109, pa govori v tej zvezi celo samo o italijanskih imenih.

¹³ Načelno bi sicer bilo mogoče tudi *Allende Allenda* (prim. dr. J. Toporišič, Stalna vrednost glasovnih, prozodijskih, /pravo/pisnih, morfemskih in naglasnih variant slovenskega knjižnega jezika, SR 1973, s. 232), toda raba se je nagnila izključno v smer podaljšave: *Allende Allendeja*; pregibanje po zgledu *Giuseppe Giuseppa* je pač vse manj produktivno.

¹⁴ Pregledana so bila naslednja dela: Svetovna zgodovina, Ljubljana 1981, V. Dedijer, Izgubljeni boj J. V. Stalina, Ljubljana 1969, E. Kardelj, Spomini, Ljubljana 1980, R. Čolaković, Pripoved o neki generaciji, Ljubljana 1982, E. Kocbek, Listina, Ljubljana 1967, J. Jarc, Partizanski Rog, Maribor 1977, S. Nešović, Moša Pijade, Ljubljana 1979 (prev. F. Šafar), več avtorjev, Tito štirideset let na čelu ZKJ 1937–1977, Ljubljana 1977.

¹⁵ Gl. NRazgl., 12. 9. 1980, Delo, 14. 8. 1979, 16. 3. 1982, 27. 10. 1984, pogosto na RTV Ljubljana itd.

Lastna imena, ki so nastala po konverziji iz občnoimenskih samostalnikov srednjega spola, se maskulinizirajo,¹⁶ zato *oba Sonca, Zdravja, ne Sonci, Zdravji, vsi Sonci, Zdravji, ne Sonca, Zdravja, srečati Sonca, Zdravja, ne Sonce, Zdravje*. Priimki, konvertirani iz samostalnikov srednjega spola, ki kot občna imena osnovo podaljšujejo z *n*, to morfološko značilnost lahko zadržijo (*Séme, Sémena*),¹⁷ vendar se običajno pomensko demotivirajo in se pregibajo po za domače moške samostalnike na -e prevladujočem modelu *Francé Francéta, Józé Józeta*, torej *Semé Seméta* (v osrednji Sloveniji) oz. *Séme Sémeta* (drugod po Sloveniji).¹⁸

Le malo je samostalnikov moškega spola na -e z ničto končnico v vseh sklonih, kot so npr. *abecé, delkrédere, pádre, perpétuum móbile, sálto mortále, Purkyně, Lope de Vega, Monte Carlo*¹⁹ ipd. Nekaj več je tistih z dvojnimi možnim pregibanjem, po 3. in po 1. sklanjatvi. To so v večini primerov kratična imena, pisana pogosteje kot sklopi iz inicialk večbesednih poimenovanj, redkeje kot sklopi imen teh črk: *NOB [enobé] ali enobé, AFŽ [afežé] ali afežé, PTT [peteté] ali peteté, RTV [ertevé] ali ertevé, EKG [ekagé] ali ekagé* ipd. Sem spadajo še nekatera prevzeta imena, npr. *koiné*, nadalje imena črk: *bé, cé, cé* idr. ter nekaj tujih lastnih imen ali delov le-teh: *Humanite, Chiemsee, Karlsruhe, Belo Horizonte, Siera Leone* itd. Že kar izjemni v morfološkem pogledu pa so moškospolni samostalniki tipa *kamikáze*, ki jih pregibamo po 2. ali po 1. moški sklanjatvi: *napad kamikaze ali kamikaza* oziroma *napad kamikaz ali kamikazov*. Takšen morfološki status imajo – glede na dejansko rabo – v SSKJ, medtem ko naj bi se po NP 1981 pregibali le po 2., po Verbinčevem Slovarju tujk pa samo po 1. sklanjatvi (SP 1950 in SP 1962 gesla *kamikaze* ne navajata, pa tudi v uvodu na ta tip posebej ne opozarjata).

Samostalnikom, končujočim se na zgolj pisani, ne tudi govornjeni -e, se osnova praviloma ne podaljša, ta -e pa se pri pregibanju in besedotvorni izpeljavi opušta, če ne vpliva na fonetično vrednost pred seboj stoječega soglasnika ali soglasniškega sklopa:²⁰ *brumaire brumaira, joule joula, tembre tembra, enfant terrible enfant terribla, Lille Lilla, Morse Morsa, Mahre Mahra, Stive Stiva, Wilde Wilda* itd., ostaja pa, kadar odloča o izgovoru soglasnika pred seboj: *bridge bridgea, college collegea, juice juicea, Laplace Laplacea, Wallace Wallacea* itd. Odstopanj je malo in še ta so v glavnem posledica nepoznavanja navedenih pravil, npr. »Tedad je s štartno številko 18 brat Phila Mahreja Stive poskrbel za resnično senzacijo. . . Izvrsten čas Steva Mahreja je bil skoraj neverjeten.« (prav: *Mahra*, Delo, 17. 3. 1980), »Zmagal je Stenmark pred Ph. Mahrejem in Halsnersom.« (prav: *Mahrom*, Delo, 2. 2. 1981). Do stilne nevtralizacije pa je prišlo v primeru *Morsejev* oz. *Morzejev* (npr. *Morzejeva* abeceda), kjer bi bila – v skladu z gornjim pravilom – upravičena samo oblika *Morsov* (torej le *Morsova abeceda*), a je v rabi kot enakovredna tudi *Morsejev / Morzejev*.²¹

Tisti samostalniki, katerih končni nemi -e sledi neposredno pisanemu in govornemu naglašnemu ali nenaglašnemu samoglasniku, edini v tej skupini podaljšujejo osnovo, nemi -e pa se ne opušta: *bellevue bellevueja, yankee yankeeja, boogie-woogie boogie-woogieja, Andrée Andreeja, Mérimée Mériméeja, Poe Poeja, Mackenzie Mackenzieja* itd. Če

¹⁶ Gl. SS 1976, s. 217.

¹⁷ N.m., s. 216.

¹⁸ Takšno pregibanje so potrdili vsi nosilci tega priimka v že omenjeni telefonski anketi.

¹⁹ Trditev SS 1956, da */s/*estavljena imena pregibljemo samo v zadnjem sestavnem delu: *Monte Carlo, iz Monte Carla, v Monte Carlu. . .* (s.109) bi lahko dopolnili z ugotovitvijo, da se v takih primerih pregiba ali samo prvi del (*perpetuum mobile perpetuumobile*) ali samo zadnji (*Monte Carlo Monte Carla*) ali pa vsi oz. oba (*Haile Selassie Haileja Selassia*).

²⁰ Gl. NP 1981, s. 149.

²¹ To morfološko analogijo obravnavata kot zborni nevtralnó tudi SP 1962 in SSKJ, ob sicer sistemsko regularno razviti in prav tako stilno nezaznamovani varianti *Morsov*.

stoji pred nemim končnim *e-jem* prav tako nemi samoglasnik, se v odvisnih sklonih končni *-e* opušča, osnova pa se ne podaljšuje: *Doumergue Doumergua* [dumêrg dumêrga], *Dunquerque Dunquerqua* [denkêrk denkêrka].²²

Samo govorno se končujejo na *-e* iz francoščine prevzeti samostalniki, ki/če pisno /še/ niso podomačeni in tako tudi samo govorno podaljšujejo osnovo z *j*: *croupier croupiera* [krupjê krupjêja], *buffet buffeta* [bifê bifêja], *baiser baisera* [bezê bezêja], *conferancier conferanciera* [konferansjê konferansjêja], *parfait parfaite* [parfê parfêja] itd. Občnih imen tega tipa je malo, vsaj v širši rabi, ker jih v zadnjem času praviloma hitro poslovenimo.²³ Drugače je z lastnimi, ta ostajajo pisno večinoma nepodomačena: *Manet Maneta* [mané manéja], *Courbet Corbeta* [kurbé kurbéja], nekoliko izjemen je le priimek znanega naravoslovca in zdravnika bretonskega rodu Baltazarja Hacqueta, ki ga verjetno zaradi dolgoletnega bivanja ter aktivnega naravoslovnega in organizacijskega delovanja tega moža na nekdanjem Kranjskem izgovorno ponavadi nekoliko slovenimo. Ne izpuščamo namreč začetnega *h-ja* (kot sicer pri francoskih imenih: *Hugo /igó/*, *Hyppolite* [ipolit], *Hachette* [ašét] ipd.), končni naglašeni *-e* pa je običajno kratak širok, čeprav lahko tudi dolg ozek, kot nasploh pri francoskih imenih tega tipa. Tak dvojni izgovor vpliva tudi na način (samo govornega) pregibanja: širok izgovor končnega *e-ja* napoveduje podaljšavo s *t*, kot pri podobnih domačih in podomačenih priimkih (torej [hakê hakéta]), dolgi ozki *-é* pa vodi v podaljšavo z *j* (tako kot [rené renéja] tudi [hakê hakéja]).

Oblikoslovna razvrstitev samostalnikov m. sp. na *-e**

Vrsta sam.	Sam. po izvoru	Način preg.	Oksitonirani sam.	Neoksitonirani sam.	Sam. na nemi -e
občni	domači	podalj. s <i>t</i>	fante, kozle, niče, počasne, keše	oče, družje, sine	
		podalj. z <i>j</i>	<i>enobe, afeže, apeze, e</i> ¹		
		brez podalj.			
		neskl.	NOB [enobé], AFŽ [afežé]		

²² Gl. SP 1962, s. 58.

²³ Glede pisave prevzetih besed prim. razpravo dr. J. Toporišiča, *Prevzete prvine slovenskega knjižnega jezika*, SR 1972, s. 285 n., in drugo, tam navedeno literaturo.

* V preglednico niso vključeni samostalniki na le govornjeni *-e*.

¹ Kratična imena in imena črk se lahko pregibajo tudi po 3. moš. sklanjatvi.

občni	nedomači	podalj. s t	kofe		
		podalj. z j	atelje, ataše, renome, beseže, dekave, koine ²	duče, konte, porsche, parte ³	bellevue, yankee, gellée, dixie, boogie-wogie
		brez podalj.		bienale, belpaese, magistrale, cicerone, ⁴ kamikaze ⁵	brumaire, joule, game; bridge, college, juice
		neskl.	koine	delkredere, parte, padre, perpetuum mobile	curriculum vitae, code civil, gelée royal
lastni	domači (in drugi južnoslov.)	podalj. s t	France, Mahne, Seme ⁶	Jože, Kompare, Mate, ⁷ Rade, Stipe, Goce	
		podalj. z j	Kne ⁸	Ante, Ksente, Brede, Menaše	
		brez podalj.		Sonce, Zdravje; Majerle; ⁹ Maroje, Milentije, Sladoje	
		neskl.			
	nedomači	podalj. s t	(Matzele)	Noe, Jahve, ¹⁰ Josue	
		podalj. z j	Ayme, Fouche, San José, Sao Tome	Allende, Alčide, Mugabe, Pijade, ¹¹ Ševardnadze, Zimbabve	Andrée, Mèrimée, Poe, Mackenzie
		brez podalj.		Bonaparte, Giuseppe, Niederle, Selassie, Zaire, Berlinale	Lille, Morse, Empire, Laplace, Wallace
		neskl.	Humanite	Purkyně, Lope de Vega, Belo Horizonte, Monte Carlo, Santiago de Chile	Hyde Park, House of Lords, Collège de France

² Samostalnik *koine* se lahko pregiba tudi po 3. moš. sklanjativ.

³ Izraz *parte* se rabi tudi kot množinski samostalnik ž. sp.; kot samostalnik m. sp. se pregiba po 3. moš. sklanjativ, lahko pa tudi po 1.

⁴ V tej skupini so osebna poimenovanja izjemna, sistemsko sodijo med samostalnike, ki osnovo podaljšujejo z *j*.

⁵ Samostalnik *kamikaze* se pregiba tudi po 2. moš. sklanjativ.

⁶ Poleg *Semè Seméta* tudi *Sème Sémeta*, redko *Sème Sémena*.

⁷ Rojstno lastno ime *Mate* podaljšuje osnovo *s t*, kadar pa poimenuje Neslovenca, tudi z *j*.

⁸ Sistemsko ustrezno samo *Knè Knèja*, *Knèjev -a-o*, izhodiščna oblika *Knè* pa bi dala *Knéta*, *Knétov -a-o*.

⁹ Domača lastna imena na *-erle* so lahko tudi oksitonirana, osnovo pa tedaj podaljšujejo s *t*.

¹⁰ V novejšem času to biblijsko ime podaljšuje osnovo tudi z *j*.

¹¹ Poleg prevladujočega pregibanja *Pijade Pijadeja*, prid. *Pijadejev -a-o*, je možno tudi *Pijade Pijada Pijadu*, prid. *Pijadov -a-o*, silno redko pa po 2. moš. sklanjativ: *Pijade Pijade Pijadi*.

Summary

MORPHOLOGICAL IMAGE OF THE MASCULINE NOUNS ENDING IN -E

The paper deals with the morphological behaviour of the masculine nouns ending in -e. The way of their inflection is depending upon various factors: the accentuation or nonaccentuation of the final -e, upon the acception or nonacceptation of the word, and with those non-accepted also upon the time of their formation, further on, upon their converse or unconvertible origin, their sound image of the ending, partially upon the length of the word, upon its common noun or proper name status, respectively, and even upon its transferability sort of determinacy. Most of them are inflected according to the first masculine declension, so that the base is changed (being lengthened by -t or by -j, respectively) or else not that way (examples *oče, žele, Kette - bienale, Vidoje*), some are declined according to the third or according to the third or first masculine declension, respectively (*afeže, enobe*), and just exceptional are those declined according to the second or the second and first masculine declension, respectively (*kamikaze*).

The author compares the linguistic usage with the solutions made in the normative manuals, also drawing attention, however, to the frequent mistakes, in particular to those made in the use of the South-Slav non-Slovene personal proper names ending in -e, as well as to the non-Slovene proper names of this type within the Slovene literary - linguistic context.

	Prvi splošni del		Drugi splošni del		Tretji splošni del	
	podajl.	nekajl.	podajl.	nekajl.	podajl.	nekajl.
1	[Maršelj] (Maršelj) Noe, Javne ¹⁹ , Josue	nekajl. * -e na 2. m. roditeljskemu vodilju... * -e na 2. m. roditeljskemu vodilju...	podajl.	podajl.	podajl.	podajl.
2	[Aymé, Fouche, San José, Santomé, Yimbaye]	podajl. * -e na 2. m. roditeljskemu vodilju...	podajl.	podajl.	podajl.	podajl.
3	[Yane, Bertram, Fokyné, Looe de Vega, Polo, Horizon, Monte Carlo, San Diego de Chile]	podajl. * -e na 2. m. roditeljskemu vodilju...	podajl.	podajl.	podajl.	podajl.
4	[Laface, Wallace, Gápnappe, Gápnappe, Laface, Wallace]	podajl. * -e na 2. m. roditeljskemu vodilju...	podajl.	podajl.	podajl.	podajl.
5	[Hrvat, Apdree, Manternee, Jos, Markopoli]	podajl. * -e na 2. m. roditeljskemu vodilju...	podajl.	podajl.	podajl.	podajl.

* Samostalnik kôme se lahko predpisu tuči po 3. moži sklanjativu.
 † Izraz pome se rabi tuči kot množinski samostalnik E. qđ kot samostalnik n. ep. se predpisu po 3. moži sklanjativu.
 ‡ Taku pa tuči po 1.
 † V [ej skupini so ocharna pottimovnjeja izjemna sklanjala roditi med samostalnik, ki omovo podajljuje z I.
 § Samostalnik kôme se lahko predpisu tuči po 2. moži sklanjativu.
 ¶ Polej same sklanje tuči same sklanje, redko same sklanje.
 † Rojano jantno ime Mole podajljuje omovo z I. kažar pa oimenuje Néstovene, tuči z I.
 § Sklanje kot naravno samo kôe kôje kôjev - o - kôdobitna oblika kôe pa bi bila kôeta. Kôjev gen. SP. I. §.
 † Samostalnik kôme se lahko predpisu tuči po 2. moži sklanjativu.
 † Polej prevajalstvo je predpisu kôje kôjev - o - kôdobitna oblika kôe pa bi bila kôeta. Kôjev gen. SP. I. §.
 † Polej prevajalstvo je predpisu kôje kôjev - o - kôdobitna oblika kôe pa bi bila kôeta. Kôjev gen. SP. I. §.

SLOVENISTIKA V LETU 1984

Bibliografski pregled

BIBLIOGRAFIJA

Bruna, Maria Luisa: Contributo bibliografico allo studio della lessicografia italo-slovena. – Studi Goriziani 60 (luglio-dicembre 1984), 33–36.

Berčič, Branko: Slovenska beseda in slovenski reformacijski avtorji v tiskih 16. stoletja. – Zbornik Narodne in univerzitetne knjižnice 3 (1984), 13–41.

Dobrovoljc, France: Bibliografija prevodov iz slovenskega leposlovja od 1972 do srede 1983. – Le livre slovène 22 (1984), No 1, 2–44.

Glavan, Mihael: Rokopisna protestantika v Narodni in univerzitetni knjižnici. – Zbornik Narodne in univerzitetne knjižnice 3 (1984), 43–59.

Lewanski, Riccardo Casimiro: Slovenian literature in English translations, published as monographs and in periodicals from the beginnings till 1970. A bibliography. – Est Europa (Udine) 1 (1984), 221–237.

Petaros, Robert: Bibliografija di Martin Jevnikar. – Prav tam, 13–34.

Sedej, Danijela: Gradivo za leksikon sodobnih slovenskih mladinskih pisateljev. 7. (zadnji del). – Otroki in knjiga 19 (1984), 80–89.

Zolli, Paolo: I dizionari bilingui italiano-sloveno, sloveno-italiano del XX secolo. – Est-Europa (Udine) 1 (1984), 51–55.

JEZIKOSLOVJE IN LITERARNA ZGODOVINA

Obdobje ekspresionizma v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi (tipološka problematika ob jugoslovanskem in širšem evropskem kontekstu). Mednarodni simpozij v Ljubljani od 30. junija do 2. julija 1983. Ur. Franc Zdravec s sodel. Helge Glušič (književnost in kultura) in Franca Jakopina (jezik). Ljubljana, Filozofska fakulteta 1984. 639 str. (Obdobja. 5)

Vsebuje mdr.: Književnost: Franc Zdravec, Slovenska ekspresionistična literatura; Boris Paternu, Problemi ekspresionizma kot orientacijskega modela; France Bernik: Ekspresioni-

zem in slovenska pripovedna proza; Helga Glušič, Slovenska ekspresionistična kratka proza; Maria Bobrownicka, Slovenska drama med svetovnjima vojnama in glavne tendence evropske dramatike; Jože Pogačnik, Slovenski konstruktivizem; Aleksandar Flaker, Kosovelova konstruktivna poezija i jugoslovanski kontekst; Juraj Martinović, Tipološka određenja ekspresionizma A. B. Šimica i Srečka Kosovela; Gerhard Schaumann, Srečko Kosovel – Nähe und Differenz zum deutschen Expressionismus; Alicja Pakulanka, Poetika Kosovelovih pisem; Rolf-Dieter Kluge, Expressionismus oder Symbolismus? 1. Interpretation des Gedichtes »Ekstaza smrti«; Dietrich Worn, Expressionismus oder Symbolismus? Die Dichtung S. Kosovels im Europäischen Kontext. 2. Der Bezugsrahmen deutscher Expressionismus und russischer Symbolismus; Tone Pretnar, Podbevškov verz med tradicijo in avantgardističnim eksperimentom; Rudolf Neuhäuser, Stanko Majcens frühe expressionistische Dichtung im Vergleich mit dem deutschen Expressionismus; Gerhard Giesemann, Expressionistische Stilmittel bei Joža Lovrenčić; Jiří Skalička, Jiří Wolker, český a slovenský expressionismus; Ivan Cesar, Struktura slovenske ekspresionistične pripovedne proze; Katarina Šalamun-Biedrzycka, O idejnem in umetniškem razvoju Grumove proze; Alenka Glazer, Anton Tanc-Čulkovski: Glasovi iz teme; Štefan Barbarič, Tema umetništva v Pregljevih Usahljih vrelih; Zdzisław Darasz, Iskanje formule »nove umetnosti« v slovenski slovstveni publicistiki ekspresionističnega desetletja; Janez Vrečko, Slovenska zgodovinska avantgarda. – J e z i k : Peter Scherber, Formen der Textverarbeitung im slovenischen Expressionismus; Hermina Jug-Kranjec, Skladenjska in pomenska zgradba besedila in Pregljevem romanu Bogovec Jernej; Ivan Verč, Lirizacija ekspresionistične besede v Pregljevi noveli Thabiti kumi; Breda Pogorelec, O vlogi (slovenskega) ekspresionizma za umevanje slovenskega umetnostnega izraza 20. stoletja; Vlado Nartnik, Od podmetov do simbolov Matkove Tine; Stanislav Suhadolnik, Glonarjev Slovar slovenskega jezika; Nils Åke Nilsson, A Translator's View of Edward Kocbek; Albinca Lipovec, Zbirka Bezručevih pesmi v Albrechtovem prevodu.

Protestantismus bei den Slowenen = Protestantizem pri Slovencih. Beiträge zur 3. Slawistentagung der Universitäten Klagenfurt und Ljubljana. Klagenfurt, 26.–28. Mai 1983. Red.: G. Neweklowsky [etc.]. Wien 1984. (Wiener slawistischer Almanach. Sonderband. 13)

Vsebuje mdr.: Jože Koruza, Programska utemeljenost književne dejavnosti slovenskih protestantov; Jože Rajhman, Trubarjeva pisma (poskus stilne predstavitve); Janez Rotar, Delo Primoža Trubarja za glagolsko in cirilsko knjigo; Klaus Detlef Olof, Zwei Bemerkungen zum slawischen Fibeldruck; Gerhard Neweklowsky, Trubars Katechismus von 1550 – eine Konkordanz; Martina Orožen, Gramatična in leksikalna preobrazba Dalmatinovega knjižnega jezika ob Japljevem prevodu biblije (1584 – 1784 – 1802); Breda Pogorelec, Novi pogledi na slovenski knjižni jezik 16. stoletja; Jože Toporišič, Gutsmanova slovnica; Pavle Zablatic, Koroški slovenski bukovnik Andrej Schuster Drabosnjak (1768–1825); Anton Schellander, K vprašanju slovenskega pogovornega jezika na Korškem.

JEZIKOSLOVJE

Autor, Oskar: Razvoj terminoloških prizadevanj v slovenski pedagoški misli. – Terminologija v znanosti. Lj., Pedagoški inštitut 1984, 161–175.

Benedik, Francka: O nastanku škofjeloškega go-
vora. – Loški razgledi 31 (1984), 29–32.

Bezljaj, France: Slovensko bekiniti se »igrati se«.
– JiS 29 (1983/84), 118–119.

– Slovensko pletnja »romarski čoln na Bledu«. –
JiS 29 (1983/84), 294.

Bolje – lepše – pravilneje. – Gozdarski vestnik 42
(1984), 42–43, 138, 164, 210, 265, 311, 357.

Bratuž, Lojzka-Luigia: Jan Baudouin de Courte-
nay e gli Sloveni del Goriziano. – Est Europa
(Udine) 1 (1984), 139–150.

Čar, Janko: Slog Tavčarjeve in Kersnikove krat-
ke vaške proze. – Jugoslavenski seminar za str-
ne slaviste 33–34. Zadar 1984, 159–170.

Debenjak, Božidar: Slovenščina kot filozofski je-
zik. – Terminologija v znanosti. Lj. 1984,
225–230.

Desinan, Cornelio Cesare: Osservazioni sulla to-
ponomastica della Carniola (Kranjsko). – Est Eu-
ropa (Udine) 1 (1984), 191–203.

Devetak, Karel in Pavel Slamič: Problemi pri
uveljavljanju slovenščine v javnosti. – Dvojezič-
nost-individualne in družbene razsežnosti. Lj.,
Društvo za uporabno jezikoslovje SR Slovenije
1984, 83–86.

Dimnik, Martin: Gutenberg, humanism, the re-
formation, and the emergence of the Slovene li-
terary language, 1550–1584. – Canadian Slavo-
nic papers (Ottawa) 26 (1984), No 2/3, 141–159.

Domej, Teodor: Slovenščina kot dodatni uradni
jezik na Koroškem. – Dvojezičnost – individual-
ne in družbene razsežnosti. Lj. 1984, 75–82.

Doria, Mariò: Spigolature toponomastiche car-
siche. – Linguistica 24 (1984), 265–273.

Držičnik, Janko, Eman Pertl, Franjo Smerdu:
Razmišljanja ob pripravi druge izdaje Černič-
vega Zdravstvenega besednjaka. – Zdravstveni
vestnik 53 (1984), 482–484.

Dular, Janez: Analiza reakcij na sodobna priza-
devanja za enakopravno rabo slovenščine. –
Sveske (Institut za proučevanje nacionalnih od-
nosa, Sarajevo) 1984, sv. 5/6, 177–184.

– Odstavek kot predmet slovenističnega razis-
kovanja. – Seminar slovenskega jezika, literatu-
re in kulture 20 (1984), 321–336.

– Združena vezava v desni vezljivosti sloven-
skega glagola. – JiS 29 (1983/84), 289–293.

Feinig, Anton: Struška – Kočna. – Slovenski
vestnik 39 (1984), št. 46, 3.

Ferluga-Petronio, Fedora: La chiesa in Slovenia.
Analisi filologico-etimologica della gerarchia ec-
clesiastica con particolare riguardo ai testi del
Cinquecento. Trieste, Centro studi storico-relig-
iosi Friuli-Venezia Giulia 1984. 101 str. (Centro
studi storico-religiosi Friuli-Venezia Giulia. 14)

Filipi, Goran: Etimološki prikaz izbranih pojmov
iz ribiškega izrazja na slovenski obali. – Sloven-
sko morje in zaledje 7 (1984), št. 6/7, 93–106.

Gjurin, Velemir: Register 1584 kot slovaropisni
dosežek. – SR 32 (1984), 183–208.

Godnič-Godini, Neva: Gradivo za kraški leksi-
kon II. Romanizmi oz. furlanizmi. – Slovensko
morje in zaledje 7 (1984), št. 6/7, 107–128.

[Godnič]-Godini, Neva: Per ricordare quel 1607
a Udine... – Est Europa (Udine) 1 (1984),
113–124.

○ Alasijevem slovarju.

– Sulla penetrazione dei prestiti romanzi nello
sloveno. – Linguistica 24 (1984), 303–313.

Grad, Anton: K etimologiji slovenskega toponi-
ma Vrhnika. – JiS 29 (1983/84), 127–128.

Po rokopisu prepisala Avrelija Grad-Goriup, hči.

Grybosiowa, Antonina: O relacijah v semantič-
nem polju percepcije z vohom v slovenščini. (1).
– JiS 30 (1984/85), 75–81.

Prev. Tone Pretnar. – Konec v naslednjem letniku.

Gusmani, Roberto: Alcuni termini christiani d'is-
pirazione germanica nei Brižinski spomeniki. –
Est Europa (Udine) 1 (1984), 35–38.

Ivanov, Alessandro: Per un consuntivo della
»querelle« sui Resiani. – Prav tam, 87–92.

Hipoteze o izvoru Rėzijanov.

Jakopin, Franc: Imena sosednjih prestolnic. –
Obzornik 32 (1984), 64–66.

– Osebna imena na Slovenskem ob prehodu v 16.
stoletje. – Seminar slov. jezika, lit in kulture 20
(1984), 275–284.

Janko, Anton: Anmerkungen zu slowenischen
Übersetzungen einiger Gedichte Ingeborg Bach-
manns. – Acta Neophilologica 17 (1984), 51–59.

Jezikovni kotichek. – Pravna praksa 3 (1984), št. 2,
15; št. 3, 14; št. 6, 12; št. 8, 13; št. 9, 13; št. 13, 13;
št. 21, 5; št. 22, 10.

Predvsem polemika o izrazih za prenoviteljsko dejavnost (Jez-
ikovno razsodišče v sodelovanju z Velemirom Gjuri-
nom proti Krešu Puhariču.)

Jezikovno razsodišče 1980–1982. Gradivo zbral in obdelal Janko Moder. Trst, ZTT; Celovec, Drava 1984. 350 str.

Jošar, Cvetka: Izražanje s sredstvi prihodnosti v slovenščini in angleščini. – SR 32 (1984), 317–335.

Klemenčič, Vladimir: Funkcija in položaj jezika Slovencev v zamejstvu ter narodnosti v SR Sloveniji. – Dvojezičnost – individualne in družbene razsežnosti. Lj. 1984, 27–31.

Klinar, Stanislav: Popravki k Velikemu slovensko-angleškemu slovarju. Lj., Društvo znanstvenih in tehničnih prevajalcev Slovenije 1984. 73 str.

Strojep. avtograf.

Kraut, Bojan: Gostota – prostorninska masa. – Strojniški vestnik 30 (1984), 94–95.

– O »količini«. – Prav tam, 32.

– Še o »teži«. – Prav tam, 95.

– Tekočina – kapljevina – fluid. – Prav tam, 156.

Križaj-Ortar, Martina: O posamostaljenju povedka prisojevalne zveze. – SR 32 (1984), 277–288.

– O samostalniškem prilastku v imenovalniku. – JiS 30 (1984/85), 82–85.

– Soglasniška nasprotja v slovenskem knjižnem jeziku v skladu s Trubeckojevio teorijo. – SR 32 (1984), 93–105.

Kunst-Gnamuš, Olga: Tvorjenje in razumevanje povedi – poskus pragmatične razčlembе. – JiS 30 (1984/85), 10–19.

Lencek, Rado L.: Poskus gramatične analize pesniškega teksta: Joža Lovrenčič: Jug v okviru. – Language and literary theory. In honor of Ladislav Matejka. Ann Arbor, Dept of Slavic Lang. and Lit. 1984, 77–82. (Papers in Slavic philology. 5)

Lipovec, Albinca: Borisu Urbančiču ob sedemdesetletnici. – JiS 29 (1983/84), 130–131.

Logar, Tine: Slovenski dialekti – temeljni vir za rekonstrukcijo razvoja slovenskega jezika. – JiS 29 (1983/84), 285–288.

– Srednještajersko narečje. – Med Bočem in Bohorjem. Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah 1984, 169–172.

M. V.: Slovenščina v cerkvah Beneške Slovenije. Poskusi po Cianovem obisku v Beogradu. – Trinkov koledar 1984, 110–115.

Merkù, Pavle: Antropotoponimi sloveni sul Carso. – Est Europa (Udine) 1 (1984), 125–137.

– Imena naših krajev. – Mladika 28 (1984), št. 2/3–10.

Ricmanje, Boljunec, Gabrovec, Zgonik, Dolina, Glinščica, Slovenski toponimi v Trstu.

– Patronimici in -ič a Trieste nel basso medioevo. – Linguistica 24 (1984), 275–282.

– Vzdevki in priimki. – Jadranski koledar 1984, 79–82.

V srednjeveškem Trstu.

Micklesen, Lew R.: Suprasegmental signals in the Dalmatin Bible. – Slovene studies (New York) 6 (1984), 153–163.

Moder, Janko: Materinščina. – Rodna gruda 31 (1984), št. 1–12.

Müller, Jakob: Slovniča krajevnih imen grosupeljske občine. – Zbornik občine Grosuplje 13 (1984), 123–131.

Murko, Vladimir: Nekaj podatkov o nekdanji vlogi slovenščine. – Glas Korotana 9 (1984), 53–60.

Nartnik, Vlado: Poskus nove delitve samostalniških zaimkov. – JiS 29 (1983/84), 260–265.

– Slovniška delitev samostalnikov. – Slavia (Praga) 53 (1984), 160–163.

Novak, France: Pomenske značilnosti besednega zaklada slovenskih protestantskih piscev. – Seminar slov. jezika, lit. in kulture 20 (1984), 285–304.

– Stavčna tipologija v Dalmatinovi Gmajin predgovori čez vso sveto biblio. – JiS 29 (1983/84), 183–187.

Novak, Vilko: Dalmatin in jezik prekmurskih pisateljev. – JiS 29 (1983/84), 188–195.

– Slovenci v Porabju – del nas. – Stopinje 1984, 32–38.

O položaju slovenščine v Porabju.

Novšak, France: Slovanska ura za pozabljivce. – Glasnik SM 8 (1984), 131–138.

Jezikovni brus.

Ogris, Tomaž: Dvojezičnost in naša kultura. – Koroški koledar 1984, 39–50.

Ondruš, Šimon: Slovensko dežela, slovaško đah in madžarsko vidék. – SR 32 (1984), 11–17.

Orešnik, Janez: Slovenske breznaglasnice se vedejo predvsem kot proklitike. – JiS 29 (1983/84), 129.

Orožen, Martina: Dalmatinov Register – prvi sinonimni slovarček slovenskega knjižnega jezika. – Jis 29 (1983/84), 196–201.

– Razvojne smernice v besedišču Dalmatinovega in Japljevega prevoda Biblije (1584–1784–1791). – Seminar slov. jezika, lit. in kult. 20 (1984), 249–274.

Pahor, Samo: Raba osebnega imena v okviru individualnih in družbenih razsežnosti dvojezičnosti. – Dvojezičnost – individualne in družbene razsežnosti. Lj. 1984, 155–159.

Na Tržaškem.

Palkovič, Konstantin: Slovenščina na Univerzi Komienskega v Bratislavi. – Jis 29 (1983/84), 306–308.

Paternost, Joseph: A sociolinguistic tug of war between Slovene and Serbo-Croatian in Slovenia today. – Slovene studies (New York) 6 (1984), 227–242.

Paulin, Andrej: O metalurškem strokovnem izrazoslovju – predlog za slovenski metalurški slovar. Nadaljevanje XXIV–XXVI, črke V–Ž, str. 385–444. – Rudarsko-metalurški zbornik 31 (1984), št. 1–4, priloga.

Petrov-Slodnjak, Maria: Zum endungslosen Infinitiv in der regionalen Schriftsprache des slowenischen Prekmurje und den übrigen südslawischen Sprachen. – Die slawischen Sprachen (Salzburg) 7 (1984), 65–66.

Ob istoimenskem članku v Klagenfurter Beiträge zur Sprachwissenschaft 9 (1983), 1–27, in ob članku V. Novaka v Jis 30 (1984/85), 263–265.

Pirnat, Marta: Tvorbeni naglasoslovna tonemska teorija ob samostalniških izpeljankah s šibkimi priponskimi obrazili. – SR 32 (1984), 257–275.

PL: Pokažimo več zanimanja za ohranitev avhtonih imen. – Slovenski vestnik 39 (1984), št. 39, 8.

Na slovenskem Koroškem.

Pogorelec, Breda: K vprašanju bilingvizma in diglosije iz slovenske izkušnje. – NRazgl 33 (1984), 707.

Isto v: Dvojezičnost – individualne in družbene razsežnosti. Lj. 1984, 67–73.

– Skladnja pri Dalmatinu in Bohoriču. – Seminar slov. jezika, lit. in kulture 20 (1984), 223–248.

– Štiristo let Bohoričeve slovnice. – Jis 29 (1983/84), 210–216.

– Vprašanje jezika znanosti. – Terminologija v znanosti. Lj. 1984, 231–232.

Pohl, Heinz Dieter: Kärntner Bergnamen II (5). – Österreichische Namenforschung (Wien) 12 (1984), Nr 1, 25–47.

Priestly, Tom S.: O popolni izgubi srednjega spola v selščini: raznodobna rekonstrukcija. – SR 32 (1984), 357–372.

Puhar, Jože: »Zavrjnjenec«. – Strojniški vestnik 30 (1984), 156.

Rajh, Bernard: Severovzhodna Slovenija pri oblikovanju slovenskega knjižnega jezika do konca prve polovice 19. stoletja. – Časopis za zgodovino in narodopisje n. v. 20 (1984), 38–49.

Isto v: Jugoslavanski seminar za strane slaviste 33/34. Zadar 1984, 273–290.

– Vzhodnoštajerske slovnice iz prve polovice 19. stoletja. – Časopis za zgodovino in narodopisje n. v. 20 (1984), 299–309.

Rajhman, Jože: Jezikovni pomen Dalmatinove Biblije. – Znamenje 14 (1984), 286–290.

Ramovš, Mirko: Izraz »kolo« v slovenskem ljudskem izročilu. – Rodna gruda 31 (1984), št. 8/9, 1.

Renko, Srečko: Adam Bohorič, prvi slovenski slovniciar, v svojem in današnjem času. – Est Europa (Udine) 1 (1984), 39–49.

Ruttar, Rihard: Dvojezičnost v Benečiji – obogatitev ali ovira? – Dvojezičnost – individualne in družbene razsežnosti. Lj. 1984, 119–124.

Schellander, Anton: Glagolski vid v luči sodobnih teoretskih razmišljanj in kali njegovega zapazanja v Bohoričevi slovnici. – SR 32 (1984), 223–230.

Schiavi Fachin, Silvana: Quale bilinguismo per gli Sloveni della provincia di Udine? – Est Europa (Udine) 1 (1984), 151–172.

Skubic, Mitja: Elementi linguistici latini e romanzi nella lingua dei primi giornalisti sloveni. Slovenski narod, 1868. – Est Europa (Udine) 1 (1984), 57–66.

– Romanski jezikovni vplivi v tržaški knjižni slovnščini. Jezik Borisa Pahorja. – Linguistica 24 (1984), 315–334.

Skubic, Vinko: »Izum«. – Strojniški vestnik 30 (1984), 95.

Slovar psihiatričnih izrazov. (Prispevek Medicinskemu terminološkemu slovarju.) Ur. Lev Milčinski. Lj., Univ. psihiatrična klinika 1984. 174 str.

Slovenska medicinska beseda. XV. jubilejni memorialni sestanek profesorja Janeza Plečnika. Lj.

1984. 2 dela (808 str.). (Medicinski razgledi 23, 1984, supl. 8)

Vsebuje 72 prispevkov.

Smolik, Marijan: Zlati jubilej slovenskega obrednika. Slovenščina v obrednikih IV. – Bogoslovni vestnik 44 (1984), 97–115.

Snoj, Marko: Kaj se skriva v besedi volkodlak? – JiS 29 (1983/84), 123–126.

Sršen, Janez: Publicistična slovenščina pod vplivom srbohrvaščine. – NRazgl 33 (1984), 486–488.

Šašel, Jaroslav: H krajevna imenoma Emona in Ljubljana. – Linguistica 24 (1984), 251–253.

Šavli, Andrej: Analiza izkušenj iz terminološkega dela za področje šolstva pri Slovarju slovenskega knjižnega jezika. – Terminologija v znanosti. Lj. 1984, 233–236.

Šivic-Dular, Alenka: Od kod priimek Tulščak? – SR 32 (1984), 289–291.

Štrukelj, Inka: Diglosija in govorno prilagajanje. – Dvojezičnost – individualne in družbene razsežnosti. Lj. 1984, 87–96.

Z analizo rabe jezika pri slov. srednješolski mladini v Trstu.

Šuštar, P.: Iz večjezičnega varilskega besednjaka »splošni izrazi«. – Varilna tehnika 33 (1984), 89.

Šuštar, P.: V varilstvu so roboti postali stvarnost. Kaj je prav za prav robot? – Varilna tehnika 33 (1984), 61.

Tollefson, James W.: Slovenia from the perspective of language planning theory. – Slovene studies (New York) 6 (1984), 243–246.

Toporišič, Jože: Bohoričeve Zimske urice. Ob 400-letnici slovenske slovnice. – Mohorjev kalendar 1984, 75–78.

– Enakopravnost slovenščine v Jugoslaviji kot teorija in praksa. – NRazgl 33 (1984), 655–656.

Isto v: Sveske (Institut za proučevanje nacionalnih odnosa, Sarajevo) 1984, br. 5/6, 171–176.

– Intervju z dr. Jožetom Toporišičem. – Valj 6 (1984), št. 8, 4–5.

– O Trubarjevi pisavi, pravorečju in pravopisu. – JiS 29 (1983/84), 226–232.

– Oblikoslovje v Bohoričevih Zimskih uricah. – Seminar slov. jezika, lit. in kulture 20 (1984), 189–223.

– Prečrkovanje lastnih imen. – JiS 29 (1983/84), 314–316.

Ob: A. Lipovec, Prečrkovanje lastnih imen. JiS 1982/83, 53–54.

– Prva slovenska skladnja. – SR 32 (1984), 159–181

Bohoričeve Arcticae horulae.

– Slovenska slovnica. Pregledana in razširjena izd. Maribor, Obzorja 1984. 739 str.

– The social situation of the Slovene literary language in 1584 and 1984. – Slovene studies (New York) 6 (1984), 247–258.

– Theorie und Praxis der slowenischen Literatursprache in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts. – Zeitschrift für Slawistik 29 (1984), 883–891.

Torelli, Niko: Prispevek k terminologiji skorje. – Gozdarski vestnik 42 (1984), str. 64–69.

Turk, Zdravko: Še enkrat lubje – skorja – ličje. – Gozdarski vestnik 42 (1984), 165–166.

Uršič, Lojze: Iz življenja domačega govora. – Obzornik 32 (1984), 560–564, 813–818.

Krško-muljavski govor.

Vargazon, Bogomil: Stališča in pomisleki ob predlogih urednikov nove izdaje Černičevega Zdravstvenega besednjaka. – Zdravstveni vestnik 53 (1984), 657–658.

Venossi, Salvatore: Slovenščina v štirijezičnem okolju. – Dvojezičnost – individualne in družbene razsežnosti. Lj. 1984, 99–101.

V Kanalski dolini.

Zdovc, Pavel: Še o nekem regionalizmu v zamejskem koroškem časninarskem jeziku. Pripomba k sklanjatvi ženskih osebnih imen tipa Mojci, Urši, Fani. – Koroško mladje 1984, št. 55. 54–57.

Vidovič-Miha, Ada: Struktura glagolskih tvorjenk v Trubarjevi Cerkovni ordnigi. – SR 32 (1984), 245–256.

– Tipološke lastnosti besedotvorne skladnje. – Seminar slov. jezika, literature in kulture 20 (1984), 305–319.

Zdovc, Pavel: Beležka o nekem primeru jezikovne interference na Koroškem. – Koroško mladje 1984, št. 56, 63–64.

Odsotnost srednjega spola pri nemško govorečem informantu.

– Težave z neko ustanovo? O variantnosti pri lastnem (občnem) imenu karitas v zamejskem koroškem časninarskem jeziku. – Prav tam, 58–62.

Žitnik, Janja: Pregled slovenskih terminoloških prizadevanj na področju prava, tehnike, medicine, veterine, naravoslovja in umetnosti. – Terminologija v znanosti. Lj. 1984, 151–160.

LITERARNA ZGODOVINA

Bartolič, Zvonimir: Nekateri vidiki hrvatsko-slovenskih zvez v protestantski dobi. – Dialogi 20 (1984), št. 1, 62–63.

Benhart, František: Bralnica in druge neprimerenosti. Maribor, Obzorja; Koper, Lipa 1984. 255 str. (Razpotja. 37)

– Bralnica '83. – Sodobnost 32 (1984), 411–417, 557–565.

– Zaresnost neresnosti. Pogled na slovensko prozo in poezijo zadnjih let. – Sodobnost 32 (1984), 80–92.

Bernik, France: Mediteranska motivika v slovenski poeziji. – Primorska srečanja 8 (1984), 124–127.

Bogataj-Gradišnik, Katarina: Odmevi sentimentalnega romana na Slovenskem. – V: Bogataj-Gradišnik, K.: Sentimentalni roman. Lj., DZS 1984, 98–155. (Literarni leksikon. 25)

– Vzorec »Nove Heloize« v mladostnem pripovedništvu. – Primerjalna književnost 7 (1984), št. 2, 1–13.

Bonazza, Sergio: Considerazioni sulla presenza e sulla ricezione di Dante nella cultura slovena. – Dante i slavenski svijet. Zagreb, JAZU 1984, del 1, 39–47.

Bor, Matej: Na pragu nove slovenske literature. – Borec 36 (1984), 479–483.

Prva objava v Setvi 1942. – Avtorjevo pismo Mariji Stanonik na str. 483–484.

Borowiec-Fiuto, Aleksandra: Povojna književnozgodovinska slovenistika na Poljskem. – SR 32 (1984), 115–122.

Cesar, Emil: Boj brez puške. Lj., Borec 1984. 259 str.

Cesar, Ivan: Antun Barac o slovenski književnosti. – Barčev zbornik. Zagreb, Zavod za znanost o književnosti 1984, 193–201.

Frau, Giovanni: Una versione slovena della parabola del figliuol prodigo. – Est Europa (Udine) 1 (1984), 79–85.

Glavan, Mihael: Izvirna slovenika iz 16. stoletja v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. – JiS 29 (1983/84), 233–236.

Goljevšček, Alenka: Bratstvo-teror v mitskih prvinah slovenske ljudske pesmi. – Most 69/70 (1984), 26–51.

Vzporedno slovensko besedilo in prevod v italijanščino.

Hergold, Ivanka: Slovenski pisatelj v Italiji. – NRazgl 33 (1984), 41–42.

Hladnik, Miran: Slovenski romani o luterancih. – Seminar slov. jezika, lit. in kulture 20 (1984), 155–167.

Hribar, Tine: Sodobna slovenska poezija V–IX. – Nova revija 3 (1984), 2282–2295, 2473–2487, 2719–2733, 2947–2961, 3212–3218.

Idrizović, Muris: Slovenska književnost za otroke in mladino. Prev. Ana Vuga-Vogel in Herman Vogel. – V: Idrizović, Muris: Otroška in mladinska književnost v Jugoslaviji I. Maribor, Obzorja 1984, 185–355.

Inkret, Andrej: O slovenski dramatiki. – NRazgl 33 (1984), 200–201.

Janež, Stanko: Zapiski o rodni pokrajini. Poskus socialne in kulturne podobe Notranjske. – Obzornik 32 (1984), 54–62, 141–148, 205–218, 285–292, 369–377, 453–460, 544–554.

Zaključeno.

Jevnikar, Martin: Zamejska in zdomska literatura. – Mladika 28 (1984), 56–58, 78–79, 98, 116–118, 138–140, 161–162.

Kermauner, Taras: Naša sodobna književnost in njena tradicija. – NRazgl 33 (1984), 681–682.

Kerševan, Marko: Protestantizem in slovenska ljudska religioznost v 16. stoletju. – 2000 (1984), št. 27/28, 61–70.

Klopčič, Mile: Pričevanja o poeziji NOB. – Sodobnost 32 (1984), 465–472.

Kmecl, Matjaž: Protestantizem v slovenski klasični meščanski pripovedi. – Seminar slov. jezika, lit. in kulture 20 (1984), 123–136.

– Sodobna slovenska književnost na avstrijskem Koroškem. – Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes. Lj., Komunist; Celovec, Drava 1984, 154–167.

Koruza, Jože: Cerkvene pesmi in pesmarice slovenskih protestantov. – V: Dalmatin, Jurij: Ta celi catehismus, eni psalmi, inu teh vekskih godov stare inu nove kershanske pejsni. Faksimile. Lj., MK 1984, 307–336.

– Pomen protestantizma za nastanek in razvoj slovenske književnosti. – Seminar slov. jezika, lit. in kulture 20 (1984), 103–121.

– Kulturni stiki med Tübingenom in Ljubljano v XVI. stoletju. – JiS 30 (1984/85), 1–9.

Kos, Janko: Evropski pesniški vplivi v Pisanicah. – JiS 29 (1983/84), 237–242.

- Evropski vplivi v dramatik slovenske moderne. – Primerjalna književnost 7 (1984), št. 1, 1–12.
- Evropski vplivi v romanopisju slovenske moderne. – SR 32 (1984), 75–92.
- Moderna misao i slovenačka književnost. Prev. Tatjana Popov, Miljanka Vitezović, Marija Mitrović. Beograd, Rad 1984. 382 str.
Prevod dela: Moderna misel in slovenska književnost.
- Kumer, Zmaga: Balada o rokovnjaču Matjonu. – Traditiones 13 (1984), 35–47.
- Slovenska ljudska pesem na Koroškem. – Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes. Lj., Komunist; Celovec, Drava 1984, 148–153.
- Zgodovinske osebnosti in zgodovinska resničnost v pripovednih pesmih. (Ob nekaterih primerih iz južnoslovenskega izročila.) – Makedonski folklor (Skopje) 17 (1984), br. 33, 19–25.
- Kuzmič, Mihael: Sveto pismo med južnimi Slovani. (Ob 400 letnici Dalmatinovega prevoda Biblije.) – Znamenje 14 (1984), 294–309.
Str. 295–300: Slovenski prevodi.
- Lah, Andrijan: Slovenski potopis. (Po sledih razstave v Slovanski knjižnici.) – JiS 29 (1983/84), 163–171.
- Legiša, Lino: Kalobški rokopis. – Med Bočem in Bohorjem. Šentjur pri Celju; Šmarje pri Jelšah 1984, 726–728.
- Lencek, Rado L.: A paradigm of Slavic national evolution: Bible-grammar – poet. – Slovene studies (New York) 6 (1984), 57–71.
- Mahnič, Joža: Bled in književnost. – Kronika 32 (1984), 172–182.
- Matičetov, Milko: Folklorne drobtine iz Svetja (Svetine) – 9. XI. 1947. – Traditiones 13 (1984), 156–158.
- Pesmi o Marku (knezu, kraljeviču . . .) na Slovenskem. – Traditiones 13 (1984), 49–58.
- »Poslušaj me no malo«. Rezijanska sveta pesem (iz 16. stoletja?). – Trinkov koledar 1984, 123–134.
- Prezrta objava 9 ziljskih pesmi z vtisi I. I. Sreznovskega ob reju pod lipo, zbijanju soda ipd. – SR 32 (1984), 337–355.
- Merkù, Pavle: Gli Sloveni e il Carso Isontino. – Il Carso Isontino tra Gorizia e Monfalcone. Trieste, Lint 1984, 219–234.
Vsebuje: La letteratura. Il canto popolare.
- Nemec, Krešimir: Antun Barac i slovenska književnost. – Barčev zbornik. Zagreb, Zavod za znanost o književnosti 1984, 203–210.
- Okrogla miza o mladi slovenski literaturi. Sodelovali so: Denis Poniž [idr.]. – Mentor 5 (1984), št. 8, 1–12.
- Paletti, Silvana: Samoobrambne besede, navade in verovanja v Reziji. – Traditiones 13 (1984), 139–143.
- Paternu, Boris: Problem realizma i modernizma u posljeratnoj slovenačkoj lirici (1945–1980). – Izraz (Sarajevo) 29 (1984), br. 9, 137–156.
- Protestantism and the emergence of Slovene literature. – Slovene studies (New York) 6 (1984), 73–91.
- Temelji poetike slovenskega narodnoosvobodilnega pesništva 1941–1945. – Kultura i nauka u narodnooslobodilačkom ratu i revoluciji. Radovi sa naučnoga skupa Struga, 7.–9. oktobar 1981. Skopje 1984, 219–227.
- Pirjevec, Jože: Echi della vittoria di Sobieski in Slovenia. – Est Europa (Udine) 1 (1984), 93–101.
V književnosti.
- Pogačnik, Jože: Recepcija Dantea u slovenskoj književnosti. – Dante i slavenski svijet. Zagreb 1984, d. 2, 491–505.
- Slovenačka dečja književnost. Sa slovenačkog preveo autor. Novi Sad, »Čirpanov« – »Dnevnik« 1984. 110 str. (Detinjstvo. 71)
- Slovenački konstruktivizam. – Odjek (Sarajevo) 27 (1984), br. 5, 10–11.
- Poniž, Denis: Utrinek ob sodobni slovenski poeziji. – Mentor 5 (1984), št. 4, 1–4.
- Pretnar, Tone: Jan Kasprovicz pri Slovencih. – SR 32 (1984), 107–112.
- Pierwszy przekład z literatury polskiej na język słoweński w świetle procesu historyczno-literackiego. – Slavia (Prah) 53 (1984), 340–348.
M. Kuralta prevod arije Bogustawskiego.
- Slovenski verz. – Słowiańska metryka porównawcza. II. Organizacja składniowa. Wrocław [etc.], Oss. & PAN 1984, 133–145.
- Rajhman, Jože: Luter in Slovenci. – Bogoslovni vestnik 44 (1984), 21–29.
- Slovenska reformacija v evropskem duhovnem previranju. – Znamenje 14 (1984), 395–402.
- Smolej, Viktor: Med ugovori in odgovori. – JiS 30 (1984/85), 52–56, 85–88.
Se nadaljuje. – Razno gradivo in popravki.

– Nesrečna nočna pot zaradi stave (Ad Traditiones 5–6, 329 s.). – Traditiones 13 (1984), 200–201.

Srečanje slovenskih pesnikov, 2., Kranj 1982: Odgovornost poezije? Kranj, Osrednja knjižnica občine Kranj 1984. 84 str.

Sodelovali so France Forstnerič, Vladimir Gajšek, Ervin Fritz, Niko Grafenauer, Tine Hribar, Taras Kermauner, Denis Poniž, Tone Pretnar, Dimitrij Rupel, Samo Simčič, Jože Snoj, Ivo Svetina, Bojan Štih.

Stanonik, Marija: Slovstvena folklorja v domačem okolju. – Mentor 5 (1984), št. 8, 35–42.

Stanovnik, Majda: Slovene poets on their vocation. – Le livre slovène 22 (1984), No 2/3, 51/60.

Stara božična pesem. – Trinkov koledar 1984, 103–105.

Obj. ljudska pesem v faksimilu in prepisu.

Taufer, Veno: Sedanji trenutek slovenske poezije ali Strinjam se z vami, tovariš Platon. – Nova revija 3 (1984), 2694–2704.

Terseglav, Marko: Pesmi o okupaciji Bosne 1878 v ustnem izročilu Slovencev in Hrvatov. – Makedonski folklor (Skopje) 17 (1984), br. 33, 93–100.

Vasič, Marjeta: Eksistencializem na Slovenskem. – V: Vasič, M.: Eksistencializem in literatura. Lj., DZS 1984, 66–140. (Literarni leksikon. 24)

– Eksistencializem v mišljenju »Revije 57« in »Perspektiv«. – Primerjalna književnost 7 (1984), št. 2, 14–23.

Vodušek, Valens: Tridelni osmerek v slovenskih in drugih slovanskih ljudskih pesmih. – Traditiones 13 (1984), 7–34.

Vokač, Zlata: Nekateri novi vplivi v slovenski književnosti na začetku 20. stoletja. – Jugoslavenski seminar za strane slaviste 33/34. Zadar 1984, 323–338.

Zdravec, Franc: Impresionizem in dramatika. – JiS 29 (1983/84), 149–154.

– Kontakti – nekontakti med slovenskim in srbskim simbolizmom. SR 32 (1984), 1–9.

Zlobec, Jaša: Kratka sapa skupinske zavesti. – Problemi 22 (1984), št. 5, 17–21.

○ kranjskem srečanju pesnikov 1984.

ADAMIČ LOUIS

Adamič, France: Srečanje z ljubljansko levico. – Slovenski koledar 1984, 185–188.

– Stiki Juša Kozaka in Louisa Adamiča. – Zbornik občine Grosuplje 13 (1984), 98–108.

Glavan, Mihael: Adamičeva zapuščina v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. – Prav tam, 109–113.

Mahnič, Joža: Oton Župančič in Louis Adamič. – Prav tam, 85–98.

Stanonik, Marija: Louis Adamič in slovenska slovstvena folklorja. – Slovenski koledar 1984, 174–175.

AŠKERC ANTON

Aškerc, Anton: Pesmi. Izbr., ured. in spremno besedo napis. Janez Menart. Lj., CZ 1984, 274 str. Str. 244–262: Spremne besede.

Cenda, Marija: Anton Aškerc sulle rive dell'Adriatico. – Est Europa (Udine) 1 (1984), 205–209.

Pretnar, Tone: Aškerčev Primož Trubar: problem junaka, problem verza. – Seminar slov. jezika, lit. in kulture 20 (1984), 137–153.

BALANTIČ FRANCE

Balantič, France: Muževna steblika. Izbr. in ured. Mitja Mejak. Spremne opombe napis. Franček Bohanec. Lj., DZS 1984. 162 str.

Str. 123–137: Mitja Mejak, Lirika Franceta Balantiča; str. 138–162: Franček Bohanec, Spremne opombe.

Debeljak, Aleš: Metamorfoze. – Problemi 22 (1984), št. 9/11, 123–131.

Kermauner, Taras: Poželjivo telo očiščujoči samozajig. – Nova revija 3 (1984), 2457–2472.

Papež, France: Poezija Franceta Balantiča. – Celovski zvon 2 (1984), 43–48.

Pibernik, France: Prelomni čas Franceta Balantiča. (Iz gradiva za njegov življenjepis 1940–41.) – Celovski zvon 2 (1984), 49–52.

BARTOL VLADIMIR

Bajt, Drago: Bartolov Alamut. – V: Bartol, Vladimir: Alamut. Maribor, Obzorja; Koper, Lipa 1984, 453–499.

BEVK FRANCE

Bevk, France: France Bevk. Izbor, spremna beseda in opombe Martina Šircelj. Lj., MK 1984. 3 knj. (218, 228, 256 str.) (Izbrana mladinska beseda). Knj. 1, str. 202–211: Martina Šircelj, Beseda o pisatelju in njegovem delu.

BOR MATEJ

Bohanec, Franček: Borova novelistika. – Sodobnost 32 (1984), 945–950.

BRVAR ANDREJ

Kramberger, Marijan: Poezija kot erotika robustnosti. – V: Brvar, A.: Skrčka čez palico. Lj., CZ 1984, 87–101.

BUDAL ANDREJ

Rupel, Aldo: Družbeno-politični spisi Andreja Budala. – Primorska srečanja 8 (1984), 229–235.

CAJNKAR STANKO

Dolenc, Jože: Med Ptujem, Ljubljano in Košano. – Glasnik Slov. duhovniškega društva 8 (1984), 75–89.

Korespondenca med Stankom Cajnkajem in Franom S. Finžgarjem 1941–1945.

– Med Stično in Košano. Iz dopisovanja med Ksaverjem Meškom in Stankom Cajnkajem. – Prav tam, 177–185.

CANKAR IVAN

Zdravec, Franc: Cankarjeva ocena slovenskega protestantizma. – Seminar slov. jezika, lit. in kulture 20 (1984), 89–102.

CIGLER JANEZ

Pogačnik, Jože: Prva slovenska povest. – V: Cigler, J.: Sreča v nesreči ali popisovanje čudne zgodbe dveh dvojčkov. Lj., MK 1984, 179–218.

ČUK MARIJ

Kolšek, Peter: O pesništvu Marija Čuka. – V: Čuk, M.: Igra v matu. Trst, ZTT 1984, 43–52.

DALMATIN JURIJ

Peklaj, Marijan: Dalmatinova Biblija in izročilo. – Bogoslovni vestnik 44 (1984), 279–291.

– Ob 400-letnici Dalmatinove Biblije. – Cerkev v sedanjem svetu 18 (1984), 3–4.

– Sveto pismo, izročilo in cerkev v pregovorih Jurija Dalmatina v Bibliji 1584. Inavguralna disertacija. Lj., Samozaložba 1984. 384 str.

Pogačnik, Jože: Veliki kôd slovenskega jezika in književnosti. – JiS 29 (1983/84), 202–209.

Rajhman, Jože: Jurij Dalmatin and his Bible in the light of literary history and theology. – Slovene studies (New York) 6 (1984), 113–125.

– Jurij Dalmatin in njegova Biblija v luči literarnozgodovinskih in teoloških dognanj. – Glasnik Slov. duhovniškega društva 14 (1984), 97–108.

– Pomen Dalmatinove Biblije v slovenskem protestantizmu. – Znamenje 14 (1984), 110–119.

– Pomen Kreljevega Christlich bedencken in Dalmatinove De catholica et catholicis disputatione za razvoj slovenske reformacije. – Znamenje 14 (1984), 495–501.

– Trubarjev vpliv na Dalmatinovo ustvarjalnost. – JiS 29 (1983/84), 217–218.

Smolik, Marijan: Dalmatinova pesmarica 1584. – JiS 29 (1983/84), 219–225.

FATUR BOGOMIL

Fatur, Bogomil: Predstavljamo primorske strokovnjake. Bogomil Fatur – pesnik, esejist in prevajalec. – Primorska srečanja 8 (1984), 286–288.

Pogovor je pripravil Silvo Fatur.

FILIPČIČ EMIL

Bajt, Drago: Filipčičeva Altamira. – Gled. list SNG drama 1984/85, upr. 2, 23–24.

Kermauner, Taras: Zadnja stopnja ludizma? (Ob Filipčičevi drami File-baron Münchhausen.) – Problemi 22 (1984), št. 9/11, 112–122.

Novak, Boris A.: Smrtonosna igra. – Gled. list SNG drama 1984/85, upr. 2, 6–8.

Altamira.

FILIPIČ FRANCE

Kermauner, Taras: [France Filipič izdaja za svojo petdesetletnico ...] – V: Filipič, F.: Večna igra. Maribor, Obzorja 1984, 80–104.

FINŽGAR FRAN SALEŠKI

Finžgar, Fran Saleški: Zbrano delo. Šesta knjiga. Kmečke zgodbe in povesti. Besedilo pripravil in opombe napisal Jože Šifer. Lj., DZS 1984. 577 str. (Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev. 141)

Glej tudi pri Cajnkaj, Stanko!

GLAZER JANKO

Novak, Vilko: Srečanja s pesniki in pisatelji. 8. Janko Glazer. – Mohorjev koledar 1984, 132–134.

GOVEKAR FRAN

Glogovič, Mario: Pisma Frana Govekara Rikardu Kataliniću Jeretovu 1932–1949. (Dodatak: Pisma Minke i Milene Govékar.) – SR 32 (1984), 126–140.

GRADNIK ALOJZ

Bajt, Drago: Prevodilac Alojz Gradnik. – Detinjstvo (Novi Sad) 10 (1984), br. 1/2, 81–83.

Gradnik, Alojz: Zbrano delo. Prva knjiga. Pada-joče zvezde 1916. Mladostne pesmi (1896–1916). Nezbrane pesmi (1917–1923). Besedilo pripravil in opombe napisal Miran Hladnik in Tone Pretnar. Lj., DZS 1984. 345 str. (Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev. 143)

Hladnik, Miran, Tone Pretnar: Alojz Gradnik na straneh Planinskega vestnika. – Planinski vestnik 84 (1984), 261–262.

S prvo objavo pesmi »Smučarska«.

– Gradnikov sonet Očetov sence in zbirka Večni studenci. – JIS 29 (1983/84), 312–313.

Novak, Vilko: Srečanja s pesniki in pisatelji. 7. Alojz Gradnik. – Mohorjev koledar 1984, 131–135.

Rode, Matej: Dve Zmajeve pesme u prevodu Alojza Gradnika. – Detinjstvo (Novi Sad) 10 (1984), št. 1/2, 98–100.

GREGORČIČ SIMON

Gregorčič, Simon: Poezija. Izbor France Vurnik. Prevod Milorad Živančević. Novi Sad, Matica srpska 1984. 161 str. (Slovenačka književnost. 5) Str. 5–41: Jože Pogačnik, Pesništvo realnog idealizma; str. 153–160: France Dobrovoljc, Simon Gregorčič

HACE MATEVŽ

Kavčič, Vladimir: Obisk pri Matevžu Hacetu. Spomini na sodobnike. (Iz dnevnika: 30. V. 1975.) – Prešernov koledar 1984, 153–156.

JALEN JANEZ

Šifer, Jože: Janez Jalen in njegova Ograd. – V: Jalen, J.: Ograd. Celje, Moh. družba 1984, 309–322.

Novak, Vilko: Srečanja s pesniki in pisatelji. 9. Janez Jalen. – Mohorjev koledar 1984, 134–135.

JANČAR DRAGO

Glušič, Helga: Jančarjev roman Galjot. – Seminar slov. jezika, lit in kulture 20 (1984), 179–185.

Inkret, Andrej: Tujci, disidenti in bolniki. – V: Jančar, D.: Galjot Lj., MK 1984, 403–439.

– Zapiski na robu Jančarjevih novel. – Sodobnost 32 (1984), 799–809.

JANUŠ GUSTAV

Handke, Peter: Gegenreden und Rühmen. Rede anlässlich der Verleihung des Petrarca-Preises an Gustav Januš. – Slovenski vestnik 39 (1984), št. 26, 6.

JARNIK URBAN

Prunč, Erik: Urban Jarnik – 200 let rojstva. – Celovski zvon 2 (1984), št. 5, 9–18.

– Urban Jarnik. – V spomin Urbana Jarnika (1784–1844). Celovec, Lj., Maribor, Sadjarsko društvo Slovenije 1984, 7–20.

JESENOVEC FRANCE

Orožen, Božena: France Jesenovec (1906–1984). – JIS 30 (1984/85), 51.

JEVNIKAR MARTIN

Petaros, Robert: Martin Jevnikar – sedemdesetletnik. – Est Europa (Udine) 1 (1984), 11–13.

JURČIČ JOSIP

Barbarič, Štefan: Josip Jurčič kot pripovednik in politični publicist. – Jugoslavenski seminar za strane slaviste 33/34. Zadar 1984, 139–157.

– Jurčičeva odločitev za časnikarstvo. – Zbornik občine Grosuplje 13 (1984), 75–84.

Jurčič, Josip: Povesti. Izbor Štefan Barbarič. Prevod Božidar B. Bagola, Milorad Živančević, Gojko Janjušević. Novi Sad, Matica srpska 1984. 369 str. (Slovenačka književnost. 4)

Str. 7–27: Štefan Barbarič, Josip Jurčič, str. 363–368: France Dobrovoljc, Bio-bibliografski podaci.

– Zbrano delo. Enajsta knjiga. Politični članki 2. del. Pisma. Dodatek. Ured. in upombe napis. Janez Logar. V Lj., DZS 1984. 489 str. (Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev. 140)

KERMAUNER TARAS

Predan, Vasja: Sreča in gnus ali Taras par lui mème. – V: Kermauner, T.: Sreča in gnus ali kako kritično razumeti nastanek osebnosti. Lj., MK 1984, 543–550.

KERSNIK JANKO

Kersnik, Janko: Zbrano delo. Šesta knjiga. Pisma. Dodatek. Besedilo priprav. in opombe napis. France Bernik. Lj., DZS 1984. 594 str. (Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev. 142)

Paterna, Boris: Kersnikovo mesto v razvoju slovenskega romana. – V: Kersnik, Janko: Ciklami in Agitator. Lj., MK 1984, 339–392.

KIDRIČ BORIS

Glušič, Helga: Boris Kidrič: »Resnična kultura mora biti globoko človečanska«. – Borec 36 (1984), 267–269.

Zadravec, Franc: Boris Kidrič in (literarna) umetnost. – Borec 36 (1984), 261–266.

KIDRIČ FRANCE

Dolinar, Darko: Dr. France Kidrič. – Med Bočem in Bohorjem. Šentjur pri Celju; Šmarje pri Jelšah 1984, 737–740.

KLEČ MILAN

Glavar, Janko: Grobnica Milana Kleča. – Problemi 22 (1984), št. 5, 92–101.

KLOPČIČ MILE

Kreft, Bratko: Mile Klopčič. In memoriam. – NRazgl 33 (1984), 202.

– Neposredna poetičnost Klopčičeve poezije. – Borec 36 (1984), 384–385.

Zadravec, Franc: Mile Klopčič, Plamteči okovi. Lj., DZS 1984. 24 str.

Priloga faksimilirani izdaji.

KMECL MATJAŽ

Kmecl, Matjaž: Intervju Sodobnosti: Matjaž Kmecl. – Sodobnost 32 (1984), 977–984.

Spraševal Ciril Zlobec.

KOCBEK EDVARD

Capuder, Andrej: Edvard Kocbek – pesnik jaza. – Celovski zvon 2 (1984), št. 5, 70–77.

Inkret, Andrej: Pričevanje o brezumni slasti in o zadnji grozi. (Kocbekove štiri partizanske novele) – V: Kocbek, E.: Strah in pogum. Lj., MK 1984, 341–393.

Isto v: Problemi 22 (1984), št. 8, 69–88.

– Skica za življenjepis Edvarda Kocbeka. – Prav tam, 394–409.

Jenšterle, Marko: Edvard Kocbek in njegov krog. V sporu na slovenski knjižni levici. – Nova revija 3 (1984), 3648–3654.

Poniž, Denis: Besede o Edvardu Kocbeku. – NRazgl 33 (1984), 712.

Rožanc, Marjan: Esej o neobljudenosti Slovenije, o zalezovanju Edvarda Kocbeka in o evropskem Slovencu. (Iz knjige esejev in legend »Evropa«.) – Problemi 22 (1984), št. 8, 55–68.

Štuhec, Igor: Kje je Kocbekov dnevnik? – Nova revija 3 (1984), 2633–2634.

KOPRIVEC IGNAC

Maté, Miha: Pot ne pelje v dolino (Ignac Koprivec). – Borec 36 (1984), 78–90.

KOSOVEL SREČKO

Antič, Ivo: Kosovel 1984. – Sodobnost 32 (1984), 1171–1188.

Brazzoduro, Gino: Kosovel, our contemporary. A constructivist reading of »Integrals«. – Le livre slovène 22 (1984), No 2/3, 61–69.

Kravos, Marko: Kosovel: ustvarjalna mnogoterost / identifikacija mladosti. – Sodobnost 32 (1984), 991–995.

Kreft, Bratko: Kosovel v času. – NRazgl 33 (1984), 680.

Poniž, Denis: Srečko Kosovel in Ljubljana. S simpozija ob osemdesetletnici pesnikovega rojstva. – NRazgl 33 (1984), 551–552.

Rode, Matej: Srečko Kosovel in prevajanje. – JiS 30 (1984/85), 72–74.

Slana, Miroslav-Miros: Pesnik slovenskega Krasa. – Rodna gruda 31 (1984), št. 2, 16–17.

Vrečko, Janez: Kosovelov eksperiment: fantastičnost, realnost, materiali. – Sodobnost 32 (1984), 995–1008.

Zadravec, Franc: Srečko Kosovel o pesniku in umetništvu (1920–1924). – JiS 30 (1984/85), 65–71.

Zlobec, Ciril: »Današnje« branje Kosovela. (Poskus kulturnopolitičnega eseja.) – Sodobnost 32 (1984), 985–990.

– The Carst of Kosovel and Spacal. – Le livre slovène 22 (1984), No 2/3, 70–72.

KOZAK JUŠ

Mušič, Janez: Razmišljanje ob pisateljskem opusu Juša Kozaka in o njegovih pogledih na besedno umetnost. – V: Kozak, J.: Šentpeter. Lj., MK 1984, 473–511.

Glej tudi pri Adamič, Louis!

KRANJEC MIŠKO

Kreft, Bratko: Ob smrti Miška Kranjca. – Prešernov koledar 1984, 37–39.

Mušič, Janez: Resnica v umetnosti mora odsevati vse življenjske odtenke, vse barvne prelive, svetlobo in senco. – V: Kranjec, Miško: Grlice. Lj., MK 1984, 351–357.

Plenum kulturnih delavcev Osvobodilne fronte. 11. sklic, Radenci, Velika Polana, Murska Sobota, Lendava, Ljutomer: Miško Kranjec. Lj., Plenum kulturnih delavcev OF 1984. 87 str.

Vsebuje mdr.: Miroslav Kokoli, Slovenstvo prekmurskih pisateljev; Franc Zadravec, Kranjčeva pripovedna proza in njeno mesto v slovenski literaturi; Jaro Dolar, Kranjčev feljton v »Edinosti«; Boris Paternu, Od Prešerna do Kranjca; Štefan Barbarič, Odblesk staroprekumske patriarhalnosti v Kranjčevem pripovedništvu; Marjan Dolgan, Od pregledne zgodovine do skrivnostnega življenja; Tone Peršak, Miško Kranjec – dramatik; Franc Šebjančič, Miško Kranjec v madžarščini; Matej Rode, Prevajalska veda in Miško Kranjec; Martina Orožen, Dialektizmi v Kranjčevem romanu Strici so mi povedali.

Polanšek, Valentin: Miško Kranjec (1908–1983). – Koroški koledar 1984, 148–149.

Zadravec, Franc: Ob noveli Smehljaj. – Prešernov koledar 1984, 52–53.

KRELJ SEBASTIJAN

Glej tudi pri Dalmatin, Jurij!

KRISTAN ETBIN

Kaferle, Louis: Ob tridesetletnici smrti pisatelja Etbina Kristana. – Slovenski koledar 1984, 165–169.

KUHEL MIRKO G.

Petrič, Jerneja: Mirko G. Kuhel – književnik in prevajalec. – Slovenski koledar 1984, 176–180.

LESKOVEC ANTON

Leskovec, Anton: Jurij Plevnar. Kraljična Haris. Dva bregova. Izbr. in spremno besedo napis. Bojan Štih.) Lj., MK 1984. 226 str. (Kondor. 222) Str. 207–225: Bojan Štih, O avtorju in njegovem delu.

LEVSTIK FRAN

Preložnik, Mira: Levstik – čebelar! – Proteus 47 (1984), 70–71.

LINHART ANTON TOMAŽ

Fikfak, Jurij: Elementi za branje Linhartove Županove Micke in Richterjeve Die Feldmühle. – SR 32 (1984), 19–36.

Zupančič, Mirko: Anton Tomaž Linhart v besedi in sliki. Besedilo je napis. in slike izbr. Mirko Zupančič. Lj., MK 1984. 28 str. (Obrazi)

LIPUŠ FLORIJAN

Blajs, Jože: Primerjava objavljenih odlomkov in dokončna verzija Lipuševega romana »Zmote dijaka Tjaža«. – Koroško mladje 1984, št. 55, 58–66.

LOKAR DANILO

Ljubič, Milan: Burja pred tišino – portret Danila Lokarja. – Dialogi 20 (1984), št. 2, 64–67, št. 3, 73–74.

MAGAJNA BOGOMIR

Vremščica. Glasilo učencev OŠ dr. Bogomira Magajne Divača. Ob 80-letnici rojstva pisatelja Bogomira Magajne. Gradivo zbrali in besedilo napisali učenci literarnozgodovinskega krožka pod mentorstvom Jožice Planinc. Divača 1984. 16 str.

MAJAR-ZILJSKI MATIJA

Janschitz, Heidi: Novo k biografiji Matija Majarja-Ziljskega. – Koroško mladje 1984, št. 54, 69–81.

MEDVED ANTON

Cesar, Emil: Pozabljeni slovenski pesnik Anton Medved. – Obzornik 32 (1984), 378–384.

MEMON VLADIMIR

Strehovec, Janez: Strniša in Memon. (Ob zbirkah Vesolje in Flamenko na sodu smodnika.) – Sodobnost 32 (1984), 196–201.

MENART JANEZ

Strojan, Marjan: Parizina. Dva prevoda. – Primerjalna književnost 7 (1984), št. 1, 23–38.

Prešernov in Menartov prevod.

MERMOLJA ACE

Kolšek, Peter: O pesništvu Aceta Mermolje. – V: Mermolja, A.: Igra v matu. Trst, ZTT 1984, 39–51.

MESSNER JANKO

Rotar, Janez: Dokumentarnost Messnerjeve literature. – NRazgl 33 (1984), 106.

MEŠKO KSAVER

Jurač, Jožko: Ksaver Meško – koroški martnik v prvi in drugi svetovni vojni. – Obzornik 32 (1984), 554–556.

Glej tudi pri Cajnkar, Stanko!

MIKELN MILOŠ

Mikeln, Miloš: Intervju Sodobnosti: Miloš Mikeln. – Sodobnost 32 (1984), 741–754.

Spraševal Jože Horvat.

MINATTI IVAN

Minatti, Ivan: Prisluskujem tišini v sebi. Skupaj z avtorjem pesmi izbr., ured. in spremno besedo napis. Kajetan Kovič. Lj., MK 1984. 229 str.

Str. 195–213: Kajetan Kovič, Pesnik in čas; str. 219–224: [France] D[obrovoljc], Bio in bibliografija.

MODER JANKO

Gantar, Kajetan: Ob sedemdesetletnici Janka Modra. – JIS 29 (1983/84), 309–310.

MOLE VOJESLAV

Lewanski, Riccardo Casimiro: Iter polonicum di Vojeslav Molé. – Est Europa (Udine) 1 (1984), 103–105.

MOŠKRIČ JOŽE

Dolgan, Milan: Rdeče rože Jožeta Moškriča. – Borec 36 (1984), 710–729.

Moškrič, Jože: Rdeče cvetje slovenske dramatike. Ured. Milan Dolgan. Lj., Borec 1984. 334 str. Str. 259–333: Milan Dolgan, Jože Moškrič in njegova dramatika.

MRAK IVAN

Gajšek Vladimir: Beseda o dramah Ivana Mraka. – V: Mrak, I.: Sinovi starega Rimljana. Življenje – karneval. Rimbaud – Verlaine. Maribor, Obzorja 1984, 103–117.

MRZEL LUDVIK

Janež, Stanko: Ludvik Mrzel. Prispevki za oris življenja in dela. Četrto nadaljevanje. – Obzornik 32 (1984), 648–659.

Nadaljevanje iz prejšnjega letnika.

– Ludvik Mrzel-Frigid in mladi Penklub 1929–1934. Peto [do] sedmo nadaljevanje. – Obzornik 32 (1984), 727–735, 800–813, 895–900.

MURN-ALEKSANDROV JOSIP

Murn-Aleksandrov, Josip, Dragotin Kette: Pesmi. Izbor Dušan Pirjevec, Niko Grafenauer. Prevod Milorad Živančević. Novi Sad, Matica srpska 1984. 361 str. (Slovenačka književnost. 9) Str. 9–41: Dušan Pirjevec, Uvod in tumačenje Murnove poezije; str. 255–294: Niko Grafenauer, Pesništvo Dragotina Ketea.

NOVAČAN ANTON

Novačan, Pepuša: Čudno naključje in spomini na pisatelja Antona Novačana. – Obrazi 14 (1984), 114–122.

NOVAK BORIS A.

Berger, Aleš: Lepotije besed, razkošje tišine. – V: Novak, Boris A.: Kronanje. Lj., MK 1984, 77–84.

NOVAK VILKO

Barbarič, Štefan: Ob petinsedemdesetletnici profesorja Vilka Novaka. – Stopinje 1984, 25–29.

NOVY LILI

Bizjak, Helena: Spominu Lili Novy. – Primorska srečanja 8 (1984), 321–322.

Z objavo pesmi »Gorica« in »Trste«.

Javoršek, Jože: Lili Novy. Lj., Partizanska knjiga 1984. 186 str. (Znameniti Slovenci)

PARTLIJČ TONE

Partljič Tone: Brez počitka in samozadovoljstva. – Rodna gruda 31 (1984), št. 2, 12–13.

Spraševala Jagoda Vigele.

Peršak, Tone: Zapiski o sodobni slovenski dramatikki XIV. Tone Partljič: Moj ata, socialistični kulak. – Sodobnost 32 (1984), 93–97.

PODBEVŠEK ANTON

Vrečko, Janez: Anton Podbevšek in slovenska zgodovinska avantgarda. Spominu Marjana Mušiča. – Nova revija 3 (1984), 2446–2455, 2750–2759.

PREGELJ IVAN

Dolgan, Marjan: Literarna upodobitev reformacije pri Ivanu Preglju. – Seminar slov. jezika, lit. in kulture 20 (1984), 169–177.

Kermauner, Taras: Pregljev pogled v človeka. (Fragmenti.) – 2000 (1984), št. 27/28, 87–120.

Marušič, Branko: Nekaj pripomb k Pregljevi podobi zdravnika dr. Antona Muznika. – Est Evropa (Udine) 1 (1984), 107–112.

Pregljev zbornik. Predavanja z znanstvenega simpozija, ki je potekal 27. 10. 1983 ob stoletnici pisateljevega rojstva. Zbral in ured. Joža Mahnič. V Lj., Slovenska matica 1984. 167 str.

Vsebuje: Joža Mahnič, Nekaj misli za uvod; Frane Jerman, Ivan Pregelj in tomistična estetika; Franc Zdravec, Ekspresionizem in Pregljeva proza; Emilijan Cevc, Ivan Pregelj in likovna umetnost; Janez Dolenc, Tolminske folklorne sestavine v Pregljevih delih; Bogo Grafenauer, Pregljevi zgodovinski tolminski romani in zgodovinska resničnost; Marjan Dolgan, Kompozicija Pregljevih romanov; Janez Dolenc, Tolminski lokalizmi pri Preglju; Helga Glušič, Pregljeva novela Matkova Tina; Joža Mahnič, Dušeslovno-umetnostna razčlenitev Plebanusa Joannesa; Hermína Jug-Kranjec: Poetika in semantika Pregljevega Bogovca Jerneja; Denis Poniž: Romaneskní elementi v Pregljemem Magistru Antonu; Tone Peršak, Idejna in formalna izhodišča Pregljeve dramaturgije; Jože Koruza, Pregljeve dramske groteske; Miran Hladnik, Pregljeva mohorjanska literatura; Tone Pretnar, O verzu Pregljeve »Romantike«.

PREŠEREN FRANCE

Kermauner, Taras: Sodobna poezija – Prešernova poezija. – Nova revija 3 (1984), 2705–2715.

Kos, Janko: Prešeren in razsvetljenstvo. – Sodobnost 32 (1984), 113–118.

Krakar, Lojze: France Prešeren in njegova ljubavna poezija. – Jugoslavenski seminar za strane slaviste 33/34. Zadar 1984, 107–121.

Nartnik, Vlado: Od Povodnega moža do Turjaške Rozamunde. – JiS 30 (1984/85), 29–31.

Slodnjak, Anton: France Prešeren. Ured., uvod in opombe napis. France Bernik. Lj., Slovenska matica 1984. 328 str.

Str. 5–10: France Bernik, Anton Slodnjak o Prešernu.

Wraber, Tone: France Prešeren in naravoslovje. – Proteus 46 (1984), 234–235.

Glej tudi pri Menart, Janez!

PREŽIHOV VORANC

Aleksič, Vuk: Obrada novele »Boj na prožderini« Prežihova Voranca. (Strukturni pristup noveli: događaj, motivi, likovi, kompozicija i idejni smisao.) – Književnost i jezik (Beograd) 31 (1984), 160–169.

Pešut, Petar: Prežihov Voranc – proleterski pisatelj za deca. – Literaturen zbor 30 (1984), br. 6, 59–65.

Zagorski, Cvetko: Prežihov Voranc in slovenstvo. – Znamenje 14 (1984), 76–78.

PRIBAC BERT

Jurak, Mirko: Pesniško ustvarjanje slovenskih izseljencev v Avstraliji. – Slovenski koledar 1984, 199–201.

Predvsem o Bertu Pribacu.

REBOLJ TOMO

Rebolj Tomo: Pogovor s pisateljem Tomom Reboljem. – Celovski zvon 2 (1984), št. 5, 59–65.

Spraševal Pavel Bračko.

REBULA ALOJZ

Capuder, Andrej: Neznano drevo Alojza Rebule. – Celovski zvon 2 (1984), št. 4, 51–58.

Pogačnik, Jože: Pisatelj Alojz Rebula. – Glasnik Slovenske matice 8 (1984), 72–81.

ROŽANEC MARJAN

Kermauner, Taras: Resnica izpod tople grede. – Nova revija 3 (1984), 3655–3670.

O Rožancevih dramah Stavbe (1962) in Topla greda (1964).

RUPEL DIMITRIJ

Kermauner, Taras: Je res, kar je res? (Odlomek iz razprave o drami Job.) – V: Rupel, D.: Pošljite za naslovnikom. Job. Maribor, Obzorja 1984, 153–169.

SLODNJAK ANTON

Novak, Vilko: Antónu Slodnjáku v spomin in slovó. – Mohorjev koledar 1984, 116–117.

SLOMŠEK ANTON MARTIN

Grmič, Vekoslav: A. M. Slomšek – zvesti sin svojega naroda. – Med Bočem in Bohorjem. Šentjur pri Celju; Šmarje pri Jelšah 1984, 173–180.

SMOLE DOMINIK

Borovnik, Silvija: Groteska v dramah Dominika Smoleta. – JiS 29 (1983/84), 243–255, 295–306.

SNOJ JOŽE

Grafenauer, Niko: Ko bo očka majhen. – V: Snój, J.: Pesmi za punčke in pobe. Lj., MK 1984, 137–145.

STRNIŠA GREGOR

Glej pri Memon, Vladimír!

ŠKAFAR IVAN

Barbarič, Štefan: Ivan Škafar kot raziskovalec prekmurskega slovstva. – JiS 29 (1983/84), 266–268.

ŠTREKELJ KAREL

Terseglav, Marko: Štrekljeva zbirka ljudskih pesmi ob prelomu stoletja. – Etnološka tribina (Zagreb) 6/7 (1984), 117–125.

ŠUSTER-DRABOSNJAK ANDREJ

Fikfak, Jurij: Drabosnjakovi igri Izgubljeni sin in Pasijon v besedilih, uprizoritvah in poročilih. – Folklorni teater u balkanskim zemljama. Beograd, SANU 1984, 191–197.

TAUFER VENO

Taufer, Veno: Pogovor z Venom Tauferjem. – Nova revija 3 (1984), 2991–3018.

Spraševal Tine Hribar.

TRINKO IVAN

Brecelj, Marijan: Trinkovo sodelovanje pri zborniku »Dante«. – Trinkov koledar 1984, 73–76.

Ferluga-Petronio, Fedora: Ivan Trinko, poeta e scrittore della Slavia Veneta. Padova, Centro studi Europa orientale 1984, 109 str. (Collana dei studi sull'Europa orientale. 24)

Jevnikar, Martin: Ivan Trinko pokrajinski svetovalec v Vidmu 1902–1923. – Acta ecclesiastica Sloveniae 6 (1984), 91–136.

– Ivan Trinko pokrajinski svetovalec v Vidmu. II. del. Trinkov koledar 1984, 41–54.

Nadaljevanje iz Trinkovega koledarja 1983; poljudna različica prejšnje enote.

Petaros, Robert: Ivan Trinko: Samogovor poljskega pregnanca. – Est Europa (Udine) 1 (1984), 211–214.

Prva objava pesmi iz l. 1883, s komentarjem, na str. 215–220 preveda v italijanščino in poljščino Jolante Kowalske Durazzano.

Plahuta, Slavica: Kako je Ivan Trinko počastil 100-letnico rojstva pesnika Simona Gregorčiča. – Trinkov koledar 1984, 70–73.

Z objavo Trinkove pesmi Simonu Gregorčiču v spominsko knjigo.

Trinko in duhovnik Anton Pavša. – Prav tam, 115–122.

Obj. 2 pismi A. Pavša Trinku iz l. 1886.

Trinko in škof Nogara. – Prav tam, 32–40.

Obj. 2 pismi Nogar Trinku in pismo Trinka Nogar u slovenskem jeziku v cerkvi.

TRUBAR PRIMOŽ

Glej tudi pri Dalmatin, Jurij!

VALJAVEC MATIJA

Kuzmič, Mihael: Še en (kratek) zapisek o Valjavec. – JiS 29 (1983/84), 282–283.

Stanonik, Marija: Matija Valjavec kot slovstveni folklorist. – Etnološka tribina (Zagreb) 6/7 (1984), 107–115.

VANDOT JOSIP

Lesar, Ladislav: Kekec je imel dobrega očeta. – Rodna gruda 31 (1984), št. 5, 41–42.

Ob stoletnici rojstva J. Vandota.

VODNIK FRANCE

Capuder, Andrej: France Vodnik – osemdesetletnik. – Celovski zvon 2 (1984), št. 2, 53–56.

VODNIK VALENTIN

Kladnik, Darinka: Prvi slovenski časopis. – Rodna gruda 31 (1984), št. 4, 26–28.

ZAGORIČNIK FRANCI

Poniž, Denis: Dve knjigi poezije Francija Zagoričnika. – Nova revija 3 (1984), 2613–2617.

Sveder, Kriterij znamenja.

ZIDAR PAVLE

Peršak, Tone: Raznolikost istega? Zidarjeva proza 1983/1984. – Sodobnost 32 (1984), 810–815, 951–958, 1067–1071.

ZLOBEC CIRIL

Bressan, Arnaldo: Ciril Zlobec. Poskus obmejnega portreta. – Sodobnost 32 (1984), 816–831.

ZUPAN VITOMIL

Berger, Aleš: Na poti skozi čas in za seboj. – V: Zupan, V.: Menuet za kitaro (na petindvajset strelov). Lj., MK 1984, 543–563.

Del objavljen v NRazgl 33 (1984), 77–78.

Kowalska, Urszula: Janusova obraza zgodovine. – Prav tam, 543–563.

Zupan, Vitomil: »The comedy of Zupan's flesh«. – Le livre slovène 22 (1984), No 2/3, 16–26.

Intervju. Spraševala Manca Košir.

ŽABKAR JOŽE

Gregorič, Jože: Lojze Jože Žabkar. – Mohorjevo koledar 1984, 122–123.

ŽABOT VLADO

Žabot, Vlado: Intervju Sodobnosti: Vlado Žabot. – Sodobnost 32 (1984), 297–302.

Spraševal F. Lainšček Feri.

ŽUPANČIČ OTON

Capuder, Andrej: Bergson in Župančič. Župančič po Samogovorih. – Primerjalna književnost 7 (1984), št. 1, 13–22.

Ludvik, Dušan: »Dvojna obleka« v Župančičevi Dumi. – Traditiones 13 (1984), 199–200.

Mahnič, Joža: Župančičev esej o slovenstvu in njega odmevi. – SR 32 (1984), 303–316.

Župančič, Oton: Zbrano delo. Deveta knjiga. Kulturno politični članki, govori in izjave. Neobjavljeni spisi. Dostavki. Ured. Joža Mahnič in Josip Vidmar. Besedilo pripravil in opombe napisal Joža Mahnič. Lj., DZS 1984. 407 str. (Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev. 144).

Glej tudi pri Adamič, Louis!

ANTOLOGIJE

Autori resiani. Reziã, Reziã, a ti çon șcale dobrë. [Ured.] Bruno Petris. Udine, Grillo 1984. 125 str.

Vzporedno besedilo v rezijanskem narečju in prevod v italijansko.

Efemera mea veșnicie. (Din lirica slovenã). Antologie și traducere de Petru Cîrdu. Prefață de Gheorghe Tomozei. București, Editura Univers 1984. 101 str.

Str. 5–9: Slovenindu-i pe sloveni.

Iz skrivnih predalov. Iz literarnega natečaja ob 130-letnici Mohorjeve družbe v Celovcu. Izbor Vincenc Gotthardt. Celovec, Mohorjeva založba 1984. 141 str.

Koroška slovenska poezija = Carinthian Slovenian poetry. Izdala Feliks J. Bister, Herbert Kuhner. Celovec, Mohorjeva; Columbus, Oh., Slavica 1984. 216 str.

Vzporedno slov. besedilo in prevod v angl. – Str. 10–19: Feliks J. Bister, Uvod; str. 190–211: Biobibliografije.

Lirika otpora. Izbor i redakcija Jože Pogačnik. Prevod Milorad Živančević. Novi Sad, Matica srpska 1984. 209 str. (Slovenska književnost. 23)

Str. 5–39: Jože Pogačnik, Pesništvo pobune i otpora; str. 165–205: France Dobrovoljc, Bio-bibliografski podaci.

Mlada slovenečka poezija. Izbor Marjan Pungartnik. Prepev Kiro Gerasimov. Skopje, Književna mladina na Makedonija 1984. 37 str. (Biblioteka Mlada Struga)

Vzporedno slov. besedilo in prevod v makedonščino.

Pesmi dolenske dežele. Izbr. in ured. Janez Menart. Novo mesto, Dolenjski list 1984. 414 str. (Dolenjska knjiga)

Str. 3–8: Janez Menart, Uvod; str. 347–353: Janez Menart, Spremna beseda.

Slovenački esej. Izbor Denis Poniž. Prevod Gorko Janjušević. Novi Sad, Matica srpska 1984. 414 str. (Slovenačka književnost. 29)

Str. 7–31: Denis Poniž, O istoriji i savremenosti slovenačkog esejja; str. 361–413: France Dobrovoljc, Bio-bibliografski podaci.

Slovenske pravljice iz Porabja. Zbral in zapisal: Karel Krajcar. Budimpešta, Založba učbenikov 1984. 121 str.

Sodobna slovenska poezija. [Ured.] Tine Hribar. Maribor, Obzorja 1984. 286 str. (Znamenja. 77)

Str. 173–283: Tine Hribar, Sodobna slovenska poezija.

Trst v slovenski poeziji. Izbr., ured. in uvodni esej napisal France Bernik. Trst, ZTT; Koper, Lipa 1984. 140 str.

Str. 5–13: France Bernik, Trst v slovenski poeziji.

Trubar in njegovi. Izbor tekstov slovenskih protestantskih piscev. Sestavil Jože Pogačnik. V Lj., CZ 1984. 217 str.

Str. 215–218: Jože Pogačnik, Spremna beseda.

METODIKA

Cuderman, Vinko: O konstruktivni kritiki. In še enkrat: kako poučevati književnost. – JiS 30 (1984/85), 88–91.

Cvetek-Russi, Ljudmila: Nekaj metodičnih smernic za učenje slovenščine italijansko govorečih. – JiS 29 (1983/84), 132–134.

Fatur, Silvo: Res: kako poučevati književnost ali o konstruktivnosti nekega početja. – JiS 29 (1983/84), 269–274.

Ob: Vinko Cuderman, kako poučevati književnost, str. 30–39.

Glavan, Mihael, Vera Gregorač, Marija Kolar: Slovenski jezik in književnost. Učbenik za 1. in 2. letnik skrajšanih programov. Maribor, Obzorja 1984. 381 str. (Srednje izobraževanje. Skrajšani programi.)

Golob, Berta: O povezovanju spoznavanja narave in slovenskega jezika v 4. razredu. – Vzgoja in izobraževanje 15 (1984), št. 6, 31–32.

Obj. pod skupnim nasl.: Uresničevanje programa življenja in dela osnovne šole.

– Sporočanje v Ptičjem logu ob povedih, tiskarskem skratu in slogu. Lj., MK 1984. [28] str. (Pionirjeva knjižnica)

Jan, Zoltan: V zagovor in za pogovor. – JiS 29 (1983/84), 275–277.

Ob učbeniku Književnost I Silva Faturja.

Književnost 4. Učbenik so napis. Franček Bohanec, Peter Kolšek, Rajko Korošec, Tine Logar. Redaktor Franček Bohanec. Maribor, Obzorja 1984. 229 str. (Srednje izobraževanje)

Kolar, Marija: Umetnostno besedilo in oblikovanje učenčevih jezikovnih zmožnosti v dvojezičnem vzgojno-izobraževalnem procesu. – Dvojezičnost – individualne in družbene razsežnosti. Lj. 1984, 267–273.

Kunst-Gnamuš, Olga: Miselne dejavnosti pri jezikovnem pouku. – Sodobna pedagogika 35 (1984), 113–122.

– Slovenski jezik, 4. razred. – Vzgoja in izobraževanje 15 (1984), št. 3, 16–23.

Obj. pod skupnim nasl.: Uresničevanje programa življenja in dela osnovne šole.

– Slovenski jezik v šoli – temeljno družbeno vprašanje. Slovenščina kot učni predmet glede na družbene in politične razsežnosti. – Prosvetni delavec 35 (1984), št. 5, 3.

– Spoznavni proces pri (jezikovnem) pouku. – Sodobna pedagogika 35 (1984), 264–278.

Malle, Avguštin: Razvojni problemi dvojezičnega šolstva na Koroškem. – Dvojezičnost – individualne in družbene razsežnosti. Lj. 1984, 155–164.

Markič, Milena: O slovenskem jeziku v vzgoji in izobraževanju za Slovence v Porabju (LR Madžarska). (Informativni prispevek.) – Prav tam, 185–187.

Mesesnel, Jelica: Slovenski dopolnilni pouk in dvojezičnost: analiza stanja. – Prav tam, 189–203.

Ogris, Tomaž: Izobrazba v drugem deželnem jeziku. – Vzgoja in izobraževanje 15 (1984), št. 4, 36–40.

Potrata, Majda: Književnost o NOB in revoluciji v slovenskih berilih in programih obveznega branja v usmerjenem izobraževanju. – JiS 30 (1984/85), 56–62.

Pretnar, Tone: Kaj hočemo s poukom književnosti. – JiS 29 (1983/84), 155–162.

Slabe, Vika: Jezikovni pouk v 5. razredu osnovne šole. – Vzgoja in izobraževanje 15 (1984), št. 4, 56–61.

Obj. pod skupnim nasl.: Uresničevanje programa življenja in dela osnovne šole.

Smiselnost mentorskega dela je treba vedno znova preverjati. Sodelovali so: Berta Golob [idr.]. – Mentor 5 (1984), št. 5, 1–8.

Tomšič, Marjan: Biti odprt za ustvarjalne impulze otrok. Pogovor z Marjanom Tomšičem o osnovnošolskem literarnem mentorstvu. – Mentor 5 (1984), št. 3, 15–19.

Zrimšek, Ivo: Prenovljeni učni načrt za slovenski jezik v 5. razredu osnovne šole. – Vzgoja in izobraževanje 15 (1984), št. 4, 48–55.

Obj. pod skupnim nasl.: Uresničevanje programa življenja in dela osnovne šole.

– Slovenski jezik, 4. razred. – Prav tam, št. 3, 24–26.

Obj. pod skupnim nasl.: Uresničevanje programa življenja in dela osnovne šole.

Žagar, Franc: Pogovor. (Poskusna lekcija za 5. razred osnovne šole.) – Prav tam, št. 4, 61–63.

Obj. pod skupnim nasl.: Uresničevanje programa življenja in dela osnovne šole.

– Tvornik in trpnik. (Poskusna lekcija za višje razrede osnovne šole.) – JiS 29 (1983/84), št. 4, 135–139.

DODATEK ZA LETO 1983 IN 1982

JEZIKOSLOVJE

Baš, Angelos: K slovenskemu imenju za etnologijo (1843–1857). – Traditiones 10–12 (1981–1983), 153–164.

Becker, Lee A., Christina Y. Bethin: On the historical development and synchronic nature of the Slovene prosodic system. – International journal of Slavic linguistics and poetics (Columbus, Oh.) 27 (1983), 63–79.

Dular, Janez: Napovedljivost vezave iz morfemske sestave glagolov. – SR 31 (1983), 281–287.

Gjurin, Velemir: Ob Glasbilih in izvajalcih. – SR 31 (1983), 289–318.

Glasbeni terminološki slovar. Glasbila in izvajalci. Poskusni snopič. Lj., SAZU ZRC 1983. – Odgovor Redakcijske komisije Glasbenega terminološkega slovarja (Ivan Klemencič, Zmaga Kumer, Jože Sivec) v Muzikološkem zborniku 20 (1984), 115–119.

Globevnik, Darja: Modalités verbales du subjonctif à la lumière d'une analyse contrastive fonctionnelle dans les langues française et slovène. – *Linguistica* 23 (1983), 5–52.

Janko, Anton: Goethes Faust in slowenischen Übersetzungen. – Simpozijum o J. V. Geteu. Novi Sad 1983, 77–95. (Radovi Instituta za strane jezike i književnosti)

Ludvik, Dušan: Rezijanska muja – grdina. (Pojav in etimologija.) – *Traditiones* 10–12 (1981–1983), 105–111.

Miklič, Tjaša: L'opposizione italiana perfetto vs imperfetto e l'opposizione slovena dovršnost vs nedovršnost nella verbalizzazione delle azioni passate. – *Linguistica* 23 (1983), 53–123.

Orožen, Martina: Dialektizmi v Kranjčevem romanu Strici so mi povedali. – SR 31 (1983), 375–390.

Stermole, David F.: On enclitics in Carinthian Slovenian and Jakobson's typology. – *Wiener slavistischer Almanach* 12 (1983), 261–274.

Šivic-Dular, Alenka: Slovensko in srbohrvaško šišmiš 'netopir'. (Poskus rekonstrukcije bslov. onomatopsejskega korena si(k)s – 'rezati; trgati'.) – SR 31 (1983), 431–435.

Toporišič, Jože: Teorija in praksa slovenskega knjižnega jezika v drugi polovici 19. stoletja. – SR 31 (1983), 437–456.

Vidovič-Muha, Ada: Zloženke s pomenom lastnosti organizma. – SR 31 (1983), 359–374.

LITERARNA ZGODOVINA

Cevc, Emilijan: Motivna izhodišča ljudske pesmi »Sveta kri sejana«. – *Traditiones* 10–12 (1981–1983), 95–104.

– Nekaj glos ob drugi knjigi »Slovenskih ljudskih pesmi«. – Prav tam, 219–231.

Gregorič, Jože: Sveta zdravnika Kozma in Damjan na Slovenskem II. – Prav tam, 245–262.

Matičeto, Milko: »Te dve ste rozeanski«. Cafov zapis 1844. – Prav tam, 233–243.

Zapis dveh rezijanskih ljudskih pesmi.

– »Ti dilaš po kalvinsken«. Sled iz časov reformacije v rezijanski katehetični pesmi. – Prav tam, 269–271.

Stanonik, Marija: O razmerju do slovstvene folklore med slovenskim narodnoosvobodilnim gibanjem 1941–1945. – Prav tam, 201–208.

– Otroška slovstvena folklor. – Prav tam, 85–94.

Šmitek, Zmago: Neevropski motivi in vplivi v slovenskem ljudskem izročilu. – *Primerjalna književnost* 6 (1983), št. 2, 31–44.

AŠKERC ANTON

Mahnič, Joža: Župančičevo razmerje do Aškerc. – SR 31 (1983), 341–358.

BOR MATEJ

Novak, Vlado: Vladimir Pavšič – Matej Bor svojemu profesorju Josipu Napotniku. – *Celjski zbornik* 1982–1983, 157–163.

CAF OROSLAV

Kumer, Zmaga: Cafova zbirka slovenskih ljudskih pesmi. – *Traditiones* 10–12 (1981–1983), 145–151.

CANKAR IVAN

Bernik, France: Slogovne tendence Cankarjeve črtice. – SR 31 (1983), 269–279.

DEV JANEZ DAMASCEN

Koruza, Jože: Devova oda na udomačenega ptiča. – SR 31 (1983), 319–327.

HAUSMANN FANY

Rainer, Meta: Fany Hausmannova – prva slovenska pesnica. – *Savinjski zbornik* 5 (1983), 373.

KERSNIK JANKO

Paternu, Boris: Kersnikovo mesto v razvoju slovenskega romana. – SR 31 (1983), 391–411.

KOPITAR JERNEJ

Pogačnik, Jože: Kopitarove inicijative u ukrajinskom narodnom preporodu. – *Zbornik za slavistiku* (Novi Sad) 24 (1983), 33–42.

LEVSTIK FRAN

Pretnar, Tone: Četrti Levstikov program iz leta 1858? – SR 31 (1983), 425–429.

MAJCNEN STANKO

Zadavec, Franc: Ekspresionistične sestavine Majcnove dramatike. – SR 31 (1983), 457–479.

MURKO VLADIMIR

Barbarič, Štefan: Murko i Kombol. Dva pristupa proučavanju reformacije i protureformacije. – *Zbornik o Mihovilu Kombolu. Zadar* 1983, 75–83.

MURN JOSIP

Stojanović, Bojana: Modernizam u lirici Josipa Murna. – *Književna istorija* (Beograd) 16 (1983), br. 61, 31–54.

PREŽIHOV VORANC
Koruza, Jože: O Prežihovem Vorancu in njegovih Solzicah. – V: Prežihov Voranc, Solzice. Lj. 1983, 121–127.

Pogačnik, Jože: Prežihova tematizacija dela in ljubezni. (Branje novele Ljubezen na odru.) – SR 31 (1983), 413–423.

PRIJATELJ IVAN

Barbarič, Štefan: Agustich Imre és Prijatelj c. lapjának szlovéniai viszhangja. – Hungarológiai Közlemények (Novi Sad) 1982, 295–302.

SLODNJAK ANTON

Barbarič, Štefan: Anton Slodnjak. (1899–1983). – SR 31 (1983), 481–483.

Nemec, Krešimir: Prof. dr. Anton Slodnjak (1899–1983). – Radovi Zavoda za slavensku filologiju (Zagreb) 18 (1983), 117–119.

Pogačnik, Jože: In memoriam: Anton Slodnjak (1899–1983). – Zbornik za slavistiku (Novi Sad) 25 (1983), 175–180.

ŠUSTER-DRABOSNJAK ANDREJ

Fikfak, Juri: Drabosnjakov Pasijon: primerjava med dvema oblikama postavitve (1982–1983 in ca. 1900–1933). – Traditiones 10–12 (1981–1983), 75–84.

TRUBAR PRIMOŽ

Rotar, Janez: Rad Primoža Trubara na glagoljskim i cirilskim knjigama. – Književna istorija (Beograd) 15 (1983), br. 60, 503–526.

Marko Kranjec
s sodelovanjem

Alenke Logar-Pleško

Filozofska fakulteta

v Ljubljani

Slovensčina v javni rabi

PRAKTIČEN PRIMER FILMSKEGA LEKTORIRANJA

Že nekaj let pri nastajanju večine slovenskih filmov sodeluje tudi lektor, in zdi se, da je govor v filmu končno postal enakovreden vizualnim izraznim sredstvom. Poklic filmskega lektorja je dokaj nov (starejši filmi so imeli jezikovne svetovalce le za narečja) in o specifičnosti njegovega dela je zelo malo napisanega. Pričujoči sestavek skuša na konkretnem primeru pokazati, kakšno je lektorjevo delo pri nastajanju filma.

Jeseni 1984 sem kot lektorica prisostvovala snemanju televizijske nadaljevanke *Internat*, katere scenarist in režiser je Talal Hadi. Zgodba je avtobiografska in pripoveduje o Arabcu (avtor), ki pride v Slovenijo študirat. Ob študiju se zaposli v internatu kot nočni vzgojitelj. Tu se sreča z najrazličnejšimi življenjskimi usodami, ki mu pomagajo spoznavati svojo in tujo človeško dušo.

Pred začetkom snemanja sem z glavnimi igralci (profesionalci in tako imenovanimi naturščiki), z vsakim posebej, »prebrala« snemalno knjigo, kar je pomenilo popravljanje dialogov v smislu režiserjevih zahtev (zamenjava besed s stališča jezikovne zvrsti, sprememba besednega in stavčnega reda, črtanje nekaterih povedi, besed) in določitev glasovne podobe dialogov. Pri tem je bilo največ dela z glavno osebo, Majidom [mažid], ki jo igra alžirski študent. Z režiserjem scenaristom smo se domenili, da bo Majid govoril, kot pač zna, ker tako ali tako igra samega sebe oz. avtorja filma. Neslovenski prizvok njegove govorice naj bi pripomogel k avtentičnosti zgodbe. Kljub temu mu je bilo treba nekatere besede, besedne zveze, zlasti pa frazeologeme pojasniti, poleg tega pa poiskati zanj lahko izgovorljive besede (brez sičnikov, šumevcev, h-ja). Določila sem mu tudi tiste besedne

naglase in stavčne poudarke, ki bi vplivali na pomen oz. razumljivost. Profesionalci, ki so seveda gledališki igralci, so imeli nekaj težav s preskokom v nižjo jezikovno zvrst, saj se odrski govor običajno suče v obsegu knjižnega jezika, filmski govor pa raje posega v neknjižne zvrsti. Amaterje je bilo treba opozarjati predvsem na razločno, neprivatno izreko.

Ena od značilnosti filmskega lektoriranja – ki pa je hkrati tudi ovira – je ponovno spreminjanje dialogov na snemalnem mestu. Določene akcije, in s tem tudi besede, se namreč na snemanju izkažejo za neprimerne, odvečne in tega vnaprej verjetno res ni mogoče predvideti. V takem primeru režiser, asistent in lektor na hitro spremenijo nekaj besed, dodajo/odvzamejo stavek, scenograf popravi kakšen detajl na sceni, snemalec premakne kamero itd. To je tako rekoč v naravi dela samega, saj je snemanje filma delo, ki najbrž v večji meri kot katero drugo dopušča in včasih celo zahteva improvizacijo. Obseg improvizacijskega prostora pa je odvisen od režiserja. Za lektorja je vsekakor boljše, če je ta prostor ožji, saj gre sicer veliko predhodnih lektorskih priprav v nič, poleg tega pa so hipne odločitve pogosto nedomišljene.

Za ponazoritev sem izbrala kratko sekvenco (3 kadri) iz prvega dela nadaljevanke. Najprej navajam prvotni zapis iz snemalne knjige, skupaj z didaskalijami.

1. Prvotni zapis

7. DVORIŠČE – po kosilu

ext – dan

21. TO*

Dvorišče je precej prazno.

Gojenci prihajajo in odhajajo.

Gruča kadi in se med pogovorom šali in zafrkava.

Navaden vsakdanji »promet«.

Z okna učilnice se zajedljivo oglasi Štrikana.

ŠTRIKANA:

No, no, gospoda moja, kaj nimate nič bolj pametnega za delat?

1. GOJENEC:

Saj smo komaj pojedli! Po pravilniku nam pripada pol ure za prebavo...!

Med gojenci smeh.

ŠTRIKANA:

Kdo je to rekel?

Gojenci pritajijo smeh, nekdo zine:

2. GOJENEC:

Jaz že ne!

22. AM*

Majid s fotoaparatom pride na dvorišče.

MAJID:

Pojdite, no, fantje! Ne se zezat! Gremo!

* TO, AM, SR – te oznake pomenijo vrsto izrezov filmske slike ali t. i. plan: total, américain, srednji plan.

23. SR*
Gruča se razhaja v stavbo.

Majid odhaja.
Štrikana besno zaloputne z oknom.

Iz gruče se sliši komentar:

3. GOJENEC:

Potem bodo pa spet rekli,
da mi razbijamo...!

Na individualnih bralnih vajah smo »popravili« besedilo, kar je pomenilo dvoje: narediti dialoge bolj govorljive in izbrati na osnovi filmske zgodbe in junakovih karakternih značilnosti jezikovno zvrst. Oboje je bilo treba prilagoditi govornim zmognostim in zahtevam govorca igralca.

Štrikana (vedno je oblečena v pletenine) je glavna vzgojiteljica, ki pa začasno (ker je prava upravnica zbolela) prevzame vlogo upravnice internata. Uživa v tem, da ima oblast, da je »ta glavna«, zato uporablja v pogovoru z gojenci največkrat višjo jezikovno zvrst (splošnopogovorni jezik, obogaten s prevzetimi besedami). Celo z zborna izreko se potrudijo, ko sprejema predstavnik oblasti (pedagoški svet). Kadar se razburi in kadar je sama s podrejeno vzgojiteljico, se sprosti v psihofizičnem in s tem tudi v jezikovnem smislu. Na dan pride njena vsesplošna nezadovoljnost, njena boleсна ambicioznost, skrivno popivanje, branje pogrošnih romanov... Takrat govori pokrajinsko obarvan pogovorni jezik (ljubljanščino). Štrikano igra profesionalna igralka.

Gojenci so tipični predstavniki sodobnih najstnikov. Govorijo sleng. Nasploh so bili pri gojencih potrebni popravki v smeri višje jezikovne zvrsti – deloma zaradi razumljivosti, deloma iz prepričanja, da je filmski govor, kljub posnemanju resničnosti, vendarle umetnostni govor. V navedeni sekvenci sleng sicer ni izrazito opazen, ker govorijo gojenci s Štrikano vendarle drugače kot med seboj. Gojence igrajo večinoma učenci ljubljanskih srednjih šol, delno študentje AGRFT.

Majid je arabski študent, ki si v internatu služi kruh kot nočni vzgojitelj. S svojim posluhom za mlade ljudi daleč prekaša Štrikano, zato je med gojenci zelo priljubljen. Govori, kot se je pač naučil na tečaju slovenščine in v stikih s Slovenci. Zlasti opazna je neslovenska stavčna intonacija in stiskanje vokalov. Majida igra neigralec.

2. *Prvi popravki besedila in določitev izreke* (ob prisotnosti in upoštevanju pripomb igralcev) – v oklepaju so zapisane samo besede, ki se ne izgovarjajo zborna.

ŠTRIKANA:

No no gospoda! A nimate nič bolj pametnega počet? [nəč, bəl]

1. GOJENEC

Saj smo komaj pojedli! Po pravilniku nam pripada pol ure za prebavo. [sej, komi pojedl, prpada]

ŠTRIKANA:

Kdo je to rekel? [reku]

2. GOJENEC:

Jaz že nel!

MAJID:

Dajte no, fantjel Ne se zezat! Gremol
[dejte]

3. GOJENEC:

Pol bojo pa spet rekli, da mi
razbijamo . . . ! [rekl]

3. *Drugi popravki na snemanju* – režiser iz praktičnih razlogov tik pred snemanjem razgradi sekvenco na kadre malo drugače, kot je napisano v snemalni knjigi: 1. kader: 1. replika Štrikane; 2. kader: 1. gojenec, Štrikana, 2. gojenec; 3. kader: Majid, 3. gojenec.

Kader	Število ponovitev	Vzroki za ponavljanje
1.	prvič	– nepravilno usmerjen igralkin pogled – prečisto izgovorjen <i>i</i> v besedi nič – potreben je popravek frizure in ličila – Štrikana nima ure, ki jo po navadi nosi
	drugič	– neustrezna interpretacija začetnega dela replike <i>No no gospoda</i> – pretih govor – v kadru je opaziti senco palice, na kateri je mikrofona
	tretjič	– neustrezna mimika
2.	prvič	– neprimerno vzdušje med gojenci – zborna izreka 1. gojenca – nepravilna (antikadenčna) intonacija vprašanja: <i>Kdo je to reku?</i>
	drugič	– hrup vlaka, ki pelje mimo snemalnega mesta – nerazumljivost, deloma zaradi vlaka, deloma zaradi pretirano malomarne izreke 1. in 2. gojenca
	tretjič	– neprimerno vzdušje med gojenci – nejasen izgovor 1. stavka 1. gojenca
3.	prvič	– prethi Majidovo govorjenje – režiser predlaga namesto besede <i>fantje</i> izraz <i>golobčki</i> in namesto <i>zezat</i> izraz <i>hecat</i> : <i>Dejte no, golobčki! Ne se hecat!</i>
	drugič	– Majid se zmoti pri besedi <i>hecat</i> (težave s <i>h</i> -jem), noče zamenjati besede, se bo potrudil – 3. gojenec poudari v svoji repliki nepravo besedo: Pol bojo pa spet rekli, da mi <i>razbijamo . . . !</i> – ugotovijo, da mora imeti Majid odpeto majico, ker se kader navezuje na prejšnjega, v katerem je imel majico odpeto
	tretjič	– režiser ugotovi praznino v kadru, zato doda Jadrana, ki zaželi Majidu: <i>Pa dobr se imej! Igralec, ki igra Jadrana z mojo vednostjo spremeni stavek v Pa dobr se prezrač!</i> – režiserjev asistent ugotovi, da so gojenci glede na topel filmski letni čas preveč oblečeni in da bi bile barve njihovih oblačil lahko svetlejšje
	četrtič	– že na začetku močno zalaja pes v soseščini, lajanje se vleče skozi ves kader – prostorsko napačno srečanje Majida in Jadrana
	petič	– popravek zornega kota kamere – nerazločnost 3. gojenca – napačen izgovor 3. gojenca: <i>rekli</i> , namesto <i>rekli</i>
		– neustrezna tempo posameznih akcij

- šestič – neustrezno gibanje statistov gojencev
- pretiha Majidova replika
- preveč slišni Majidovi koraki
- sedmič – slabša svetloba, ker se bliža večer, čakanje, da dodatno osvetlijo sceno
- osmič – malomarna Jadranova izreka, zato nerazumljivost
- prehitel Jadranov odhod iz kadra

Snemanje te sekvence je torej oviralo več vrst motenj, ki pa so bolj ali manj prisotne na vsakem snemanju: *režiser* (nov domislek – mizanscenski, besedilni, novi napotki snemalca), *igralci* (neustrezne kretnje, mimika, govor), *ton* (vlak, pes, pretiha izreka, nerazločnost), *luč* (preslaba osvetlitev), *garderoba* (neustrezna oblačila, barvna neuglašenost, zapeta/odpeta oblačila, dodatki – ogrlice, ure), *maska* (popravek ličila, frizure), *lektor* (izreka).

Režiser je imel možnost takojšnjega preverjanja slike, saj so snemali z elektronsko kamero, ki omogoča sprotno gledanje na monitorju. To je bila prednost v primerjavi z običajnim snemanjem, kjer je napake mogoče videti šele na prvi projekciji – tonske oz. govorne pa še kasneje. Tonsko snemanje je potekalo tako kot običajno (mikrofon na palici, mikrofon skrit v igralčevi obleki), torej sem ton oz. govor lahko preverjala šele, ko je bil kader posnet. Prej sem namreč morala biti v bližini igralcev, da sem jim sproti popravljala napake. Treba se je bilo pač zanesti na lastna ušesa in na tonskega mojstra. Zlasti težko je bilo npr. nadzorovati govor, kadar so gojenci govorili drug čez drugega, še posebej zato, ker jim je bila dovoljena improvizacija.

Snemanje lahko prekine samo režiser, torej se mora lektor, pa tudi drugi sodelavci, prilagoditi temu pravilu. V navedeni sekvenci so bile ponavljanju vzrok tudi druge napake, ne samo govorne. Če se zgodi le govorna napaka, sicer pa je posnetek v redu, je odvisna ponovitev predvsem od režiserjevega občutka za jezik. Seveda mora prej lektor oceniti napako, saj je le-ta včasih zanemarljiva. Lektor mora poleg tega oceniti tudi primernost ponavljanja glede na snemalno ozračje (število predhodnih ponavljanj, počutje igralca itd.). Kaj hitro se namreč zgodi, da novi posnetek prinese sicer popravek jezikovne napake, vendar skupaj z njim še vrsto novih napak (lahko spet govornih, lahko pa drugačnih).

Filmsko snemanje je skupinsko delo, ki zahteva od posameznih delavcev določeno stopnjo prilagajanja. Lektor dostikrat težko žrtvuje jezikovno napako za »lep« posnetek, vendar ga način dela v to prisili. Zato je še toliko pomembnejše, da zna hitro presoditi in odločiti, pa seveda tudi vztrajati pri svoji zahtevi, če se mu to zdi potrebno.

Iz opisanega je najbrž razvidno, da mora filmski lektor svoje delo prilagoditi posebnostim filmske umetnosti, kar seveda pomeni, da ne sme poznati samo svoje stroke, marveč tudi zakonitosti filma.

Katja Podbevšek
AGRFT v Ljubljani

MODERNA MISEL IN SLOVENSKA KNJIŽEVNOST

Janko Kos: *Moderna misel in slovenska književnost*, Ljubljana, Cankarjeva založba, 1983, 389 str.

Pred nami je knjiga krajših in daljših razprav, študij in esejev profesorja primerjalne književnosti Janka Kosa, s katerimi se dopolnjuje njegova predavateljska in znanstvena fiziognomija. V knjigi zbrana besedila so namreč nastajala kot bolj ali manj ažurni odmevi na najrazličnejše literarne, umetnostne in kulturne probleme; Kos je tako prisoten v naši esejistiki, kulturni publicistiki in umetnostnokritični polemiki že ves čas od začetka petdesetih let. Besedila, zbrana v pričujoči knjigi, so sicer novejšega datuma (najstarejše, Slovenci in dialektika, datira v leto 1968), vendar je njihova narava prav to, kar smo poudarili na začetku: živ, neposreden, kritičen in prizadet odziv na pojave v slovenski kulturi in umetnosti.

Nič novega ne bomo zapisali, če ugotovimo, da je slovenska kultura predvsem v šestdesetih letih doživela odločilen obrat in hkrati pomembno pluralizacijo teoretičnih pogledov in praktičnih, umetniških realizacij. Ta mnogoobrazna odprtost, polemična naravnost posameznih literarnih smeri, šol in skupin druge proti drugi, nenehno oplajanje literature, kulture in tudi socialnega življenja z najrazličnejšimi vplivi, temeljne in temeljite polemike o različnih vprašanih nacionalnega bivanja in ne nazadnje tudi izidi posameznih knjig so sprožali v avtorju knjige nenavadno močne, poglobljene in temeljite vzgibe, katerih rezultat so pričujoča besedila.

Na prvi pogled bralca bega raznovrstnost in prepletenost tem: sklop o dialektiki in humanizmu, o sodobnem slovenskem pripovedništvu (in znotraj njega esej o dramatiki Primoža Kozaka, pravzaprav o njegovi Sodobni trilogiji), esej o vprašanju mimetičnosti sodobne umetnosti, sklop o avantgardizmu, modernizmu in postmodernizmu, sklop o Heideggerju, fenomenologiji in Pirjevčevem razumevanju modernega evropskega romana, esej o Vidmarjevem razumevanju (estetske), lepote in zaključni spis o problemih (objektivne) kritike o slovenski kritiški zavesti. Priznati je treba, da je to izjemno širok diapazon, ki z majhnimi, zanemarljivimi odstopanji zajema praktično vsa res temeljna vprašanja, ki so se jih dotaknili sodobna slovenska literatura, literarna veda, filozofija in še posebej kritično in esejistično pisanje. Tako je prvi vtis branja (kljub množici različnih tem) vendarle tudi, če ne predvsem sintetičen: pred nami se razgrinjajo temeljna polja, ki so relevantna tudi za čas, ki ga pravkar doživljamo. Zdi se, da manjka (če ne upošteveno esesa o Kozakovi dramatiki) predvsem Kosovo razmerje do sodobne slovenske dramatike, saj sta področji lirike in proze vendarle obdelani do tiste sintetične sodbe, ki dovoljuje celosten in notranje strnjen pregled sodobne slovenske literature skozi reprezentativna imena ali smeri.

Pa vendar se zdi, da je knjiga, ne glede na to, da so bili vsi eseji že natisnjeni po revijah ali prebrani ob drugih priložnostih, pomembnejša zaradi nečesa drugega. Postavlja namreč prepotreben most med »čisto« teorijo literarne vede, filozofije umetnosti in estetiko ter tisto nemalokrat hudo poljubno in neobvezno publicistiko za vsakdanjo rabo, ki je v slovenski literaturi naredila že veliko škode. Kosovi eseji in razprave namreč postavljajo alternativo: na eni strani uporabljajo strog in premišljen ter utemeljen znanstveni aparat, metodologijo in terminologijo, na drugi strani pa skušajo odgovoriti na vprašanja, ki ne morejo čakati na »zgodovinske« odgovore. Tako, uporabljajoč znane, vendar premalo uporabljane postopke, odkriva nezadostnost površne publicistike in razumevanja literature ter hkrati opozarja na enostransko kritiško zavest, ki seveda ne vrednoti skladno s celotnim vrednostnim (in pojmovnim) sistemom, marveč se zateka v približnosti in poljubnosti, govori pa zgolj o tistem, kar ji je blizu in kar pozna ter na podlagi tega razvija vrednostni sistem, s katerim ocenjuje vse po vrsti.

Priznati moramo, da se je Janko Kos v Moderni misli in slovenski književnosti lotil vrste vprašanj, o katerih vse premalo govorimo ali pa je zanje značilno, da jih je (kot npr. vprašanja o avantgardi, modernizmu in postmodernizmu) sprožilo prav Kosovo razmišljanje. Tudi sklop o humanizmu in literaturi na Slovenskem je izjemno poučen in hkrati odpira nova vprašanja, saj njegova temeljna ugotovitve in spoznanja, da je namreč humanizem nekaj globljeja, kot so antropocentrizem, antropotei-

zem in antroposubjektivizem (ki jih različne ideologije, pač glede na trenutne potrebe, umeščajo na mesto humanizma in jim tudi dajejo take oznake), hkrati pa je humanizem tudi »trajnejša sila človeškega obstanka, njegovih funkcij in struktur« (Književnost in humanizem). S temi ugotovitvami Kos bistveno premika naše gledišče o humanizmu; na eni strani zavrača miselnost o humanistični naravi in poslanstvu literature, ki jo je pri nas razvil posebej kritični in socialni realizem, na drugi pa kritično zavrača »antihumanistično« stališče smeri od eksistencializma do fenomenologije, saj ugotavlja v teh filozofijah prav to, globinsko in avtentično podstat, ki živi mimo in globlje kot ideološke opredelitve. Podobne ugotovitve veljajo tudi za Kosovo razmišljanje o današnjem položaju humanizma oz. o njegovi krizi ali že kar o zatonu. Ugotavlja, da seveda ni v krizi humanizem, marveč določene teorije, ki postavljajo v bolj ali manj težiščno točko svojega védenja različne poglede na humanizem. Temelj humanizma – »skupno človeško bistvo« (Poglavje o humanizmu) – je pač nekaj, kar ni podvrženo premenam, kakor jih slikajo in razumejo teorije, ki govorijo o humanizmu na afirmativen ali kritičen način. Podobne misli bi lahko zapisali tudi za uvodni spis – Slovenci in dialektika – ki je nastal kot odmev na knjigo Vojana Rusa Dialektika človeka, misli in sveta (1967); v spisu ne ugotavlja samo izvirnih pomanjkljivosti in konservativnega pristopa avtorja k vprašanju o dialektiki, marveč osvetljuje tudi razmerje Slovencev do dialektike, ki so jo, kot meni Kos, začeli spoznavati šele v njenem razkroju ali v času, ko je bila že močno načeta in problematizirana, njeno dvatisočletno »dialektično« razvitje od Zenona Eleatskega, Sokrata, Platona in Aristotela pa nam ni prezentno oz. nenehno uhaja iz dosega naše zavesti.

V teh uvodnih, če ne kar načelnih esejih, ki korespondirajo s sklopom spisov o avantgardi in modernizmu, odpira Kos izjemno strogo, natančno, konsekventno razumevanje temeljnih pojavov, na katerih počiva marsikatera sodobna literarna šola in ki so prav gotovo spodbudile marsikateri literarni oz. estetski obrat v sodobni slovenski literaturi. Toda njegova »Arhimedova točka« včasih megli nekaj, kar je za tovrstno pisanje morda odločilnega pomena: avtor se sicer jasno in smiselno odloča za logične in smiselne rešitve, še posebej tam, kjer dejstva ponujajo različne ali celo diametralne poglede na stvar(i), vendar je včasih težko razbrati, kaj je njegovo osebno razmerje do vprašanj, ki ga verjetno prizadevajo ne le kot znanstvenika, marveč tudi kot sooblikovalca moderne slovenske kulturne in estetske misli. Resda so včasih vprašanja sama zapletena in polna protislovnosti, da niso dovolj teoretično podprta z veljavnimi dokazi, ki bi imeli že zgodovinsko vrednost, da mora marsikdaj dobesedno orati ledino (kar je značilno za vso slovensko literarno vedo od Antona Ocvirka dalje), pa vendar bi si želeli več tistega osebnega žara in prizadetosti, ki bi vdihnil spisom notranjo dinamiko, katere posledica bi bila lažja berljivost. Prav ob uvodnih spisih (ki bi jim prišleti še spise o mimesičnosti, Heideggerju in sodobni kritični zavesti) se postavlja vprašanje, v kakšni meri je za slovensko literarnoteoretično misel blokada prav odsotnost temeljnih teoretičnih del, v katerih bi bila sintetično križana diahroni in sinhroni princip. Če bi namreč imeli taka dela, potem bi marsikatero vprašanje in marsikatera razprava potekala na povsem drugačen način, argumentacija o splošnem in posebnem se ne bi nenehno križala z zgodovinskimi in teoretičnimi opazkami o posameznih fazah problema.

Zato se zdi, da so mnogo bolj funkcionalni – tu mislimo predvsem za komunikativno odprtost k bralcu – eseji o avantgardi, modernizmu in postmodernizmu, o treh sklopih literarnoteoretičnih in estetskih problemov, ki živo zadevajo ne le čas, v katerem so se pojavili, marveč preprosto obvladujejo vso evropsko umetnostno misel tega stoletja, s poganjki pa segajo globoko v prejšnje stoletje.

Še posebej pomembna se mi zdita eseja Avantgarda in Slovenci (prvič natisnjen v Sodobnosti 1980) in Težave s postmodernizmom (prav tako Sodobnost, 1982). Prvi esej (ali morda kar študija) namreč skuša umestiti dolga desetletja sporno, še bolj pa zamolčano slovensko literarno ustvarjalnost v določene zgodovinske koordinate, kar je piscu vsekakor omogočilo tudi dokaj močno in notranje strnjeno neoavantgardno gibanje okoli skupin OHO, Katalog, 441–442 in Nomenklatura, seveda pa tudi vsi individualni napor, ki jih ni moč uvrstiti pod katero od skupinskih oznak. V svojem prvem spisu skuša poiskati vzroke za relativno in dejansko zavrtost tako historičnih kot tudi neoavantgardnih gibanj, ki jo vidi predvsem v dejstvu, da je čas od dvajsetih let tega stoletja pa do danes pomenil šele trganje slovenske literature od izjemno močnih in profiliranih tradicij, zaradi česar so manjkali vsi tisti bistveni elementi, ki tvorijo zaledje avantgard, to je od čisto materialnih možnosti do socialnih strat, ki s svojim zanimanjem omogočajo avantgardam njihovo notranje razvitje in slednjič tudi ukinitve ali transformacijo v nekaj novega.

Teže se je strinjati s tistimi Kosovimi domnevmami, ki trdijo, da so bile neoavantgarde prav tako kot drugi literarni pojavi v zamudi glede na evropska in ameriška dogajanja »vsaj za deset let in več«, kar seveda le deloma ustreza resnici, ker so bila nekatera avantgardna gibanja v Ameriki, recimo

Fluxus Movement, beatniška poezija, off-off-Broadway vendarle naravnana povsem drugam, kot recimo literarno-scensko prizadevanje, happeningi in zunanji projekti skupine OHO, pa tudi v dogajanjih znotraj konkretne in vizualne poezije lahko sledimo le določenim vzporednicam; v marsičem pa je šel slovenski razvoj povsem avtohtono in novo pot. Zdi se tudi, da mora sleherni analiza (literarnih) avantgard upoštevati socialne in politične razmere, v katerih nastaja avantgarda, saj s svojo (zunanjo) izzivalnostjo dosti prej trči na posamezne konvencije in prepovedi kot pa druga, vase in v svoje notranje probleme zadržana literarna gibanja.

Prav tako zanimiv in diskutabilen je esej Težave s postmodernizmom, ki sicer zaradi povsem jasnih ugotovitev, da vlada v pomenskem polju te oznake precejšnja, morda kar nerazrešljiva zmeda: nekaterim pomeni »postmodernizem« dogajanje od preloma stoletja dalje, drugim prvo desetletje našega stoletja, spet tretjim čas po 1960. Hkrati se termin pojavlja kot zbirni pojem ali kot dokaj ozka literarnoteorična oznaka, pa preprosta opozicija »modernizmu«. Drugače pojmujejo izraz v Ameriki in spet drugače v Evropi, kar vse vodi do sklepa, da je sam izraz »postmodernizem«, kot vsi na novo skovani in uporabljani izrazi, skrajno nezanesljiv in s tem uporaben samo do določene mere, opisno in pojasnjevalno. Hkrati poskuša Kos slovenski postmodernizem umestiti v čas po 1970, kot izrazite slovenske postmoderniste vidi dramatika Rudija Šeliga in Petra Božiča, pesnika Borisa A. Novaka in prozaista Branka Gradišnika.

Pri tem Kos ugotavlja: »Težava registriranja in identificiranja postmodernizma v sodobni evropski literaturi je seveda predvsem ta: kako razločevati med literaturo, ki je zgolj tradicionalna, in to, ki sprejema tradicijo skozi filter modernističnega izkustva in zato zasluži ime postmodernizma. Morda bo takšno razločevanje celo zmeraj manj mogoče, ker se oboje – tradicionalnost in postmodernizem – nehote prepleta, spaja in do nerazpoznavnosti zamenjuje, kar pa je najbrž ena od zakonitih posebnosti današnjega literarnega razvoja.« Prav ta ugotovitev opozarja na dejstvo, da se v publicistiki in kritiki postmodernizem uporablja za povsem različne literarne pojave, tudi za take, ki seveda nimajo ničesar opraviti s postmodernizmom. Tako Kosove ugotovitve in ugovori bistrijo kalne vode vsakršnih poimenovanj, ki jih kritiki nekritično uporabljajo v pomanjkanju trdnejših in razvidnejših kritičkih sistemov.

Tem vprašanjem je posvečen tudi zaključni spis iz Moderne misli in slovenske književnosti z naslovom Problem objektivne kritike v današnji literarni situaciji. Kos svoje razmišljanje naslanja na znana Levstikova spisa Napake slovenskega pisanja in Objektivna kritika, saj ugotavlja, da je »Levstik princip kritike razglasil za osrednjo gonilno silo družbenega življenja na vseh njegovih ravneh – od politične do kulturne, jezikovne in literarne«. Princip objektivne in neobjektivne, pravične in krivične (pravzaprav nepristranske in pristranske ali enostranske) kritike velja tudi danes, v današnji literarni situaciji. Kos vidi nevarnost za izginotje objektivne kritike predvsem v kritikovi osebni navezanosti na določen tip literature (kar je ob množici literarnih smeri in pojavov še toliko laže), v intelektualni zmoti, ki precenjuje posamezna merila in jim pripisuje obči pomen, to pa je povezano s problemom absolutnih in relativnih vrednot. Literarna situacija danes je taka, da noben element v literarnem delu nima in ne more imeti absolutne vrednosti. Toda odsotnost absolutnih vrednot v literarnih delih ne pomeni, da »relativne« vrednote niso v določenih razmerjih. Prav ta razmerja določajo »trajnost« in »učinkovitost« posameznih literarnih del, seveda spet glede na druga literarna dela. Žal Kos ne odgovori na vprašanje, ki se ponuja kar samo od sebe: obe vrsti »neobjektivne« kritike, tista, ki sodi pristransko zaradi močne avtorjeve inklinacije k določeni literarni skupini, šoli, gibanju ali dogajanju, in ona, ki prevrednoti določene marginalne vrednote v kardinalne, »spregledata« določene vrednote, zanimivo bi bilo vedeti, kako ta »spregled« učinkuje v daljši časovni perspektivi, kaj pomeni za samo usodo literarnega dela. Tak primer je prav gotovo sodobna kritika Kocbekovih novel Strah in pogum, Zupanove Stvari Jurija Trajbasa, Zajčeve pesniške zbirke Požgana trava, Šalamunovega Pokra, posameznih edicij skupine OHO in ne nazadnje tudi izjemno širok in ne vedno povsem razločen diapazon mnenj in kritičkih sodb o Kosovelovih Integralih.

Kosovo razmišljanje o objektivni in neobjektivni kritiki, njenem vplivu na literaturo in odzivih na socialni svet odpira še eno pomensko polje. Refleksivno namreč opozarja na dejstvo, da je kritika pri nas, ne glede na oblike ali prostore pojavljanja, močno zapostavljena, brez ustreznega metodološkega aparata, prepuščena naključju in poljubnosti, zaradi česar je njen realni pomen dosti manjši, kot bi v resnici lahko bil. Zato seveda tudi ne more biti »sodba« v Levstikovem pomenu in razumevanju temeljne razsežnosti kritike, čeprav je to danes lahko samo ena od sestavin kritike. Zdi se, prav zaradi množice različnih literarnih pojavov, da mora kritika vzdrževati tudi pojasnjevalno ali razlagalno raven. Kot most med bralcem in literarnim delom označuje in razlaga prav tista mesta, ki jih li-

terarna dela, pisana na podlagi sodobnih poetik, zamegljujejo ali so brez določenega »védenja« in »znanja« tako rekoč nepreberljiva.

Moderna misel in slovenska književnost je torej tiste vrste esejistično in literarnoteoretično delo, ki bo učinkovalo s svojimi pogledi in ugotovitvami v daljši časovni perspektivi. Še enkrat je treba poudariti, da govori o tistih nevralginih točkah slovenske literature, umetnosti, estetike, filozofije in kulture, ki se vedno znova rišejo v našo zavest v vsej svoji globini in pomembnosti. Kosov prispevek pri razreševanju teh vprašanj je opazen in pomemben, zaradi jasnega pojmovnega aparata in logičnega razvitja problemov pa tudi primer učinkovitega tovrstnega pisanja, ki ga na Slovenskem v zadnjem času močno pogrešamo.

Denis Poniž
Ljubljana

ZBRANO DELO JANKA KERSNIKA

Pred nami je končno zbrana celotna Kersnikova besedna ustvarjalnost. Zadnjo knjigo je pripravil France Bernik, ki je z objavo pisem zaokrožil pisateljevo umetniško, politično in človeško podobo.¹ Kersnikovo Zbrano delo je posebej zanimivo iz dveh razlogov: v svoji prvi izdaji² je bilo vzročno dejanje za vrsto kasnejših avtorjev, pri delu so se izmenjali štirje uredniki, vsi vidni literarnoznanstveni delavci, zadnja dva pa tudi glavna urednika celotnega projekta Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev. Zato nas ob kratki predstavitvi zadnje knjige tudi širše zanima *izbor besedil, uporaba znanstveno-kritičnega aparata in uredniške odločitve o jezikovni podobi besedil*.

1. *Vsebinska zasnova zbranih del (ob Kersniku)*. Za začetek načrtnega izdajanja zbranih del slovenskih književnikov imamo lahko Klasje z domačega polja (1866), ki je sicer prineslo le Prešerna v Levstikovih redakciji in s Stritarjevimi uvodom, vendar pa je za vselej utemeljilo potrebo, da se zbere in ponatisne vse, kar so napisali naši najboljši pesniki in pisatelji. Znano je, da so Stritar, Jurčič in Levstik hoteli to uresničiti predvsem zato, da bi ovrgli zgodovinsko laž, da je mogoče vso dotedanjo slovensko literaturo prinesiti v žepnem robcu.³ Že v svojem prvem naznanilu so izrekli tudi svoje poglede na zajemanje besedil: »... zbrana oziroma izbrana dela obenem z življenjepisi, portreti in kritičnimi ocenami.«⁴ V nadaljevanju tudi povedo, katere pisatelje bodo izdali, česar pa, kot vemo, niso mogli uresničiti.

Čez slabi dve desetletji se zbrana dela nadaljujejo (npr. Jurčičeva 1882–1892), »a vse to je nosilo na sebi pečat slučajnosti. Nedostajalo /.../ je enotnosti v vsebini in obliki, zaokroženosti, popolnosti, kritičnozgodovinske opreme in – cenenosti.«⁵ V tej Prijateljevi kritični oznaki je zajeto njegovo in uredniško delo drugih, saj je pred letom 1917 izšlo že precej zbranih del pomembnejših ustvarjalcev, npr. Levstika, Jurčiča, Gregorčiča, Stritarja, Trdine, Tavčarja. Ko se Prijatelj zavzema za zaokroženost in popolnost, žal še ne pove natančneje, ali mu gre za izbor najboljšega in najzanimivejšega pri določenem avtorju ali za njegovo celotno delo. Bolj pozoren je pri avtorjih, ko se ravna po »čistoumetniškem« kriteriju. O ureditvi naših klasikov Prijatelj spet izčrpneje piše že čez nekaj mesecev v Zvonu.⁶ Sedaj se še natančneje izraža o zbranih delih. Izhodišče mu je Levčev (Fran Levec) program za

¹ Janko Kersnik: Zbrano delo, šesta knjiga Pisma/Dodatek. Besedilo pripravil in opombe napisal France Bernik. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1984.

² Janka Kersnika Zbrani spisi. Uredil Vladimir Levec [od 3. knjige dalje Ivan Prijatelj]. V Ljubljani. Založil L. Schwentner, 1900–1914.

³ Primerjaj: Ivan Prijatelj: O izdaji naših klasikov, Naša knjiga, priloga k Ljubljanskemu zvonu, št. 2, 1917.

⁴ Prav tam, str. 5.

⁵ Prav tam, str. 6.

⁶ Ivan Prijatelj: O ureditvi naših klasikov, Naša knjiga, priloga k Ljubljanskemu zvonu, št. 3, 1917.

izdajo Jurčiča, ki daje točnejše izjave tudi o tem, kaj sodi v zbrano delo. Prijatelj poudarja, da je treba upoštevati vse izvorno leposlovje, študije, če ni njihov predmet prespecialen, kritične spise (ti se mu zdijo celo posebej pomembni, ker izražajo literarne nazore), politične članke in korespondenco (pri tej obširno zavrača ugovore, da gre za zasebne stvari). Iz pregledanega jasno sledi, da terja, da se v zbranih delih ponatiskujejo celotni opusi avtorjev, ki so predvsem umetniško dovolj močni in značilni, da jih lahko uvrstimo med slovenske klasike.

In kako so to načelo uresničili uredniki Kersnikovega dela? Prvi, Vladimir Levec, je Kersnikove leposlovne pripovedne spise zelo samovoljno razporejal, ne da bi družil tiste, ki se tako po slogu kakor po idejnosti in zgradbi med seboj dopolnjujejo in si tudi ne nasprotujejo po datumi nastanka.⁷ Izdajanje je nadaljeval Ivan Prijatelj, ki je popolnoma neznanstveno, celo nepoznavalsko ponatiskovanje Kersnikovih daljših leposlovnih spisov preusmeril v skladu z Levčevimi (Fran Levec) oziroma lastnimi pogledi, kakor jih je natančneje formuliral že po dokončanem delu.⁸ Glede obsega (izbora) se je odločil, po mnenju Antona Ocvirka gre za prvi tak pristop, da zajame v zbrano delo vse, kar je Kersnik ustvaril. Pri tem je nekaj časa omahoval, kakor pravi sam: »Priznati moram, da sem dokaj časa preudarjal, ali bi izpustil politične podlistke /.../, a /.../ se mi je zdelo, da sem naravnost dolžan našemu sedanjemu in bodočemu pokolenju, ki bo hotelo imeti o slovenskih znamenitejših možeh popolno in vsestransko sodbo,«⁹ predstaviti celoto. Nikjer pa ni Prijatelj spregovoril o tem, zakaj ni objavil tudi Kersnikovih pisem. Tako tudi njegova predstavitev Kersnika ni popolna in ne v celoti usklajena z njegovim programom za izdajanje zbranih del.

Anton Ocvirk je leta 1946 začel izdajati zbirko Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev (s tem letom se šele začenja tudi štetje) in se med prvimi klasiki lotil prav Kersnika ter ga razmeroma hitro izdal v petih knjigah (1947–1953). Novemu uredniku se je zdelo bistveno, da »ohranimo pri sestavi zbranih spisov neokrnjeno črto pisateljevega razvoja. Zato je tudi nujno, da razporedimo množico drobnih, časovno razmetanih del v skladne celote.«¹⁰ Torej tudi Ocvirk ni za suho kronologijo, kadar le-ta že sama ne izraža razvojne rasti ali k njej vsaj kaj prispeva, zato povezuje zlasti drobne spise, ki so nastali v različnih časih, a so tematske in slogovne celote. Za vzor takega družjenja daje Prijateljovo skupino novel Kmetske slike. Ocvirku se je zdelo potrebno, da v dodatku posebej obrazloži svoje odločitve o obsegu in značaju zbranega dela ter o ureditvi opomb. Poudarja tudi, da njegova izdaja prinaša celotno Kersnikovo delo in pisma. Prvi del je uresničil, saj se mu je izmuznilo le nekaj drobiža, pisem pa mu ni uspelo izdati, čeprav jih je dolgo pripravljval, tako da je preteklo dobrih trideset let, da smo jih dobili v šesti knjigi, seveda že z novim urednikom Francetom Bernikom.

Četrty urednik je objavil še tiste Kersnikove drobnarije, ki jih prejšnji še niso imeli v evidenci, prvič pa 350 pisateljevih pisem. S tem dejanjem je Kersnikov opus popoln. Pisma so po vsebini literarna (obravnavajo literarna vprašanja), literarno-zasebna in čisto zasebna. Prvi dve skupini sta pomembnejši za umevanje Kersnikovega pisateljskega razvoja in njegovega pogleda na svet, vsebujeta pa tudi veliko informacij, zanimivih za raziskovanje naše kulturne in politične zgodovine, zato so objavljena vsa in v celoti. Naslovljena so na Stritarja, predvsem pa na Frana Levca in Marico Nadliškovo, nekaj tudi na Franja Zbašnika in Antonijo Lavrenčičevo. Posebno zanimiva, mestoma tudi očarljiva, so pisma Marici Nadliškovi, v katerih se vznemirljivo (Kersnik je bil tedaj že poročen in družbeno ugleden človek) prepletajo ljubezenska čustva in razglabljanja o slovstvenih vprašanjih. Pri zadnji skupini čisto intimnih pisem, namenjenih svojemu dekletu in kasnejši ženi, se je urednik upravičeno odločil za strog izbor (29 objav od skupno 294 pisem). Ta so v izvorniku vsa nemška (kakor tudi tista materi in očetu). Zlasti zgodnejša izražajo pristno in stabilno ljubezensko čustvo, po vsebini in oblikovanosti sporočil pa so stereotipna, tako da objavljeni izbor popolnoma ustrežno predstavlja Kersnika kot zaročenca, snubca in zakonskega moža. Tudi z vidika preučevanja družabnega in zasebnega pisanja v 19. stoletju krnitev ne pomeni kakšne tehtnejše izgube.

2. Znanstveno-kritične izdaje zbranih del. Pri izdajanju zbranih del slovenskih klasikov je bilo že od vsega začetka temeljno vprašanje, ali je treba umetnostna in neumetnostna besedila komentirati in kako to opraviti. Najprej so spet tu Stritar, Jurčič in Levstik. Ti v svojem naznanilu pravijo, da bodo

⁷ Janka Kersnika zbrani spisi, zvezek I–III. Uredil Vladimir Levec. V Ljubljani. Založil L. Schwentner, 1900–1904.

⁸ Članka iz opomb št. 3 in št. 6.

⁹ Janka Kersnika zbrani spisi, zvezek V, str. 353.

¹⁰ Janko Kersnik: Zbrano delo, prva knjiga (druga izdaja). Uredil in opombe napisal Anton Ocvirk. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1965. Pripombe k izdaji, str. 285.

v Klasju izdajali najboljša dela »slovenskih pisateljev z dodanimi kritičnimi uvodi, življenjepisnimi črticami in kamnotiskanimi podobami. /.../ Za prihodnje snopiče je razen življenjepisov, podob posameznih slovenskih pisateljev in kritične cenitve njihovih spisov, namenjen izbor iz del, ki jih je nekoliko raztresenih po raznih časopisih in knjigah, nekoliko pa še nikjer natisnjenih.«¹¹ Že prvi uredniki so torej dvakrat poudarili kritičnost.

Po teh smernicah je izšlo precej zbranih del (boljši primeri so zlasti Levčeve /Fran/ in Prijateljve izdaje), preden je o znanstveno-kritičnem pristopu natančneje spregovoril Ivan Prijatelj. Zapisal je dve slabo usklajeni izjavi. Najprej pravi, da naj ne bi bila zbrana dela kritične izdaje, opremljene z znanstvenim aparatom, ki zanima samo literarne zgodovinarje. Za to naj poskrbi znanstveni zavod, kadar bo seveda nastal.¹² Nekoliko naprej pa v istem članku pravi precej drugače: »S tem pa nikakor nočem reči, da naj poda nova izdaja naših klasikov samsamat in gol tekst, tako kakor so ponavadi doslej izhajali »Zbrani spisi« raznih naših piscev. /.../ Zatorej mora završevati vsakega klasika poljudna ocena in obširen ter temeljito osnovan življenjepis, vloženi v okvir dobe in njenih duševnih stanj. Prirejajo naj izdaje samo strokovnjaki, literarni zgodovinarji, ki naj opremljajo vsak zvezek s primernim uvodom in potrebnimi opazkami, razjasnjujočimi spise dotičnega zvezka.«¹³ Še v istem letu ponovno piše o tem vprašanju. Tokrat že dodaja, da je potreben »tolmač«, s čimer razume komentar k besedilom, ki ga je uvedel že Fran Levce pri Levstiku. Pravi, da ga je treba še razširiti, posamezni zvezki pa naj bodo opremljeni tudi z literarnozgodovinskimi in kritičnimi uvodi. Pri tem se sklicuje na na tak način vzorno urejene nemške, ruske in češke izdaje klasikov.

Prijateljeva praktična izvedba 5. in 6. knjige Kersnikovega zbranega dela je znanstveno-kritična. Že ko se je z Vladimirjem Levcem dogovarjal za nadaljevanje projekta, je nameraval dodati besedilom tudi komentarje in »opremo zadnjega zvezka z biografskoestetičnim esejem, ki naj bi obsegal kake štiri tiskovne pole.«¹⁴ V resnici je nastala obsežna monografska študija Janko Kersnik njega delo in doba. Znanstvena monografija, ki poleg obravnavanega avtorja zelo široko razčlenjuje drugo polovico 19. stoletja na Slovenskem, po obsegu, globini in metodi močno odstopa od esejev, kakršni se sicer pojavljajo v zbranih delih. Taka, kakršna je, pravzaprav ne sodi več v ta okvir, zato pa še tembolj potrjuje, da je Prijatelj v resnici utemeljitelj znanstveno-kritičnega pristopa pri izdajanju zbranih del.¹⁵

Naslednji uredniki v tem pogledu ne prinašajo nič bistveno novega. V uvodu so najprej opisani viri in njihova provenienca, v opombah k umetnostnim besedilom so analizirane pobude za nastanek del in njihova geneza, različice in objave, odzivi na objave, včasih tudi krajše estetske in idejne analize ter literarnozgodovinski podatki. Pri neumetnostnih besedilih so poleg podatkov o nastanku in objavah običajni tudi kulturnozgodovinski podatki in opozorila.

3. *Jezikovna podoba Kersnikovih zbranih del.* Oba prva urednika sta besedila tudi jezikovno popravljala. Prijatelj v opombah tega sicer ne omenja, pač pa pozneje, ko govori splošno o izdajanju zbranih del: »Jezikovna oblika tekstov naj bo kolikor mogoče enotna in današnja, da ne moti užitka in ne bega naše nestalne pisave. Jezikoslovec in tekstni kritik naj hodita nazaj k prvotiskom in rokopisom.«¹⁶

Bolj poglobljeno se je z jezikovnimi vprašanji ubadal Ocvirk. Preden je predstavil svoj odnos do jezikovne podobe starejših besedil, je kritično ovrednotil delo prejšnjih urednikov. Pri tem ugotavlja, da sta premalo pazila na posebnosti Kersnikovega sloga. V vnemi, da bi jezik približala sodasnemu bralcu, sta z zamenjavo besed ali njihovih oblik večkrat zabrisala izvirni stavčni ritem in tako nasilno posegla v pisateljev slog. Poleg tega so njuni popravki nedosledno izvedeni. V tej svoji oceni se Ocvirk sklicuje na Breznikova stališča, kot jih je le-ta razložil v člankih o izdajah naših pripovednikov. Breznikovo izvirno mnenje o jeziku v zbranih delih je bilo v osnovi takole: »Mi smo zoper po-

¹¹ Klasje z domačega polja. Slovenski glasnik, IX. tečaj. Celovec, 1866, št. 4, str. 155.

¹² Verjetno je mislil na slovensko univerzo in slovensko znanstveno društvo.

¹³ Članek iz opombe št. 6, str. 7.

¹⁴ Ivan Prijatelj: V Zatišju, Veda, 1915, str. 43.

¹⁵ Janka Kersnika zbrani spisi, zvezek VI, sešitek I. Janko Kersnik njega delo in doba. Leta mladosti in učenja. V Ljubljani. Založil L. Schwentner, 1910, 255 str. Sešitek II. in III. Novelist in politik. V Ljubljani. Založil L. Schwentner, 1914, 642 str.

V rokopisni zbirki NUK je ohranjen Prijateljev vezan izvod vseh treh delov z ekslibrisom in mnogimi rokopisnimi dopolnili in popravki.

¹⁶ Članek iz opombe št. 3, str. 7.

sebno popravljanje, ker se z njim ničesar ne doseže. Ali bo zato starejši spis občinstvu naših dni popolnoma ugajal, če mu popravim nekaj posameznih besed in stavkov ali odstavkov? Kdor bi hotel dati občinstvu nemotenega užitka, bi moral povest ali novelo, ki je bila pisana pred več kakor petdesetimi leti, čisto nanovo predelati in preliti, prav kakor se star zvon nanovo preljuje, da lepo poje. S posameznimi stavki se tako delo ne da rešiti. Ker pa je izdajatelju taka poprava nemogoča, se mu tudi ni mogoče ozirati na take bravce, ki iščejo v starejših piscih samo estetičnega užitka. /.../ Pisatelj naj se ohrani bistveno tak, kakršen je, in naj bo namenjen takim krogom, ki imajo smisel tudi še za kak drug okus, kot je slučajno danes v modi. S tem pa seveda ni rečeno, da bi se ne smele prevzeti nebstvene izpremembe, kakor npr. izpremenitev pravopisa ter posameznih besed, izrazov ali stavkov, v kolikor bi se s tem ne pretrgala organska zveza ostalih delov v stavku in odstavku.«¹⁷

Ocvirku je očitno posebej ustrezala zadnja Breznikova misel, saj jo skoraj nespremenjeno vključuje v svojo: »V celoti res ni mogoče ohraniti Kersnikove pisave, zlasti ne v pogledu pravopisa in nekaterih oblik, to pa še ne pomeni, da bi se smeli dotakniti živega toka njegove dikcije.¹⁸ Kljub nekaterim skupnim stališčem, je premik od Prijatelja k Ocvirku očiten. Vladimirju Levcu in Ivanu Prijatelju je bila pomembnejša jezikovna dostopnost sočasnemu bralcu, Antonu Ocvirku pa avtentični izbor jezikovnih sredstev in umetniškega sloga. Jezikovno popravljanje je vendarle v obeh primerih (obakrat gre za znanstveno-kritične izdaje) neustrezno, saj mu ni mogoče videti konca, ker se jezik zaradi svoje družbene narave nenehno spreminja in razvija. Poleg tega taka popravljenost (neavtentična) besedila ne dopuščajo raziskav časovne zvrstnosti in časovnih stilov. Dodati pa je treba, da je Ocvirk z besedili ravnal zelo previdno, ko se je odločil, da bodi vse tisto, »karkoli je bilo iz tega ali drugega razloga predručeno v območju besednega gradiva – takšni primeri so redki- /.../ v opombah posebej navedeno.«¹⁹

France Bernik se ni dotikal niti sloga pisem niti njihovega pravopisa, čeprav je v slednjem dosti omahovanj in nedoslednosti.

Pri tem je tako dosleden, da pušča tudi dvojnice, čeprav se pojavljajo v istem časovnem obdobju in celo v istem pismu. Svoje stališče utemeljuje takole: »Verodostojna, nespremenjena jezikovna podoba Kersnikovih pisem pa ima za raziskovalca to prednost, da kaže izrazito dinamiko /mišljeno je postopno opuščanje starejših oblikoslovnih podob besed in uvajanje mlajših, npr. vže, uže, že/, kar je posebej vidno v pisateljevem obsežnem, skoraj vse življenje trajajočem dopisovanju z Levcem.«²⁰ Isto načelo velja tudi za nemška pisma v izvorniku, medtem ko so njihovi prevodi objavljeni v današnji knjižni slovenščini. V prevodih siliti se s tistočasno slovenščino seveda ne bi imelo nobenega smisla. Ker pri odločanju za natis v jezikovno izvorni podobi urednik ne navaja nobenih izjem, domnevamo, da ta načela ne veljajo le za pisma kot posebno jezikovno obliko sporočanja, temveč tudi za umetnostno in publicistično funkcijsko zvrst (poezijo, članke). To se da tudi dokazati, saj Bernik objavlja tudi različico Kersnikove pesmi *Imel je hčerko stari knez ter nekaj člankov, dopisov in literarnega drobiža*, kar je pač Ocvirk prezrl ali ni vedel, da je Kersnikovo. Pregled tega nepisemskega gradiva kaže upoštevanje istih načel. Zadnji urednik je v jezikovnem pogledu napravil premik k popolnemu upoštevanju izvorne jezikovne podobe Kersnikovih besedil.

4. Posebnosti šeste knjige. Urejanje in komentiranje pisem je prav posebno zahtevno in neahvaležno delo, ki ne dopušča celovitejših literarnoestetskih in literarnozgodovinskih analiz, zahteva pa zelo veliko natančnega in dolgotrajnega iskanja in zbiranja gradiva, preverjanja podatkov, brskanja po arhivnih ustanov in zasebnikov ter minucioznega tehtanja vrednosti informacij. V tem primeru je imel urednik še dodatne težave, ker je del gradiva prevzel od prejšnjega urednika in moral znova preverjati izvornike in prepise. Pri težko čitljivi rokopisni gotiči je moral iskati še dodatno pomoč. Obsežno delo je kljub temu opravil razmeroma hitro, predvsem pa natančno. Komentarji so izčrpani, toda ne preobsežni. Poudarjajo zlasti tisto, kar je pomembno za literarno vedo. V tem pogledu se razlikujejo od Prijateljevih, ki se pogosto odmikajo od avtorja in besedil in posegajo v oznako splošnejših družbenih razmer Kersnikovega časa. V uvodnem delu opomb Bernik najprej pojasnjuje nastanek in ureditev knjige. Pri tem je prehod iz prvega odstavka v drugega nerodno oblikovan, tako da se

¹⁷ Anton Breznik: Dr. Janez Mencinger, Izbrani spisi, Dom in svet 25, 1912, str. 115.

¹⁸ Besedilo iz opombe št. 10, str. 287.

¹⁹ Prav tam, str. 290.

²⁰ Knjiga iz opombe št. 1, str. 380.

bere, kot da ta knjiga prinaša tudi dramsko besedilo Berite Novice in pripovedni spis Znojilčevega Marka božja pot ter precej korespondence s Kersnikom, kar pa ne drži.²¹ Pri pismih je vedno zelo težko ugotoviti, koliko jih je avtor v resnici napisal, zato uredniki navadno na podlagi različnih podatkov postavljajo domneve o resničnem številu in možnostih, kje bi jih še bilo mogoče najti. V Bernikovih opombah taka razmišljanja manjkajo. Posebno dragoceno pri tej izdaji pisem pa je to, da se je urednik potrudil poiskati vse izvirnike in se nikoli ni zanesel na kasnejše prepise. Kersnikovo zbrano delo, zaključeno s šesto knjigo, strokovno in praktičnouporabno bogatijo obsežni Pregledi (41 strani), ki jih je pripravila Majda Clemenz (sodelovala je že s prejšnjim urednikom). Ti vsebujejo: kronološki seznam Kersnikovih pisem (tega je pripravil France Bernik), kazalo osebnih imen, celotno kazalo Kersnikovih del in popis Kersnikovih psevdonimov in šifer. Brez vsega tega zbrano delo vsekakor ne bi bilo popolno.

Mihael Glavan

Narodna in univerzitetna
knjižnica v Ljubljani

SIMPOZIJ OB ŠTIRISTOLETNICI REFORMACIJE PRI JUŽNIH SLOVANIH V CHICAGU

Na čikaški univerzi je Society for Slovene Studies priredilo 24. marca 1984 mednarodni simpozij »Štiristo let južnoslovanske protestantske reformacije (1584–1984)«. Glasilo društva Slovene Studies je v št. 1/2 1984 objavilo nekaj referatov s tega simpozija (258 str.), med katerimi nekateri govorijo tudi o Slovencih. Iz Slovenije so predavali: Boris Paternu: Protestantizem in vznik slovenskega slovstva, Jože Pogačnik: Kulturni pomen protestantske reformacije za nastanek južnoslovanskih narodov, Jože Rajhman: Jurij Dalmatin in njegova Biblija v luči slovstvene zgodovine in teologije, Jože Toporišič: Družbeni položaj slovenskega jezika 1584 in 1984. Od Slovencev, ki živijo v ZDA, so govorili J. Velikonja, T. Hočevar, C. Rogel, R. Lenček, I. Ožbalt, J. Paternost delno o zgodovinskih, delno o sodobnih vprašanih slovenske zgodovine, kulture in jezika. Referirali pa so tudi številni drugi, nekateri tudi o slovenskih predmetih. Tako se dotika Slovencev referat S. Bonazza o glagolici, L. Micleksen govori o akcentskih znakih v Dalmatinovi Bibliji, T. Priestley o slovenskih protestantih na Koroškem, o čemer je že dokaj napisanega, I. Ožbalt (po kroniki župnika Alojza Zupanca) o »evangelinih« (evangeličanih) v Žužemberku, J. Tollefson pa razmišlja o Sloveniji s perspektive teorije o jezikovnem planiranju.

Med referati o slovenskih predmetih nas najbolj zanima K. Konopatzkega Kruegerja: A Windisch Protestant Community in Bethlehem, Pennsylvania – Slovenska protestantska skupnost v Betlehemu. V tej zvezi bi nas zanimalo tudi, o čem govori v programu navedeni, a ne objavljeni referat M. L. Kovácsa: Slovenski luterani na Madžarskem. Ker dandanes takih ni, je verjetno govoril o prekmurskih evangeličanih. Konopatzky Krueger z michiganske univerze piše sicer z veliko prizadevnostjo s pomočjo več informatorjev, vendar žal znanstveno nesprejemljivo. V uvodu pove, da so po 1876 prihajali v ZDA tudi Slovenci, vendar v naslednjem dosledno imenuje Slovence iz Prekmurja – kar večkrat jasno pove, da izvirajo od tod – »Winds«, češ da se sami tako imenujejo. Kajpada v angleščini in pod vplivom svojih madžarskih in madžaronskih luteranskih duhovnikov, saj navaja po Harvardski enciklopediji, da se sami imenujejo Slovenci ali Slovenje. Netočno je, da je bila »Slovenija v času vélike emigracije provinca avstroogrškega imperija«. Šele pozneje pove, da so prekmurski Slovenci prišli iz ogrskega dela države, ne pove pa, da so prišli v Ameriko tudi katoliški prekmurski Slovenci in da imajo prav v Betlehemu močno slovensko župnijo.

Vsaj zelo vprašljive so avtorjeve – pač po nekritičnih informatorjih posnete – oznake, po katerih se ti Slovenci tako v Prekmurju (!) kot v Ameriki razlikujejo 1. po svoji »separatistični« etnični zavesti,

²¹ Prav tam, str. 279.

2. po različnem dialektu in 3. da je med njimi večje število evangeličanov-luteranov. Drži le zadnje. Avtor sicer govori obširneje o ogrski nadvladi in njenih posledicah, vendar se sklicuje le na luteranskega župnika Stieglerja, češ da uporabljajo naziv »Winds« zato, ker »se čutijo superiorne nad Južnimi Slovani«, kar ni znanstvena utemeljitev. Avtor o narodnostnem razvoju prekmurških Slovencev v domovini nima pojma. Zato tudi poudarja razlikovanje njihovega narečja od »standardne slovenščine«, ker ne pozna drugih slovenskih narečij vsaj teoretično glede njihovega razmerja do knjižne slovenščine.

Nepravilna je trditev, čeprav po Harvardski enciklopediji, da so ameriški Prekmurci ustanovili list v svojem narečju 1921 (ne pove njegovega imena), ko so jih imeli od 1916 več. Nesorazmerno in nepotrebno glede na predmet govori avtor na celi strani o luteranstvu v Prekmurju, in to zelo nebitvene stvari, saj niti z besedo ne omeni njih slovstvenega dela – še več: ko obširno govori o delovanju pastorjev v Betlehemu, objavlja na treh straneh slike naslovnice tiskov, ki jih je izdal Stiegler, kot da pred tem ni bilo nič tiskanega v prekmurščini, tudi prevod Luthrovega Malega katekizma ne, ki ga je že 1715 prevedel Franc Temlin.

Avtor še obširno navaja primere v prekmurščini iz prevedene madžarske igre in obrtniških napisov. Opisuje razvoj luteranske župnije s statističnimi podatki in dosledno do konca vztraja pri izrazu »Windish« v vseh zvezah. Če je slavist, bi bil moral zavzeti bolj stvarno stališče, ker je zdaj njegovo poročanje zelo pomanjkljivo, posebno v zborniku, katerega spisi so na znanstveni ravni.

Wilko Novak
Ljubljana

BIBLIOGRAFIJA JUGOSLOVENSKE LINGVISTIČKE RUSISTIKE

Bibliografija s tem naslovom je izšla pri Matici srbski v Novem Sadu leta 1984 in obsega 247 strani. Sestavil jo je dr. Predrag Piper, profesor novosadske filozofske fakultete. Glavni urednik je prof. dr. Vitomir Vuletić. Bibliografija zajema obdobje od leta 1945 do 1975. Kot pove že sam naslov, gre v našem primeru za jezikoslovne prispevke o ruskem jeziku, ki so bili natisnjeni na ozemlju Jugoslavije, za dela jugoslovanskih rusistov, objavljena v tujini, in dela tujih rusistov, objavljena pri nas. V Bibliografiji je največ enot posvečeno slovnici, slovarjem in učbenikom ruskega jezika. Temu je bil vzrok množično učenje ruščine po letu 1945. Po vojni se je izšolalo veliko strokovnjakov, ki dajejo tej Bibliografiji največjo težo. Nastalo je veliko strokovnih razprav, člankov, učbenikov, priručnikov, slovarjev in različnih monografij. Ruski jezik se sedaj poučuje na številnih jugoslovanskih univerzah. Poučevanje tega jezika je vezano s kulturno tradicijo jugoslovanskih narodov. Največ bibliografskih enot je nastalo na ozemlju SR Srbije in SR Hrvatske, delež bibliografskih enot slovenskih jezikoslovcev pa tudi ni tako majhen, pri tem je treba odmisлити bibliografske enote iz metodike ruskega jezika, ki jih v SR Sloveniji praktično ni. Bibliografija kaže, da so v Sloveniji najbolj ustvarjalni slavisti – rusisti dr. Rajko Nahtigal, dr. Franc Jakopin, dr. France Bezlaj idr.

Bibliografija ima dva velika dela: Teoretična in deskriptivna lingvistika in Uporabna lingvistika. Prvi del npr. vključuje zapise: Ruski jezik: Zgodovina ruskega jezika in Sodobni ruski jezik. Rusisti so obravnavali naslednje tematske enote: gramatiko, fonetiko in fonologijo, morfologijo, besedotvorje, sintakso, akcentologijo, intonacijo, leksikologijo, frazeologijo, leksikografijo – tu naj omenim dvojezične slovarje, kot npr.: rusko-albanski, rusko-makedonski in makedonsko-ruski, rusko-slovenski in slovensko-ruski, rusko-srbohrvaški itd. Izšlo je tudi nekaj večjezičnih slovarjev. Precej številne so enote, ki prikazujejo prikaze najrazličnejših leksikografskih del. Jugoslovanski rusisti so pisali tudi o stilistiki ruskega jezika, verzifikaciji, jezikovni normi in knjižnem jeziku. Dotaknili so se tudi dialektologije in pravopisa.

Uporabno lingvistiko predstavlja večje število enot pod naslovom Metodika pouka ruskega jezika. Tu so navedeni domala vsi pisci učbenikov (iz albanskega, madžarskega, makedonskega, romunske-

ga, slovenskega, srbskohrvaškega jezikovnega območja), sestavljavci krestomatij, lektir za učenje jezika in metodološka literatura. V poglavju Splošno najdemo npr. zapise enot o kulturi in civilizaciji ZSSR pri pouku ruskega jezika, o petju in poslušanju glasbe pri pouku ruskega jezika, o ruski književnosti, sistemu izobraževanja na osnovnih, srednjih in visokih šolah. Več jugoslovanskih rusistov je obravnavalo tudi vprašanja avdiovizualnih sredstev pri pouku ruskega jezika (vloga televizije, filma, diafilmov, magnetofona itd.).

Rusisti v Jugoslaviji tudi niso zanemarjali praktičnih in teoretičnih vprašanj prevajanja iz ruskega jezika in v ruski jezik. Na koncu te po vsebini del bogate rusistične bibliografije je poglavje Registri. Kronološki register obsega npr. v letu 1945 le 16 enot, v letu 1972 pa že 152 enot. Sledita Imenski register (v cirilici in latinici) in Register naslovov (v cirilici in latinici).

Obravnavana Bibliografija je lep dokaz o tem, koliko se posamezne naše republike uveljavljajo v raziskovanju ruskega jezika. Medtem ko velja za Slovenijo, da se z rusistiko ukvarjajo v glavnem univerzitetni učitelji, pa tega ne moremo reči za druge republike. Na Hrvaškem in v Srbiji, deloma velja to tudi za Vojvodino in Bosno, je preučevanje ruskega jezika zavzelo širše dimenzije: od univerzitetnega učitelja navzdol do učitelja v osnovni šoli. Če ima npr. Slovenija dva ali tri učitelje raziskovalce ruskega jezika »večjega formata«, je v drugem jugoslovanskem prostoru le-teh neprimerno več.

Želimo si, da bi izdali Novosadčani še bibliografske zapise za zadnje desetletje. Že s tem, kar so naredili, pa so dokazali, da je njihova fakulteta, čeprav stara komaj toliko kot mariborska pedagoška akademija (25 let), resna in vsega spoštovanja vredna raziskovalna ustanova. Zato ji moramo ob tem – za jugoslovansko rusistiko pomembnem dogodku – iskreno čestitati.

Jurij Rojs

Pedagoška akademija v Mariboru

Polemika, odgovori

PO PREKMURŠČINI NI TREBA PABERKOVATI

(V odgovor V. Novaku)

V JiS XXX, 1984/85, št. 7–8 je V. Novak pod naslovom »Neodgovorno paberkovanje po prekmurščini« pretresel tri moje objave, ki vključujejo samo ali tudi prekmursko gradivo. K njegovi kritiki želim povedati naslednje:

Prekmurščina še zdaleč ni tako raziskana, da bi mogli po njej samo še paberkovati. Kot živ dialekt bo omogočila tudi prihodnjim slovenistom dovolj tem za raziskovanje. Tudi v pisnih virih ni treba ničesar iznajti, temveč le videti to, kar vsebujejo. Da v člankih ni mogoče podati dokumentacije tako izčrpno kot v monografiji, je znano, zato bo kratkim prispevkom sledila. Ker je moj prvi materni jezik prleško narečje, mi sosednja prekmurščina nikoli ni bila tuja. Madžarščine sicer aktivno ne obvladam, toda študij finougrištike mi je dal tisto osnovo, ki sem jo za dosedanje ukvarjanje z madžarizmi potrebovala.

Nisem ne absolventka ne sodelavka ljubljanske slovenistike in za prekmurske teme nisem imela nikoli ne učitelja ne sobesednika, zato so moji uspehi in neuspehi le osebno moji, ne kolektivno slovenski. Sicer pa je bilo doslej mogoče slišati na Novakovo kritiko tako od avstrijskih kakor tudi od slovenskih in madžarskih slavistov negativne odmeve.

I. Članek o madžarskih izposojenkah v prekmurskem slovstvu (1978) je bil moj prvi jezikoslovni spis, zato si kljub vsemu štejem v čast, da mu je V. Novak, ki se že pol stoletja ukvarja s prekmurščino,

posvetil tolikšno pozornost. Zakaj šele sedem let po izidu? Ali je res pričakoval, da bom temo pustila nemar? O kvaliteti spisa pa so poleg Prekmurcev gotovo poklicani soditi tudi madžarski slavisti, predvsem prof. László Hadrovics, ki je članek rad sprejel, in komisija Madžarske akademije znanosti, ki ga je odobrila za tisk v Studia Slavica.

Prvotno sem hotela obdelati le prekmurske rokopise – v naivnem pričakovanju, da mi jih bodo lastniki posodili – toda po večkratnem moledovanju sem dobila le dva. Hočeš – nočeš sem pritegnila v razpravo tiste tiske, o katerih je pričakovati, da so bili ljudskemu jeziku najbližji. Zavestno nisem pritegnila svetopisemskih tekstov, ki so na višji stilni ravni in v večji meri osebni dosežek prevajalca. Po raznih temah sem izpisala tudi starejše in najstarejše slovstvo. Da sta bili Gabrovi pesmarici osnovno gradivo, ki sem ga širila z nadaljnimi rokopisi in tiski, torej ni protislovje, temveč stvar prizadevanja.

»Novejša literatura« je izšla po oddaji mojega rokopisa v redakcijo časopisa Studia Slavica jeseni 1974, npr. Novakov Izbor iz prekmurskega slovstva šele 1976, Škafarjeva bibliografija 1978. (Sicer pa V. Novak celo pri ponovni izdaji svojih del ne upošteva nove literature; glej JiS XXIX, 195!).

Obravnavam madžarizme v pisanih – rokopisnih in tiskanih virih, ne v današnjem govornem prekmurskem narečju, ne glede na to, od kod so v prekmurščino prišli – prek kajkavščine, po direktni poti ali po oboji. Na celi vrsti mest priznavam kajkavski vpliv, na straneh 297/298 sem izrazila le mnenje, da so prekmurski absolventi madžarskih šol (ki so velikokrat delovali v madžarskem okolju) te izraze lahko sprejeli po direktni poti. Kar se religiozne terminologije tiče, je v veliki meri enaka v Prekmurju, pri kajkavcih, pri sedmograških Bolgarih in pri Romunih, ker so vsi živeli v sosedstvu in stalnem stiku z Madžari.

Pomena tujk ne ilustrira njihovo število, temveč njihova frekvenca in funkcija, ki tudi ugotovljeni na omenjenem materialu povesta več kot spiski brez komentarja.

Virov nisem skrila, saj jih je mogoče najti na str. 299–300. Navedeni niso kronološko, temveč po vsebini: rokopisne pesmarice, tiskane pesmarice, religiozni teksti, posvetno slovstvo.

Za petje in pesmarice mi ni glavna avtoriteta R. Orel, saj poleg V. Novaka v glavnem citiram J. Dravca, ki je izšel pri SAZU.

Nekatere stvari obrača V. Novak tako, da jih bralec mora sprejeti kot moje napake, saj samo mimogrede pove, da je to, kar kritizira, kritično zapisano že pri meni (264). Nenavzočnosti madžarizmov v Pleteršniku se ne »čudim« in v Fliszarju jih ne pričakujem še več, saj sem ravno njegov slovar kritično označila. Opomba naj bi olajšala delo bralcu.

Komentar h glosarju je bilo treba omejiti. Dodatno informacijo vsebujejo poglavja k leksiki, semantiki idr., zato podajam tu le tiste besede, do katerih je V. Novak najbolj nezaupljiv: *aldüvati*: Pomena 'blagoslavljeni' nisem pritegnila iz kajkavščine, temveč se najde med drugimi pomeni tudi v prekmurskih pesmaricah (kakor v starejši madžarščini). Primerjaj M. Barla, *Krszcsanszke nôve peszmene knige*, str. 35: »Ocsa pun dobrotivnosti, Áldüj tu nôvo letol« Str. 446: »Áldüj domovino;« *bátriv* je pogostnejša oblika v starejših knjigah in rokopisih (v večini virov pa najdemo obe obliki *bátriv/bátriven*); *bolond* ima pesmarica iz Nedelišča str. 25 in 62. A. Pavel pa v spisu *Ungarn und die Slowenen* str. 127 navaja še *bolondüvati*. Za *düşgazda* glej Predge str. 125 v pomenu 'bogataš': »Lazar je nej morgüvao, ka düşgazda njemi svojega stola drtinja nej dao;« *citanje*, Gabrova pesmarica 1826, str. 50, *linom*, Gabrova pesmarica 1824, str. 56, *gyünga*, Gabrova pesmarica 1826, str. 169; *skoznövati* ni »moja« beseda, temveč je zapisana kakor v Gabrovi pesmarici I, str. 159, 161, 215, 216, tako tudi v Sijartovih Mrtvečnih pesmih str. 173, 174.

II. Naslov mojega drugega spisa je »O infinitivu brez končnice v prekmurskem pokrajinskem slovstvu«, ne v prekmurščini nasploh (kot pripiše V. Novak), kar je velika razlika. Podatke imam iz naslednjih virov: Pesmarica iz Nedelišča (1632), str. 25, Mlajša prekmurska pesmarica (1756), 93, Sijartove Mrtvečne pesmi (1796), 3, Gabrova pesmarica I (1924), 26, 69, 192. Razen tega vsebuje to obliko še knjižica, ki sem jo naknadno dobila iz Madžarske. Manjka sicer naslovna stran, toda po vsebini je sklepati, da gre za Abecedar. Na strani 32 beremo:

Ka šče dobi pokouro činéči človik po svéstvi pokoure?

Dobi šče človik po svéstvi pokoure vekivečni kaštig odpüščenje.

Trditev, da tega, česar danes v narečjih ni, v njih nikoli ni bilo, je nelingvistična. Koliko posebnosti Brižinskih spomenikov v slovenskih narečjih ni ohranjenih, pa nihče ne dvomi, da so nekoč obstajale.

Razen tega tema ni prekmurska, temveč južnoslovenska in balkanistična. Na tem področju V. N., če ne zaostajam z literaturo, nikoli ni delal. Sodim, da paralelna uporaba v eni in isti konstrukciji celo laika lahko prepriča, da gre tu za isti pojav, na primer v perifrast. futuro:

bolg.: napravi štem, do šte vreme

sedmogr. bolg.: rodi sa šte Mesias

shr.: ču ja poni vin na stolic, ulovi ga neče

prekm. Vu miru ja hočo dolu leži i počiva, dardo ta šče postavi.

Zgodovina marsikaterega jezika je rekonstruirana po navidezni napakah, ki pa niso nič drugega kot priče razvojnih teženj, ki se niso splošno uveljavile. Tudi v modernem bolg. knjižnem jeziku je kratki nedoločnik skrajno redek, medtem ko v tekstih sedmograških Bolgarov, ki so od 13. st. živeli izolirani, v perifrast. futuro, v prohibitivu in za besedo 'morem' prevladuje nedoločnik brez končnice.

Da V. N. v 25 izpisanih delih ni našel nedoločnika brez končnice, je razumljivo iz dveh vzrokov:

1. vsebujejo tiski z zahtevnejšo vsebino narečje na višji ravni, in to s korekcijo prevajalca ali avtorja;
2. lahko reagira na take oblike le bralec, ki nedoločnik brez končnice pozna kot element živega jezika, ne kot napako. Kdor je pripravljen primerjati, temu ni treba za vsak podatek iskati druge razlage. Na strani 8 svoje objave sem navedla sedem sinonimičnih konstrukcij za *Ostavte plaka!* Če bi *plaka* res bil genitiv besede *plak*, potem bi morali ta *plak* najti tudi v drugih zvezah. V resnici pa najdemo le: *plakati, plakanje, joukati, jouč, plač/voj/krič*. *Plak* poznamo v srbohrvaščini.

III. Prav bi bilo, če bi V. Novak povedal, da sem v tretjem spisu obdelala prek 500 besed. Da je *paščiti* ob tipkanju pomotoma vpisan med *vōstŭvati* in *kebzŭvati* in da je nepravilno prepisan tudi en pomen za *orság*, sem redaktorja opozorila, preden je časopis šel v tisk, toda iz tehničnih vzrokov napak ni bilo mogoče popraviti, ker sem prepis dobila prepozno v pogled. V nemščini je razlika med *Staat* (država) in *Stadt* (mesto) v eni črki. Ali se Novak tega res ni zavedal? Sicer pa, kdo bi pripisoval V. Novaku krivdo za to, da so mu v Izboru (1976) natiskali pesmatico namesto pesmarico (str. 38) in mertŭik namesto mertŭk (str. 188).

Zavedam se, da bi bilo germanizme treba ločiti na prleške in prekmurske. Čeprav je večina enakih, se deloma vsaj fonetično razlikujejo. Toda prvotne točne oznake so bile zaradi skupnega naslova ter preglednosti pri prepisovanju izpuščene. Vrsto besed je bilo treba izpustiti.

Templom ni le enkrat omenjena beseda. Najde se kakor v Abecedariumu tudi v Zobrisanem Slovenu str. 139, v Gabrovi pesmarici II, str. 165 idr.;

biškup/-op glej Predge str. 98, 125. Kniga molitvena str. 231.

Za *oročni* sem ugotovila tri pomene sama na podlagi tekstov. Seveda v raznih zvezah, kako drugače; *hamičen* ni le 'zavisten', temveč je večpomenski glagol. Primerjaj Gabrovo pesmarico II, 72 in 67: »pravični i hamični«, »spobero te vnouge hamične«.

O lat. končnicah sem zapisala le to, da zunaj Prekmurja odpadejo, medtem ko jih prekmurščina v slovstvu obdrži. V virih najdemo *-om/-um*; v Abecedariumu (1725) tudi *evangelium*, v molitvenikih 19. st. pogosto *-om*, npr. v Novi Jezus moje poželenje (1875) str. 83 trikrat *evangelium!*

Priznavam dve svoji napaki:

- 1) da nisem postavila diakritičnih znakov. (Čudno, da me V. N. na to ni opozoril po izidu prve objave, saj mu gre samo za pravilnost pisanja o prekmurščini).

- 2) Pomanjkljivosti v citiranju v prvem spisu, ki je nastal skoraj izključno na podlagi kopij (ne vedno popolnih), saj moj inštitut ni imel ne prekmurskih virov ne literature o njih.

Iz Novakovih del sem pogosto črpala dragocene informacije o prekmurščini. V pretresu mojih jezikoslovnih spisov pa se ni pokazal kot objektivni kritik.

Marija Petrov-Slodnjak
Univerza v Salzburgu

Prvi lektor za slovenski jezik na univerzi v Bratislavi

Šele po objavi članka o lektorjih za slovenski jezik na Slovaškem smo zvedeli za začetke uvajanja slovenskega jezika in književnosti na univerzi v Bratislavi.

Med obema vojnama ni bilo lektorata na univerzi v Bratislavi, vendar je docent dr. Frank Wollman v zimskem semestru šolskega leta 1924/25 na oddelku za slovanske tradicije in slovanske književnosti predaval dve uri tedensko o slovenski književnosti, vodil je tudi seminar Branje in razlaga slovenske dramatike. Leta 1925 je Wollman izdal knjigo o slovenski drami.

Prvi lektorat je bil ustanovljen v Bratislavi šele med drugo svetovno vojno. Lektor je bil dr. Jozef Ambruš, asistent na oddelku za slovanske jezike in književnosti pri filozofski fakulteti univerze Komenskega. Seminarske vaje iz slovenskega jezika so bile dvakrat tedensko v poletnem semestru šolskega leta 1938/39 in zimskem semestru šolskega leta 1939/40. Lektorat je bil ukinjen po Ambrušovem odhodu s fakultete.

Jozef Ambruš se je rodil 22. septembra 1914 v Hornom Bađinu pri Krapini v srednji Slovaški. Maturiral je na gimnaziji v Trnavi, na univerzi v Bratislavi je študiral slavistiko in klasično filologijo in diplomiral leta 1939. Na podlagi kulturne pogodbe med slovanskimi univerzami je v poletnem semestru šol. leta 1934/35 študiral polonistiko v Krakovu in v poletnem semestru šol. leta 1936/37 je študiral na univerzi v Ljubljani slovenistiko. V letih 1937/40 je bil asistent na univerzi v Bratislavi, do leta 1943 je bil uslužbenec v državni administraciji, še istega leta je bil imenovan za kulturnega referenta na konzulatu Republike Slovaške na Dunaju, kjer je bil lektor za češki in slovaški jezik. Po osvoboditvi je delal pri Družbi sv. Vojteha v Trnavi, potem je bil urednik pri založbi za tehniško literaturo, od leta 1954 je bil strokovni sodelavec na Zavodu za slovaško književnost pri Slovaški akademiji znanosti. Nekaj časa je bil tudi knjižničar pri Družbi sv. Vojteha. Od leta 1964 do upokojitve je bil znanstveni delavec pri Slovaški akademiji znanosti. Živi in dela v Bratislavi.

Svoje znanstveno delo je posvetil raziskovanju starejše slovaške književnosti, obdobju slova-

škega preporoda in romantike (Štúrova šola). Izdal je dela o poeziji Ludovíta Štúra, o romantiku D. Maróthiju, izdal je literarno delo in korespondenco Ludovíta Štúra in Jana Hollega, korespondenco J. Škultetega z Jaroslavom Vlčkom in druga dela. Prevajal je iz poljščine in slovenščine. Pisal je tudi članke o književnostih obeh narodov.

Iz slovenščine je prevedel in leta 1947 izdal pod psevdonimom Ivan Gálík roman Ivana Cankarja Na klanu (Na závoze), pred tem je še objavil prevode Cankarjevih del Njena podoba (Jej obraz), Večerna molitev (Večerná molidba), Iz mojega življenja (Z mójho života, 1938). Pod psevdonimom J. Klas je objavil prevod Prešernove pesmi Pevcu (K básnikovi). Napisal je članek Kaj nas povezuje s Slovenci (Čo nás spája so Slovincami, 1938). Po vojni je objavil študiji Aškerc in Slovaki (Aškerc a Slováci, 1958) in Cankar pri Slovaki (Cankar u Slovákov, 1970). Ocenil je slovenske prevode Štúrovega dela in prevode slovenskih del v slovaščino (Geraldini idr.). Za enciklopedijo Piramida je napisal gesla iz slovenske književnosti. V rokopisu je ostal prevod Cankarjevih črtic Moje življenje (Mój život) in Tujci (Cudzinci). Jozef Ambruš je goreč privrženec slovenskega naroda in njegove kulture, zato mu pripada častno mesto v zgodovini slovensko-slovaških kulturnih stikov.

Konštantín Palkovič
Univerza Komenskega v Bratislavi

Prevedel: *Andrej Rozman*

Vrednotenje znanja iz slovenskega jezika in književnosti

Z velikim zanimanjem sem prebral članek Darinke Štolfa-Stojakovič (Preizkus znanja iz slovenskega jezika) v lanski četrti številki Jezika in slovstva. Avtorica tega pomembnega članka v prvem delu objavlja analizo znanja učencev pri sprejemnem izpitu na srednji družboslovni šoli v Ljubljani, pri čemer na treh mestih poudarja, da so rezultati, ki so jih učenci dosegli pri preizkusu znanja iz slovenskega jezika, razmeroma zado-

voljivi. Ta njena ugotovitev je nedvomno utemeljena, če upoštevamo, da je pri testu iz skladnje, oblikoslovja, stilistike, pravopisa in literarne zgodovine večina učencev dosegla oceno prav dobro in da se je povprečna ocena v primerjavi z oceno v osnovni šoli znižala le za eno stopnjo (4,5 – 3,4), postane pa problematična v trenutku, ko upoštevamo tudi podatek, da je pri testu za oceno zadostno zadoščala že polovica možnih točk (26 od 50).

Problematičen je namreč ocenjevalni kriterij, po katerem je tisti minimum, ki je potreben za nadaljnje uspešno učenje, že pri 50 % možnega obvladovanja snovi oziroma problematike. Pri tem ne gre za to, da tak kriterij ne bi bil primeren pri preizkusu znanja na sprejemnem izpitu, kjer je najpomembnejša naloga klasifikacija oziroma selekcija učencev, in so ga v obravnavanem primeru tudi popolnoma upravičeno uporabili, ampak za spoznanje, da na podlagi najnižjega še dopustnega kriterija nikakor ne moremo trditi, da gre za zadovoljivo znanje, še posebej, če upoštevamo,

– da so učenci glede na celotno populacijo izbranci, saj gre za usmeritev z največjim številom ur družboslovnih predmetov in tujih jezikov, in da

– učenci izhajajo iz ožjega in širšega območja Ljubljane, torej iz osnovnih šol, na katerih lahko z gotovostjo pričakujemo višji izobrazbeni standard kot na drugih šolah v Sloveniji, razen tega pa

– je preizkus znanja obsegal tista osnovna znanja, na katerih gradi praktično ves jezikovni pouk v srednji šoli in ki bi se do neke mere lahko primerjala z osnovnimi računskimi operacijami v matematiki.

Glede na omenjena tri dejstva bi bil za realno ovrednotenje znanja iz slovenskega jezika verjetno ustrežnejši kriterij 3/4 (75 %) ali celo 4/5 (80 %), vsekakor pa pod 75 % možnih točk za oceno zadostno ne bi smeli iti. Če gledamo na dosežene rezultate skozi ta kriterij, nikakor ne moremo biti zadovoljni.

Po tričetrtinskem kriteriju bi bilo za oceno zadostno potrebnih 38 točk, kar ob podatku, da je povprečno število doseženih točk 36,2, pomeni, da bi bila po tem merilu skoraj polovica učencev ocenjena negativno, povprečna ocena pa bi bila okoli 2, kar je za 2,5 stopnje slabše kot v osnovni šoli.

Ocene iz osnovne šole so torej občutno previsoke in ne kažejo dejanskega znanja, zaskrbljujoče

pa je dejstvo, da je pri drugih učencih znanje verjetno še veliko slabše.

Taki rezultati žal ne omogočajo nadgrajevanja osnovnošolskega znanja v srednji šoli, ampak silijo srednješolske učitelje (ki to lahko naredijo ali pa tudi ne) v ponavljanje snovi iz osnovne šole, kar po eni strani jemlje že tako skopo odmerjen čas, po drugi pa je tudi Sizifovo delo, saj je nekatere avtomatizme, ki so se v zavesti učencev utrjevali dolga leta, izredno težko odpraviti.

Tudi iz lastnih izkušenj lahko potrdim, da je stanje dejansko takšno, kot ga prikazujejo testni rezultati. Učenci še kar dobro obvladajo določevanje stavčnih členov, medtem ko so jim besedne vrste že veliko težji oreh, da o pretvorbah niti ne govorimo. Vsekakor pa je tako pri slabših kot pri boljših učencih visoka korelacija med poznavanjem osnov skladnje in pravopisa kot tudi med znanjem iz jezika in književnosti.

Zdi se mi, da je eden glavnih krivcev za tako stanje prenatrpan osnovnošolski učni načrt, ki ne dopušča zadostnega števila vaj, saj enostavno ni časa za ponavljanje in utrjevanje. Morda se tudi (že po učnem načrtu) preveč ločuje obravnava besednih vrst, stavčnih členov, zloženega stavka in pravopisa. Ko se obravnavajo stavčni členi, bi se vsaka stavčna analiza nujno morala navezovati na besedno analizo; ko se obravnavajo odvisniki, bi se vsaka analiza podredja nujno morala navezovati na pretvorbo odvisnika v stavčni člen in podredja v priredje, seveda hkrati z opozorilom na stavbo vejice – le tako ima lahko učenec jasno predstavo o povezanosti in soodvisnosti jezikovnih elementov. Za utrjevanje in preverjanje znanja priporočam vezane oz. verižne naloge, ko učenec npr. najprej določi vrsto priredja (1), to priredje potem pretvori v podredje in določi vrsto odvisnika (2), le-tega pretvori v ustrezní stavčni člen (3), ki ga zloži priredno in podredno (4), v zadnjem stavku določi stavčne člene (5) in besedne vrste (6) ter nazadnje utemelji rabo vejice v vseh stavkih (7).

Očitno je nekaj narobe tudi z ocenjevalnim kriterijem v osnovni šoli, saj so z večinoma odlično oceno ocenjeni učenci, katerih znanje je ob ustreznem kriteriju dejansko ovrednoteno za več kot dve stopnji nižje. Sprašujem se, ali ni tak kriterij posledica odprave osipa v osnovni šoli, saj neselektivna osnovna šola s prilagoditvijo zahtevnosti povprečju (negativne ocene niso zaželeno) dejansko omogoča sposobnejšim in pridenjšim učencem brez večjih težav dosežati tudi najboljše ocene. Ali pa je vzrok v takšnem preverjanju znanja, ki predvsem upošteva sposobnost memoriranja in so lahko uspešni tudi manj sposobni učenci, ki pa se s pridnostjo vsega na-

učijo na pamet? Zadnja možnost se mi zdi upoštevana vredna tudi glede na rezultate obravnavanega preizkusa znanja, saj ravno odlično izbrane testne naloge, ki razen sposobnosti memoriranja zahtevajo tudi razumevanje in povezovanje, zelo lepo pokažejo, da gre pri velikem številu učencev za neustrezne sposobnosti, kar pa je seveda posledica neustrezne socialne strukture učencev (distribucija glede na izobrazbo, interes in tudi materialne možnosti staršev).

Pri očitno prenizkem ocenjevalnem kriteriju pri pouku slovenščine v osnovni šoli gre nazadnje za vprašanje, ali se pri pisnem preverjanju znanja zadovoljiti s polovičnim številom možnih točk za oceno zadostno ali pa postaviti višji kriterij, doseči slab rezultat, ponovno razložiti in utrditi snov ter še enkrat preveriti znanje. Še posebej, če gre za temeljna znanja, menim, da je drugi način primernejši.

Kako pa je z vrednotenjem znanja na srednjih šolah? O ocenjevalnih kriterijih pri pouku slovenščine na srednji stopnji za zdaj še ne moremo argumentirano razpravljati, pač pa se bo celotna problematika pokazala ob prehodu abiturientov na univerzo, še posebej tam, kjer bodo obvezni sprejemni izpiti.

Predlagam, da kriterij pri pouku slovenščine prilagodimo zahtevnosti programa. Jasno je, da bi enako merilo na vseh programih in smereh predvsem pomenilo škodo za tiste učence, ki so sposobni dati od sebe dosti več od povprečja. Že glede na to, da je število negativnih ocen pri pisemnih preizkusih znanja omejeno na največ eno tretjino, mora učitelj, ki uči v različno zahtevnih smereh, avtomatično prilagajati tudi kriterij, pri čemer je predvsem pri temeljnih znanjih bistveno, da je 50 % možnih točk za oceno zadostno osnova za zaostrovanje navzgor in ne za ublaževanje navzdol. Glede na to, da imamo bolj zahtevne (praviloma odličen uspeh v OŠ) in manj zahtevne (prav dober uspeh) štiriletne ter bolj zahtevne (praviloma dober uspeh v OŠ) in manj zahtevne (zadosten uspeh) triletni smeri, predlagam naslednje okvirno prilaganje kriterija pri ocenjevanju:

$$\begin{array}{ll} 4a - 80 = 4/5; & 4b - 75 = 3/4; \\ 3a - 68 = 2/3; & 3b - 50 = 1/2. \end{array}$$

Seveda veljajo predlagani kriteriji predvsem za prvi letnik srednje šole (tu gre hkrati za razvrščanje po smereh in osnovno selekcijo), ko je treba temeljna znanja dokončno usvojiti, kasneje, ko je populacija učencev že razvrščena po različno zahtevnih smereh in ko se raven pouka prilagaja povprečju sposobnosti učencev, pa je dosledno vztrajanje pri tako različnih kriterijih lahko tudi problematično.

Povzemam, da z znanjem slovenščine pri učencih, ki se že z vpisom v srednjo šolo odločajo za študij na družboslovnih oziroma jezikoslovnih smereh univerze (družboslovna usmeritev namreč niti v družboslovnem niti v jezikovnem programu ne daje zaključene poklicne izobrazbe, razen tega pa je socialna struktura učencev taka, da kaže na to, da bodo abiturienti te usmeritve praviloma nadaljevali študij na univerzi), nikakor ne moremo biti zadovoljni, saj le nekaj več kot polovično obvladovanje temeljnih osnovnošolskih znanj še ne omogoča uspešnega nadgrajevanja v srednji šoli.

Glede na to, da je pri evalvaciji programov srednjega usmerjenega izobraževanja v prihodnje predvidena tudi uporaba testov znanja, predlagam, da v okviru stroke začnemo s poglobljeno kritično razpravo o vrednotenju znanja pri pouku slovenščine, pa tudi o tem, kako izboljšati obvladovanje izraznih možnosti in poznavanje zakonitosti slovenskega knjižnega jezika tako v osnovni kot tudi v srednji šoli.

Zoran Božič

Srednja družboslovna, ekonomska šola
v Novi Gorici

Tekmovanju za Cankarjevo priznanje na rob

Tekmovanja za Cankarjevo priznanje potekajo že vrsto let in so nedvomno dragocena pridobitev, vendar nas vedno znova moti cela vrsta stvari: delo mentorjev ni dovolj vrednoteno; vedno znova smo nezadovoljni z izbrano temo; težko je motivirati učence za naporno delo; tekmovanja in nagrade niso dovolj privlačne v primerjavi z drugimi podobnimi tekmovanji in še bi lahko naštevali. Omejili smo se le na tistih nekaj pomislekov, za katere se zdi, da jih ne bi bilo težko razrešiti, tako da bi bil možen vsaj korak naprej v razvoju tekmovanja, ki nedvomno pomeni dragocen instrument naše prakse.

Videti je, da nas še najmanj moti nagrajevanje mentorjev, ker se učitelji zavedajo, kako pomembno je tekmovanje. Večinoma sodi to delo v okvir takšnega ali drugačnega krožka in je s tem vsaj simbolično stimulirano, čeprav nihče ne priznava učiteljeve študijske priprave. Večji problemi nastopajo zato, ker je mentor pri svojem delu še vedno osamljen. Imamo sicer obvezno in

dodatno študijsko literaturo, a navadno gradivo prejemno prepozno. Imamo tudi primere analiz besedil, ki so objavljene v Mladini, vendar so te še kasnejše, pa tudi njihova uporabnost je dokaj skromna. Matematik je npr. v neprimerno boljšem položaju, anglist in romanist pa še celo, saj razpolagajo s celim spektrom metodičnih rešitev: tu so vzorci različnih nalog, različna učila, da ne govorimo o primerni, dijakom namenjeni literaturi. Če bi imeli na razpolago vsaj nekaj gradiva, bi bilo delo neprimerno lažje, dalo pa bi nam tudi novih spodbud za nova ustvarjalna iskanja. Ali ne bi bilo mogoče, da bi kdo zbral in objavil izvorne rešitve, ali se izkušeni kolegi ne bi ojnaučili in ponudili svoje rešitve strokovni javnosti, ali ne bi bilo mogoče, da bi primerna delovna skupina pripravila npr. sekvence programiranega pouka, učne lističe, naloge in podobna pomagala ob vsakoletni temi? Vse bi bilo pozneje uporabno tudi pri »rednem« učno-vzgojnem delu. Če bi na tem področju ponudili vsaj nekaj praktičnih rešitev, bi bili mentorji nedvomno močno razbremenjeni, dobili bi tudi nove spodbude, pa tudi didaktika slovenskega jezika bi bila obogatena.

Izredno občutljiva točka pri pripravi tekmovanja za Cankarjevo nagrado je prav gotovo izbira teme. To se bo v naslednjih letih nedvomno še bolj zaostovalo, saj bo ostajalo vse manj primer- nih tem. Predvsem pa se ob tem pojavlja kot osrednji problem dostopnost literature. Prav letošnji izbor (naj gre za leto 1984/85 ali pa za 1985/86) postaja zaradi nedostopnosti gradiva naravnost nemogoč. Če izvzamemo Sedmino, so vsa preostala dela – vključno s študijsko literaturo – težko dostopna. Na knjižnem trgu ni bilo mogoče ničesar kupiti in tako je ostalo na razpolago le tistih nekaj izvodov, s katerimi so razpolagale knjižnice. Podobna situacija se bo pojavila tudi ob prihodnjem tekmovanju, saj so bile najbolj primerne antologije zamejske književnosti objavljene že pred vrsto let. Ali se bo tudi v šolskem letu 1985/86 dogajalo isto kot letos, ko je bilo zanimanje za tekmovanje večje kot odziv, ker preprosto ni bilo mogoče priti do gradiva? Tu smo si deloma pomagali tako, da je šolska knjižnica za tekmovalce kopirala spremne besede, javno knjižnico pa smo prosili, da je in izvod predpisane literature izposojala le prezenčno.

Pa vseeno nismo zadovoljni. Obsežnejših del tako ni mogoče razmnoževati zaradi stroškov, prezenčne izposoje pa ne morejo biti deležni vsi številni vozači.

Zaradi tega je ostala vprašljiva realizacija vsaj dveh izmed temeljnih ciljev tekmovanja za Cankarjevo priznanje. Namesto da bi širili zanimanje za materinščino in za tekmovanje, namesto

da bi animirali nove sodelavce, smo izgubljali celo tiste, ki bi bili pripravljene sodelovati. Poleg tega smo zamudili priložnost, da bi naše tekmovalce oblikovali v ljubitelje knjige: ti bi se morali počasi navaditi, da si bodo knjigo, ki jo bodo potrebovali, tudi kupili, tako da jo bodo imeli vsak čas pri roki. Predvsem pa bi se izognili neprijetnemu občutku, da postaja to tekmovanje ekskluzivno, namenjeno le nekaterim izbrancem.

Vsemu temu bi se verjetno dalo izogniti zelo preprosto, če bi izbirali temo tekmovanja vsaj za dve leti vnaprej. Tako bi odpadla tradicionalna časovna stiska za pripravo tekmovalcev, predvsem pa bi se lahko z založbami dogovorili za ponatis poglavitne literature. Zanimanje založnikov ali vsaj urednika Kondorja bi se prav gotovo dalo vzbuditi. Če bi namreč vsaka šola kupila samo deset izvodov knjige, bi bila že s subskripcijo zagotovljena prodaja vsaj polovice običajne naklade.

Pri iskanju poti, da bi napravili tekmovanje za Cankarjevo priznanje bolj popularno, bi morali razmišljati vsaj v dveh smereh: nagrade bi morale biti privlačnejše, po drugi strani pa bi morali poiskati tudi nove, zanimivejše oblike preizkusa znanja.

Veljalo bi spremeniti že »plakete«, ki jih prejme vsak udeleženec tekmovanja. Tudi za letošnje novo natisnjene ne morem reči, da so mi posebno všeč. Ali se ne bi dalo zbrati nekaj denarja in pripraviti poleg listine npr. še medaljo s likom Cankarja ali pa pečatnik s pisateljevim likom, ki bi bil lahko tudi kot obežilnik za papir? V pošte v pride tudi kakšno knjižno znamenje, ovitek za knjige, peresnica, mapa ali kaj podobnega. Prav tako bi bili lahko kaj bolj domiselni pri nagradah za najuspešnejše tekmovalce. Že darilni knjižni bon je primernejši kot pa knjižno darilo, saj si nagrajenec sam izbere delo, lahko pa primakne še prihranek in pride tako do težko dostopne knjige. Na Tehniškem srednješolskem centru Branko Brelih smo letos nagradili najboljše učence z abonmaji za filmsko gledališče in za premierske gledališke predstave. Vsem udeležencem smo poklonili peresnice, svinčnike, šilčke, radirke itd., ki jih Ljubljanska banka podarja v okviru mladinskega varčevanja. Poleg tega so si ogledali še zanimivo predstavo, za katero ne moremo organizirati ogleda za vse razrede, morda bi lahko obiskali še kakšnega umetnika na njegovem domu ali v njegovem ateljeju, lahko bi se udeležili tudi nagradnega izleta najboljše oddelčne skupnosti na šoli. Dogovorili smo se tudi z uredništvom revije Primorska srečanja, da bodo vsi prejemali revijo brezplačno eno leto. Vse, izjemi sta le izlet in predstava, je bilo popolnoma brez-

plačno in ni šolo stalo niti dinarja. Verjetno bi se dalo domisliti še česa: brezplačno članstvo v javni knjižnici, dobiti nekaj vstopnic za koncerte in za prireditve glasbene mladine, takim učencem bi lahko priskrbeli proizvodno delo v knjižnici ali celo v založbi, lahko bi jim omogočili udeležbo na letni literarni šoli, ki jo organizira Zveza kulturnih organizacij Slovenije, in tako dalje.

In končno bi bilo potrebno poiskati nove oblike tudi pri preizkusu znanja. Vsakoletno ponavljajne naloge objektivnega tipa postaja že mučno, posebno še zaradi zadreg pri oblikovanju nalog, ki navadno ne izčrpajo niti že znanih možnosti (naloge z izbiranjem, z urejanjem in rangiranjem odgovorov se na primer kaj redko pojavljajo). Verjetno bi se kot izhodišče za pisanje eseja lahko uporabili tudi primeren literarni večer, gledališko ali filmsko upodobitev literarnega teksta. V našem šolskem centru smo prav zato organizirali tudi obisk Vladimira Kavčiča, ki je imel s tekmovalci zanimiv pogovor, srečanja pa so se udeležili tudi tekmovalci drugih novogoriških srednjih šol. Vsekakor so bili vsi zelo zadovoljni in obogateni z izkustvom več, lahko so poiskali odgovor na vprašanja, ki so se jim pojavljala, oblikovali so si jasnejšo predstavo o ustvarjalcu itd.

Poleg tega smo se odločili, da znanje tekmovalcev preverimo med sodelovanjem na kvizu. Oblikovali smo ekipe, pripravili nekaj preprostih tehničnih pripomočkov in v okviru kulturnega dne izvedli tudi dva kviza (za 2. in 3. stopnjo), čeprav nismo uporabljali računalnikov kot pri kvizih RTV Ljubljana. Izognili smo se jim predvsem zato, ker je monitorje težko opazovati iz dvorane.

Najbolj preprosto je bilo seveda sestaviti vprašanja, na katera so tekmovalci neposredno odgovarjali. Z njimi smo preverjali predvsem faktoografsko znanje tekmovalcev: poznavanje biografije pisatelja, vedenje o pisateljevih delih. Drugi sklop vprašanj je posegel tudi na področje interpretacije del ter na prepoznavanje določenih stilnih in drugih izraznih sredstev. Da ne bi postalo tekmovanje monotono, smo ta tip nalog razdelili v dva dela in vključili tudi časovno omejitve. Pravico do odgovora je imela tista ekipa, ki se je prva prijavila z vklopom lučke.

Nato smo pripravili igrico »vislice«. Za vsako ekipo smo izbrali zanimivo misel iz obravnavanih del. Rešitev in »vislice« smo napisali na poster, vsako črko ter elemente »vislic« pa smo prekrili z lističem, ki smo ga odstranili ob pravilnem odgovoru oziroma ob napaki. Ker je bil poster dovolj velik, so igro lahko spremljali tudi iz dvorane.

Poleg tega smo pripravili tudi nekaj preizkusov s povezovanjem. Tekmovalci so ugotavljali, kateri junaki iz del so najbolj povezani med seboj. Na poster smo napisali imena junakov: Mojca, Job, Zvezda, Demosten, Gregor, Mečkač. Tekmovalci so morali ugotoviti, da spada Mojca h Gregorju, svojemu zaprtemu možu, ki ga zelo pogreša; Mečkač je zaljubljen v Zvezdo, zato spada data skupaj, Demosten je najbolj povezan s profesorjem Jobom, ki ga neprestano »zafrkava«.

Natančnost branja smo ugotavljali tako, da so morali tekmovalci ugotoviti, iz katerega dela je prebrani odlomek. Poleg tega pa so morali pojasniti, kaj pomenijo nekatere manj znane besede (npr. hubertus, kacadura, obujek itd.). Z nekaterimi teh vprašanj smo tudi poglobljali poznavanje zgodovine, saj smo spraševali o Natlačenu, Mladi Sloveniji itd.

Veliko zanimanje je zbudila igrica Sestavi junaka. Tekmovalci so postavljali vprašanja in na podlagi odgovorov »da« oziroma »ne« so ugotovili, za katerega junaka gre.

Izvedbo kviza smo zaupali dijakom; popestrili smo ga s sistemom točkovanja, ki je nižje vrednotil tista vprašanja, pri katerih pravilnost odgovora ni bila odvisna predvsem od znanja.

Ob koncu naj bo še enkrat poudarjeno prepričanje, da idej in praktičnih rešitev v naši praksi ne manjka, potrebno bi bilo le malo poguma njihovih avtorjev, da bi jih kolegialno zaupali tudi drugim. Organizirati bi bilo potrebno pretok idej in tako dati našim prizadevanjem novih spodbud.

Zoltan Jan
Tehniški srednješolski center
Branko Brelih v Novi Gorici

**NEKAJ NOVOSTI KNJIŽNICE ODDELKA ZA SLOVANSKE JEZIKE
IN KNJIŽEVNOSTI FILOZOFSKE FAKULTETE V LJUBLJANI**

- Pogačnik, Jože: Slovenačka dečja književnost. – Novi Sad 1984. – Zborn I 158/71
Pojmovnik ruske avangarde. Zagreb 1984. – Lit hist II 3289
Problemy poetiki ruskogo realizma XIX veka. Leningrad 1984. – Lit hist II 3295
Radešček, Rado: Slovenske ljudske vraže. Ljubljana 1984. – Ethn II 206
Skwarczyńska, Stefania: Kierunki w badaniach literackich. Warszawa 1984. – Lit hist II 3302
Stamač, Ante: Teorija metafore. 2. izd. Zagreb 1983. – Zborn I 105/3
Stepień, Marian: Polska lewica literacka. Warszawa 1985. – Lit hist I 1341
Šewc-Schuster, Hinc: Gramatika hornjoserbskeje reče. Budyšin 1984. – Gram II 688/1
Toporov, Vladimir N.: Prusskij jazyk. Tom 4. Moskva 1984. – Lex II 571
Udovičenko, Grigorij M.: Frazеologičnij slovník ukraїns'koї movi. Kiїv 1984. – Lex II 824
Višnjakova, Ol'ga V.: Paronimija v ruskom jazyke. Moskva 1984. – Phil I 561
Zlatoustova, L. V.: Akustičeskie karakteristiki frazovyh i slovesnyh udarenij v ruskom jazyke. Praha 1978. – Br II 3739
Župančič, Oton: Zbrano delo. 9. knjiga. Ljubljana 1984. – Lit auct II 1166/9